

PLAN UPRAVLJANJA DESTINACIJOM
2025. – 2029.
OPĆINA LIPOVLJANI

IZRAĐIVAČ:

Turistička zajednica Općine Lipovljani

Trg hrvatskih branitelja 14

44 322 Lipovljani

Prosinac 2025.

Sadržaj

UVOD	6
2. ANALIZA STANJA.....	7
2.1. Profil općine Lipovljani	7
2.1.1. Geografski položaj	7
2.1.2. Demografska slika.....	7
2.2. Turistički proizvodi i usluge	9
2.2.1. Smještaj	11
2.2.2. Ugostiteljstvo	11
2.2.3. Turističke atrakcije.....	12
2.2.4. Događaji i manifestacije	13
2.2.5. Turističke usluge.....	14
2.3. Resursna osnova.....	15
2.3.1. Kultura i baština.....	16
2.3.2. Priroda i okoliš.....	17
2.4. Javna turistička infrastruktura	18
2.5. Komunalna infrastruktura	18
2.5.1. Energetska infrastruktura	18
2.5.2. Telekomunikacijska infrastruktura i dostupnost interneta	19
2.5.3. Vodoopskrba i odvodnja.....	21
2.5.4. Gospodarenje otpadom.....	22
2.6. Prometna infrastruktura.....	22
2.7. Analiza stanja digitalizacije	23
2.7.1. Infrastruktura digitalne tehnologije.....	23
2.7.2. Sigurnost i privatnost.....	23
2.8. Analiza stanja pristupačnosti destinacije osobama s invaliditetom.....	24
2.9. Analiza organiziranosti i dostupnosti usluga u destinaciji (javne usluge i servisi).....	24
2.10. Analiza stanja i potreba ljudskih potencijala	25
2.11. Analiza komunikacijskih aktivnosti	25
2.12. Analiza konkurencije	26
2.13. Izvješće o provedenoj analizi stanja	26
3. POTENCIJAL ZA RAZVOJ I PODIZANJE KVALITETE TURISTIČKIH PROIZVODA.....	29
4. POKAZATELJI ODRŽIVOSTI NA RAZINI DESTINACIJE.....	33
4.1. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na društvene aspekte	33
održivosti.....	33
4.1.1. Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	33

4.1.2. Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom	34
4.1.3. Pristupačnost destinacije.....	35
4.1.4. Sigurnost destinacije	36
4.2. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na okolišne aspekte	36
održivosti.....	36
4.2.1. Upravljanje vodnim resursima.....	37
4.2.2. Gospodarenje otpadom.....	37
4.2.3. Zaštita bioraznolikosti.....	39
4.2.4. Održivo upravljanje energijom	39
4.2.5. Ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama	40
4.3. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na ekonomske aspekte	40
održivosti.....	40
4.3.1. Turistički promet	40
4.3.2. Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu.....	41
4.4. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na prostorne aspekte	42
održivosti destinacije i organizaciju turizma.....	42
4.4.1. Turistička infrastruktura	42
4.4.2. Održivo upravljanje destinacijom	44
4.4.3. Održivo upravljanje prostorom.....	44
5. RAZVOJNI SMJER S MJERAMA I AKTIVNOSTIMA	46
5.1. SWOT analiza.....	47
5.2. Identificiranje općih načela i ciljeva turizma.....	47
5.2.1. Analiza tržišta	47
5.2.2. Analiza ciljnih tržišta	48
5.3. Oblikovanje strateškog pravca i prioriteta.....	50
5.4. Ciljevi razvoja turizma općine Lipovljani.....	52
5.4.1. Stvaranje poticajnog okruženja za razvoj turizma, unaprjeđenje i diverzifikacija postojeće turističke ponude	52
5.4.2. Prepoznatljivost na tržištu	53
5.4.3. Razvoj turističke infrastrukture	54
5.4.4. Održivi turistički razvoj	54
5.4.5. Marketinška koncepcija	55
5.5. Mjere i aktivnosti.....	56
6. SMJERNICE I PREPORUKE ZA DIONIKE RAZVOJA	57
6.1. Smjernice i preporuke za jedinicu lokalne samouprave	57
6.2. Smjernice i preporuke za turističku zajednicu	58

6.3. Smjernice i preporuke za druge dionike u turizmu i upravljanju turizmom u	59
destinaciji	59
7. POPIS PROJEKATA.....	60
7.1. Projekti koji pridonose provedbi mjera potrebnih za doprinos ostvarenju	60
pokazatelja održivosti.....	60
7.2. Projekti posebnog značenja za razvoj destinacije.....	63
8. Popis tablica.....	64

UVOD

Pravna osnova za izradu i donošenje Plana upravljanja destinacijom (u daljnjem tekstu: Plan) proizlazi iz Zakona o turizmu („Narodne novine“ broj 156/23.). Plan predstavlja planski dokument za razvoj održive destinacije te se izrađuje za razdoblje od četiri godine. Svrha je Planom odrediti smjer razvoja destinacije u skladu s aktima strateškog planiranja, prostornim planovima, planom upravljanja kulturnim dobrima i drugim važećim planovima i propisima s ciljem postizanja konkurentnosti, otpornosti i održivosti destinacije. Integrirano upravljanje destinacijom na temelju Plana je upravljanje svim elementima destinacije kroz procese vođenja, utjecaja i koordinacije koji pridonose razvoju turizma u smjeru održivosti pri čemu se uzimaju u obzir ekonomski, društveni, prostorni i ekološki utjecaji, priroda i okoliš, potrebe turista, lokalnog stanovništva i poduzetnika.

Plan se sastoji od analize stanja, popisa resursne osnove, obveznih pokazatelja održivosti na razini destinacije, razvojnog smjera s mjerama i aktivnostima potrebnim za njegovo ostvarenje, prijedloga smjernica i preporuka za razvoj ili unaprjeđenje destinacije, popisa projekata koji pridonose provedbi mjera potrebnih za doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti na razini destinacije i popisa projekata od posebnog značaja za razvoj destinacije.

Metodološki pristup izradi ovoga plana uobičajen je postupak pri izradi razvojnih planskih dokumenata te je uključivao istraživačke, analitičke i interpretacijske postupke. Metodologija izrade Plana upravljanja destinacijom Lipovljani temeljena je na suradnji s dionicima u turizmu navedenoga područja te je orijentirana prema provedbenim rješenjima koja su u dokumentu donesena.

Plan se izrađuje u sljedećim fazama:

- pokretanje izrade Plana,
- izrada prijedloga Plana,
- javno savjetovanje o prijedlogu Plana,
- donošenje Odluke Turističke zajednice Općine Lipovljani o upućivanju prijedloga Plana na usvajanje predstavničkom tijelu,
- usvajanje plana upravljanja destinacijom na predstavničkom tijelu jedinice lokalne, odnosno, područne (regionalne samouprave),
- objava Plana u službenom glasniku Općine Lipovljani i na mrežnim stranicama Turističke zajednice Općine Lipovljani,
- dostava popisa projekata Ministarstvu turizma i sporta.

2. ANALIZA STANJA

Analiza stanja obuhvaća prikupljene podatke koji stvaraju sliku trenutnog stanja područja te iz kojih se mogu identificirati prednosti i nedostaci i planirati mjere i aktivnosti za unaprjeđenje turističke ponude i doživljaja uz ostvarenje razvojnog smjera. Analiza stanja pokazuje profil općine te njen geografski položaj, demografsku sliku, turističke potencijale i resurse kao i ostale podatke relevantne za razvijanje turističke ponude destinacije.

2.1. Profil općine Lipovljani

Lipovljani su destinacija očuvane prirode, tradicijske baštine i lijepih pejzaža. Osim toga, destinacija je kulturne i prirodne raznolikosti, dijelom smještena u parku prirode Lonjsko polje, a prometno vrlo dobro povezana s tuzemstvom i inozemstvom.

2.1.1. Geografski položaj

Općina Lipovljani smještena je na rubnom sjeveroistočnom dijelu Sisačko-moslavačke županije. Teritorijalno graniči, sjeverno s gradom Kutinom, južno s gradom Novskom, dok zapadnim rubnim dijelovima općina graniči s gradom Siskom i općinom Jasenovac. Područje općine prostire se na 111,4 km² i obuhvaća četiri naselja: Lipovljani, Kraljeva Velika, Krivaj i Piljenice. U odnosu na prostor županije s površinom 4468 km², područje općine Lipovljani čini 2,5 % površine županije.

Dio općine Lipovljani zaštićeni je prirodni krajobraz nacionalne razine, oko 40 % područja općine Lipovljani nalazi se u Parku prirode Lonjsko polje, a oko 10 % površine su velike vodne akumulacije i ribnjaka Lipovljani. Park prirode Lonjsko polje, čiji se dio nalazi na području općine Lipovljani, najveće je zaštićeno močvarno područje ne samo u Republici Hrvatskoj, već i u cijelom dunavskom porječju, a štiti ga Ramsarska konvencija od 3. veljače 1993. godine.

2.1.2. Demografska slika

Prema Popisu stanovništva Državnog zavoda za statistiku iz 2021. godine općina Lipovljani broji 2807 stanovnika. Udio muškaraca u ukupnom broju stanovnika iznosi 49,3 %, dok je udio žena 50,69 %. Prosječna starost stanovništva je 44 godine, a koeficijent starosti iznosi 29,5.

Popisom stanovnika iz 2021. godine zabilježen je pad broja stanovnika područja općine Lipovljani u usporedbi s prethodnim godinama, kao posljedica gospodarske stagnacije, prirodne depopulacije i iseljavanja posebice mladog stanovništva. Većina stanovništva s područja općine Lipovljani gravitira administrativnom središtu, naselju Lipovljani koje nastanjuju 1902 stanovnika, odnosno 67,75 % svih stanovnika općine. Naselje Lipovljani je, kao administrativno središte općine Lipovljani, najznačajnije naselje prema broju stanovnika, veličini, sadržajima kao i po gospodarskom značaju.

Promatrajući dobnu strukturu stanovništva na području općine Lipovljani, vidljivo je da je najveći udio stanovnika u dobi između 60 i 64 godine. Iz podataka je također vidljivo da je 827 stanovnika starije od 60 godina, dok je 849 stanovnika mlađe od 30 godina što čini trećinu tj. nešto više od 30 % ukupnog broja stanovnika i potencijalna je snaga razvoja i opstanka općine.

Područje općine Lipovljani karakterizira veliki broj pripadnika nacionalnih manjina, što je utjecalo na pravce razvoja općine, posebice u domeni kulturnih djelatnosti. Od ukupnog broja stanovnika, njih 258 (9,19 %) se izjasnilo kao nacionalna manjina. U strukturi nacionalnih manjina najbrojniji su Ukrajinci (96), Slovaci (65), Česi (46), Srbi (27), Albanci (13), a potom slijede, Bošnjaci, Mađari, Nijemci, Slovenci i Talijani s po manje od 10 pripadnika. Primjetan je broj pada broja osoba koje se izjašnjavaju kao nacionalne manjine.

Što se tiče obrazovne strukture stanovništva, od ukupno 2387 stanovnika starih 15 i više godina, 60 % ili 1432 osobe imaju srednju stručnu spremu, udio visokoobrazovanih je 11,31 % odnosno 270 osoba. Nižu stručnu spremu, odnosno završenu osnovnu školu ili niži stupanj obrazovanja ima 609 osoba, što je 25,51 % od ukupnog broja stanovnika.

Profil odredišta Lipovljani:

Prometna povezanost (zračni prijevoz, cestovne veze, željezničke veze, brodske veze i sl.)	A3 Zagreb – Lipovac: povezanost sa Zagrebom, Slavonskim Brodom, zračnom lukom E70 mreža prometnica magistralni željeznički pravac
Udaljenost od glavnog grada i glavnih emitivnih tržišta	70 min do Zagreba 60 min do Slavonskog Broda 10 min do Novske
Geografska obilježja (reljef, planine, rijeke i dr.)	Sjeveroistočni dio Sisačko-moslavačke županije, u jednom dijelu nizinsko područje rijeke Save i dio prostora parka prirode Lonjsko polje, dok je drugi dio općine odijeljen od nizinskog područja krupnom državnom infrastrukturom (autocesta i željeznica) te obuhvaća obronke Psunjske gore i Moslavačke gore s vodotocima Pakrom i njenom akumulacijom, Ilovom, Subockom i njihovim pritocima. Oko 40 % područja općine smješteno je unutar parka prirode Lonjsko polje.
Klimatska obilježja (prosječan broj sunčanih dana, količina padalina, prosječne sezonske temperature)	Klima ugodna za aktivnosti u prirodi! Srednja mjesečna temperatura najhladnijeg mjeseca viša od – 3 °C i niža od 18 °C te količinom padalina od 900 do 1100 mm. Maksimalna visina snježnog pokrivača može iznositi 60 cm, srednji godišnji broj dana sa više od 30 cm snijega je između 5 i 10 dana, a srednji broj dana sa snijegom od oko 1 cm kreće se između 40 i 56 dana. Područje karakterizira učestala pojava magle, češće u hladnijoj polovici godine, dok je pojava mraza evidentirana tijekom cijele godine, ovisno o mikrolokaciji i nadmorskoj visini. Prosječno godišnje trajanje sijanja sunca iznosi između 1800 i 1900 sati i srednji godišnji broj vedrih dana iznosi 66 dana, dok srednje godišnje vrijednosti stupnjeva naoblake iznose 5,3 i 6,8 stupnjeva te se područje svrstava u oblačnije predjele Hrvatske. Podaci za smjer i jačinu vjetra za područje općine Lipovljani nisu evidentirani.
Broj stalnih stanovnika	2387
Broj turista (po zemlji porijekla, demografska obilježja i sl.)	2023. 28 (Hrvatska i dr.), 2024. 54 (Hrvatska i dr.)
Prosječna duljina boravka	Uglavnom sezonski radnici s dužim boravkom, turisti 1 - 2 noćenja.
Turistički kapaciteti (po vrstama, po kvaliteti)	3 smještajna objekta s ukupno 15 kreveta, 2 objekta u kategoriji sobe u domaćinstvu, 1 objekt u kategoriji ostali objekti (lovačka kuća).
Ugostiteljski sadržaji	4 kafića, slastičarnica, pekara/grill, bistro restoran
Najpopularnije turističke atrakcije	Park prirode Lonjsko polje, manifestacija Lipovljanski susreti
Glavni turistički proizvodi	Manifestacija Lipovljanski susreti – Festival nacionalnih manjina RH Spomen soba Josipa Kozarca Biciklističke i pješačke rute
Turistička infrastruktura (kongresni kapaciteti, pješačke/planinarske/biciklističke staze, plaže i dr.)	Spomen soba Josipa Kozarca Slovačka etno kuća Biciklističko odmorište u naselju Piljenice uz rijeku Pakru Biciklistička ruta Kraljeva ruta Pješačke rute Lipa u Lipovljanima i Slikovite Piljenice u Piljenicama Turistička signalizacija i info ploče

2.2. Turistički proizvodi i usluge

Općina Lipovljani najzapadnija je slavonska općina ili prva općina u Slavoniji kad se iz Zagreba putuje prema Vinkovcima pa Lipovljane nazivaju i **zapadnim vratima Slavonije**. U turističku ponudu kontinentalnog dijela Hrvatske, općina Lipovljani može se uključiti kroz razvoj više selektivnih oblika ruralnog turizma: seoski, kulturni, eko, etno, edukativni, sportsko rekreativni, izletnički, ornitološki, ribolovni i cikloturizam.

Glavni turistički potencijal na području općine Lipovljani predstavlja **Park prirode Lonjsko polje** unutar kojeg se nalazi otprilike 40 % površine općine. Naselja Lipovljani, Piljenice i Kraljeva Velika nalaze se u kontaktnoj zoni s parkom prirode i kao takvi predstavljaju sjeverni ulaz u park prirode i tu činjenicu treba intenzivnije turistički valorizirati. Osim Tenine staze, poučne šumske staze koja je trenutno u rekonstrukciji, nema značajnije turističke infrastrukture unutar parka prirode na području destinacije.

Bogata srednjovjekovna prošlost šireg područja oko Kraljeve Velike predstavlja potencijal za definiranje specifične kulturno-povijesne ponude u koju se mogu uključiti **arheološki lokaliteti, sakralna kulturna dobra i očuvani primjerci tradicijskog graditeljstva**. Naselja Piljenice i Kraljeva Velika karakteriziraju izrazite ambijentalne vrijednosti u vidu očuvanih primjeraka tradicijske gradnje, posebice starih mlinova i mostova na rijeci Pakri koji čine izvrsnu osnovicu za daljnji razvoj ruralnog turizma s naglaskom na etno, eko i kulturni turizam. Crkve i kapelice imaju vrijednosti u smislu razvoja vjerskog turizma i kulturne ponude.

Veliki potencijal za razvoj seoskog turizma predstavljaju brojna poljoprivredna gospodarstva koja se, kroz svoju osnovnu djelatnost poljoprivredu, mogu dopunski uključiti u različite oblike pružanja usluga turistima te djelatnosti prerade na vlastitom imanju. **Obiteljska poljoprivredna gospodarstva** mogu znatno pridonijeti razvoju turističke ponude i prepoznatljivosti općine Lipovljani na širem turističkom tržištu. Kao pozitivni primjeri izdvajaju se izletišta „Ranč ZZ“ u Piljenicama koje nudi uslugu rekreativnog jahanja, boravka u prirodi uz domaće životinje i objekt za jednodnevni najam te OPG Pčelarstvo Turas koje se bavi proizvodnjom i prodajom meda i pčelinjih proizvoda s novootvorenom kušaonicom meda u centru Lipovljana.

S ciljem intenzivnijeg razvoja **cikloturizma**, Lipovljani su uključeni u projekt Moslavačke cikloturističke transverzale i lokalne rute, u okviru kojeg su određene i velikim dijelom obilježene biciklističke rute na području Kutine, Čazme, Garešnice, Popovače, Velike Ludine i Lipovljana, a kroz Lipovljane prolazi i županijska cikloturistička ruta. U okviru definiranih pravaca, izdvaja se kružna Kraljeva ruta koja prolazi kroz naselja Lipovljane, Kraljevu Veliku i Piljenice. Od javne turističke infrastrukture na području naselja Piljenice uređeno je odmorište s klupama i infopločom, a kroz sva naselja postavljena je turistička signalizacija.

Edukativni turizam može se razvijati kroz **poučne staze, šetnice i interpretacijske centre**, posebice na području naselja Kraljeva Velika i Piljenice prema ribnjacima Lipovljani, uz rijeku Pakru prema Piljenicama i u području šuma hrasta lužnjaka. U okviru zajedničkog projekta Javne ustanove Parka Prirode Lonjsko polje i Šumarije Lipovljani formirana je poučna šumska pješačka staza Tenina staza, na kojoj je postavljeno šesnaest poučnih panoa na hrvatskom i engleskom jeziku koji govore o temama vezanim za tipičnu nizinsku šumu hrasta lužnjaka i običnog graba. Općina Lipovljani započela je projekt obnove i opremanja ove staze kojim će se ona obogatiti novim turističkim sadržajima koji uključuju poučne table, nadstrešnicu, uređene staze i sl. Zbog radova na obnovi staza se trenutno ne može koristiti za posjetitelje. Lokaciju Opeke karakteriziraju šumska vegetacija velike starosti te pokusni objekt Šumarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u kojemu se odvija terenska nastava domaćih i stranih studenata, istraživanja i stručni skupovi te se također može uključiti u poučne staze. Lokacija

Čertak, s postojećim objektom u vlasništvu Općine Lipovljani predstavlja potencijal za uspostavu interpretacijskog centra koji će prezentirati prirodno bogatstvo područja.

Pisac i šumar **Josip Kozarac** svojim je stručnim radom ostavio dubok trag na ovom području, a za vrijeme desetogodišnjeg službovanja u Šumariji Lipovljani nastala su i neka od njegovih najznačajnijih književnih djela na temu života slavonskih seljaka i slavonske šume. Njemu u čast uređena je Spomen soba Josipa Kozarca na katu Narodne knjižnice i čitaonice Lipovljani u kojoj se prezentiraju njegov književni i šumarski rad. Od 2015. godine u Lipovljanima se održavaju i Dani Josipa Kozarca, znanstveno-stručni skup na kojemu se svake godine izmjenjuju teme šumarstva i književnosti, uz sudjelovanje i suorganizaciju Filozofskog fakulteta iz Osijeka i Fakulteta šumarstva i drvne tehnologije iz Zagreba te brojnih drugih ustanova i organizacija (Učiteljski fakultet iz Zagreba, Hrvatske šume, PP Lonjsko polje, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, OŠ Josipa Kozarca Lipovljani, TZO Lipovljani, OMH Lipovljani i dr.). Održava se u ožujku u sklopu obilježavanja Dana Općine Lipovljani pod pokroviteljstvom Općine.

Lipovljani turističku prepoznatljivost ostvaruju kroz manifestaciju **Lipovljanski susreti** koji su nekada bili najznačajnija manifestacija nacionalnih manjina na području bivše Jugoslavije, s tradicijom od 1976. godine. Njihovo održavanje prekinuto je 1990. godine uslijed ratnih zbivanja, a manifestacija je obnovljena 2010. godine. Na Lipovljanskim susretima se prikazuje kulturna baština većinskog hrvatskog naroda i nacionalnih manjina koje žive u Republici Hrvatskoj, izražena kroz ples, pjesmu, narodne običaje, nošnje, kulinarsku baštinu, tradicionalne zanate, amatersko slikarstvo, literarno stvaralaštvo i druge oblike kulturnog djelovanja. **Multikulturalnost** je velika komparativna prednost destinacije, ono po čemu se destinacija razlikuje od konkurencije. Na području Lipovljana organizirano djeluju tri manjinske udruge (Matica Slovačka, Češka beseda i KPD Ukrajinaca Karpati) koje čuvaju i prezentiraju svoju kulturnu baštinu kroz kulturno-umjetnički rad, sudjeluju u javnom životu i kroz organizaciju kulturnih događanja. Uz većinsko hrvatsko stanovništvo, danas Lipovljani broje deset nacionalnih manjina.

Osim Lipovljanskih susreta, na području općine organizira se i niz manjih, pučkih manifestacija: Antunovo u Kraljevoj Velikoj, Ivanje u Piljenicama, Rokovo u Krivaju, Josipovo u Lipovljanima te kulturno-umjetnička i druga događanja u organizaciji lokalnih udruga.

Postojeći prirodni resursi, vodene površine, šumske zone i krajolik omogućuju intenzivniji razvoj **sportsko-rekreativnog i izletničkog turizma**, dok se Ribnjaci Lipovljani, koji su dio zaštićenog Ramsarskog područja svrstani u važne zone ptica, trebaju intenzivnije valorizirati u smislu razvoja ornitološkog turizma. Ribnjaci Lipovljani su u višegodišnjoj koncesiji tvrtke PP Orahovica d.o.o. te turistička valorizacija ribnjaka trenutno ovisi o koncesionaru. Vodotoci bogati ribljim fondom omogućuju razvoj ribolovnog turizma, a lovišta i aktivna uloga lovačkog društva mogu biti preduvjet razvoja lovnog turizma. Na području naselja Krivaj dijelom se nalazi umjetno Banovsko jezero kojim upravlja tvornica Petrokemija d.d. iz Kutine. Uz jezero se nalazi objekt Izviđački centar Pakra. Jezero služi u gospodarske svrhe tvornice te za izviđače, a na njemu se održavaju i organizirane ribičke aktivnosti. Zbog specifičnosti upravljanja nije značajnije turistički valorizirano. Ima panoramsku vrijednost i pogodno je za hodače (kružna staza oko jezera).

Unatoč svim navedenim postojećim resursima, turizam na području općine Lipovljani još uvijek nije zaživio u dovoljnoj mjeri. Prije svega to je rezultat nepostojanja značajne turističke infrastrukture, kvalitetnih turističkih objekata i atraktivnih turističkih proizvoda. Nema tradicije bavljenja turizmom, slabo je razvijena svijest o tim mogućnostima te se može reći da je turizam u Lipovljanima na samim počecima značajnijeg razvoja. Planiranjem i razvojem turizma te osmišljavanjem turističkih proizvoda tek se unazad tri godine bavi profesionalizirana turistička zajednica, izuzev manifestacije Lipovljanski

susreti koja je uspješan turistički projekt općine već dugi niz godina. Prvi koraci za značajniji razvoj turizma napravljeni su kroz **projektno udruživanje** TZ Popovače, Kutine, Lipovljana i Novske koje je dogovoreno u 2023. Projektno udružene TZ provode zajedničke projekte u cilju promocije šire udružene destinacije te je to svakako put i za bolju tržišnu pozicioniranost samih Lipovljana. Kao mala destinacija, Lipovljani se svakako trebaju osloniti na suradnju i turističke proizvode susjednih destinacija, prilikom čega treba i svoje specifičnosti ponuditi gostima susjednih destinacija.

2.2.1. Smještaj

Turistička infrastruktura je nedovoljno razvijena, turistička ponuda nije u dovoljnoj mjeri organizirana, marketinški i promotivni alati se tek u zanemarivoj mjeri koriste, a financijskih sredstava kontinuirano nedostaje.

Na dan 27.1.2025. godine u eVisitoru registriran je smještaj u tri objekta na području općine Lipovljani s ukupnim brojem kreveta 15.

Tablica 1. Smještajni kapaciteti

Naziv objekta	Vrsta objekta	Kategorija objekta	Adresa objekta	Broj smještajnih jedinica	Broj kreveta
Apartmani Teo	Objekti u domaćinstvu	**	Josipa Kozarca 19, Lipovljani	3	10
Sobe u domaćinstvu Domagoj	Objekti u domaćinstvu	**	Krivaj 83, Krivaj	2	3
Lovački dom OPEKE	Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (Druge vrste - skupina kampovi) / Lovački dom	Nema kategorizacije	Kraljeva Velika - Opeke, Kraljeva Velika	1	2

Izvor: TZO Lipovljani, obrada SI-MO-RA d.o.o.

Prema podacima iz eVisitora kojima je pristupljeno 27.1.2025. vidljivo je povećanje broja turista te povećanje broja noćenja u 2024. godini, a u odnosu na 2023. godinu.

Tablica 2. Noćenja i broj turista

Vrsta turista	Noćenja 2024.	Noćenja 2023.	Broj turista 2024.	Broj turista 2023.
Domaći	368	23	42	18
Strani	542	24	12	10
Ukupno:	910	47	54	28

Izvor: TZO Lipovljani, obrada SI-MO-RA d.o.o.

2.2.2. Ugostiteljstvo

Ugostiteljske usluge na području općine Lipovljani nedovoljno su razvijene, ali je uvođenjem financijskih pomoći za razvoj turizma na području općine započet razvoj ugostiteljskih usluga u vidu otvaranja bistro restorana i smještajnog objekta. Već postojeći ugostiteljski objekti koji imaju prehranu su bistro restoran u Lipovljanima, dva bistroa na autocesti na odmorištu Kraljeva Velika te pekara i grill u samom centru Lipovljana. Ostali ugostiteljski objekti u ponudi nemaju hranu.

2.2.3. Turističke atrakcije

Turističkim se atrakcijama smatraju sva ona obilježja turističke destinacije koja svojim karakteristikama privlače turiste odnosno već su turistima dostupne ili će dostupnima postati do početka turističke sezone. Turističke atrakcije mogu biti prirodni resursi ili kulturno-povijesna baština.

2.2.3.1. Prirodni resursi

Geološke značajke

Područje općine Lipovljani tipološki se razvrstava na tri osnovna topografska elementa koji su: zone brdskog pojasa Moslavačke gore i Psunja s dolinama vodotoka, prijelaznu zonu blaže topografije u kontaktnoj zoni pribrđa Moslavačke gore i Psunja i vodotoka Pakre, Ilove i Subocke s pritocima te nizinski dio južnog dijela općine uz područje korita rijeke Save i dio prostora koji ulazi u Park prirode Lonjsko polje te vodene površine ribnjaka i akumulacije.

Područje općine Lipovljani uglavnom je nizinski pojas prekriven vlažnim i močvarnim travnjacima, trsticima i različitim poljoprivrednim kulturama dok se u brdskome pojasu područja općine nalaze poljoprivredne površine, livade, pašnjaci i travnjaci te u manjem dijelu i zone rasta hrasta, graba i kestena. Gledajući navedeno, radi se o dvije osnovne zone, brežuljkastoj koja obuhvaća područja Psunja i Moslavačke gore te nizinskoj, posavskoj.

Klima ovoga područja ima srednju mjesečnu temperaturu najhladnijeg mjeseca višu od -3 °C i nižu od 18 °C te količinom padalina od 900 do 1100 mm. Najveća visina snježnog pokrivača može iznositi 60 cm, srednji godišnji broj dana s više od 30 cm snijega je između 5 i 10 dana, a srednji broj dana sa snijegom od oko 1 cm kreće se između 40 i 56 dana. Karakteristična je učestala pojava magle, češće u hladnijoj polovici godine, dok je mraz kao pojava evidentiran tijekom cijele godine. Prosječno godišnje trajanje sijanja sunca iznosi između 1800 i 1900 sati i srednji godišnji broj vedrih dana iznosi 66 dana, dok srednje godišnje vrijednosti stupnjeva naoblake iznose 5,3 i 6,8 stupnjeva te se područje svrstava u oblačnije predjele Hrvatske. Podaci za smjer i jačinu vjetera za područje općine Lipovljani nisu evidentirani. Budući da je klima ugodna za aktivnosti u prirodi, turistička sezona moguća je od sredine travnja do početka studenog.

2.2.3.2. Kulturno-povijesna baština

Povijesni razvoj

Područje općine Lipovljani nalazi se na prirodno i prometno povoljnom položaju pa je naseljeno od najstarijih vremena, ali je arheološki prilično slabo istraženo te se naseljenost sa sigurnošću može pratiti tek od srednjeg vijeka, od kada se dijelovi ovog prostora pojedinačno spominju u povijesnim dokumentima. Pisane dokumente ovoga prostora moguće je pratiti od 1231. godine kada je širi prostor današnje općine kao posjed i župa Svetačje darovan šimeškom županu Tiboitu iz Mađarske. Sredinom 14. stoljeća područje Svetačja se preustrojem uprave u Slavoniji uključuje u novouređenu Križevačku županiju. Iz istog vremena datiraju i dokumenti u kojima se spominju župna crkva sv. Mihovila zagrebačke biskupije, tvrđava Velika te crkva sv. Križa unutar utvrde Kraljeva Velika. Dolaskom Turaka stanovništvo je otišlo, utvrda je 1538. godine zapaljena, a naselje Lupyja (Lipovljani) u potpunosti je razrušeno.

Vladavina Turaka traje dugo, od 1530. do 1691. godine. Nakon odlaska Turaka dolazi do intenzivnog naseljavanja ovog prostora koje traje do 1720. godine. U tome se razdoblju osnivaju naselja Kraljeva Velika i Lipovljani, o čemu svjedoče prvi popisi stanovništva iz 1698. godine. Malo kasnije, 1730. godine zabilježen je osnutak naselja Piljenice te 1740. naselja Krivaj. Unutar Vojne krajine 1745. godine osniva se Gradiška pukovnija te Lipovljani postaju središte I. satnije 8. gradiške pukovnije. Sredinom 18. stoljeća prostor se intenzivno naseljava i razvija, osobito nakon gradnje krajiške ceste podno prigorja,

1779. godine. Kultura života se razvija te se u Lipovljanima 1770. godine gradi i škola. Ukidanjem Vojne krajine 1881. godine područje dolazi u sastav Požeške županije. Nov poticaj razvoju ovoga područja daje izgradnja željezničkih pruga krajem 19. stoljeća. Lipovljani 1871. postaju sjedište šumarije, općinu dobivaju 1872. godine, a željezničku postaju 1897. godine.

Piljenice kao naselje relativno su visoko valorizirane zbog očuvane matrice i volumena te pripadajućih obradivih površina kao i zbog vrijednosti prirodnog ambijenta, slikovitog vodotoka s raslinjem. Na vodotoku se nalazi nekoliko mostova što naselju daje kvalitetne ambijentalne specifičnosti. Cjelovita seoska struktura s mostovima na vodotoku i uređenim okućnicama vrlo je slikovita i pitoreskna. Krajem 19. stoljeća na biološki čistoj Pakri bilo je mnogo pješčanih sprudova na kojima se su ljudi kupali i sunčali, a rijeka je pokretala i više mlinova vodenica. Danas postoji tek nekoliko mlinova u naselju. Tošov mlin te mlin Vaclavek koji je prema kriteriju očuvanosti izvornih karakteristika najučuvaniji te su mu od 2006. do 2009. godine obnovljeni i djelomično rekonstruirani zgrada i mlinsko postrojenje. U suradnji s vlasnicima treba poticati uspostavljanje ugostiteljske djelatnosti u zgradi mlina poput smještajnih kapaciteta, usluživanja hrane i pića, a u cilju turističke valorizacije objekta te usporedno prezentacije povijesti i kulturne baštine objekta i kraja.

„Stari grad“ Kraljeva Velika bila je ravničarska utvrda, glavna u obrani od Turaka u Slavoniji. Nekada je Kraljeva Velika bila sjedište golema vlastelinskog posjeda koji se prostirao uz tok rijeke Save od Stare Subocke do donjeg toka Pakre i Lonje. Posjed se prvi put spominje 1237. godine. Pretpostavlja se da je na mjestu omanje utvrde već polovicom 14. st. izgrađena velika i tipična tvrđava sa zemljanim bedemima, jarcima punim vode i hrastovim palisadama. Vjerojatno je posjed i utvrdi ivanovcima oteo Sigismund Luksemburški. Kasnije je bilo više vlasnika. Upravo je iz Kraljeve Velike ban Krsto Frankopan po Zapoljinoj želji sazvao 1527. sabor u Križevcima. Kraljevu Veliku Turci su zauzeli 1544. nakon izdaje bez borbe. Danas nije ostalo ništa vidljivo od utvrde jer su seljaci raznijeli dijelove utvrde kao građevni materijal za svoje kuće te je potrebno provesti arheološka istraživanja područja.

Zaštita prirodnog, kulturnog i urbanog krajobraza

Zaštita krajobraznih vrijednosti jedan je od temelja ukupnog vrednovanja prostora. Prema definiciji, krajobraz je određeno područje viđeno ljudskim okom, čija je narav rezultat međusobnog djelovanja prirodnih i/ili ljudskih čimbenika (Zakon o potvrđivanju konvencije o europskim krajobrazima „Narodne novine“ 12/02, Konvencija o europskim krajobrazima, članak 1.). Konzervatorskom studijom nepokretnih kulturnih dobara Općine Lipovljani izrađenom za potrebe Prostornog plana uređenja općine od Konzervatorskog odjela Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine utvrđeni su sljedeći elementi baštine kao prirodni, odnosno kulturni krajolici: park prirode Lonjsko polje, akumulacijsko jezero, dolina rijeke Pakre, ribnjaci Lipovljani, dolina rijeke Ilove, dolina rijeke Subocke obronci Moslavačke gore, obronci Psunjske gore. Mjere zaštite utvrđene su u Konzervatorskoj podlozi, a propisane su Prostornim planom uređenja općine Lipovljani.

2.2.4. Događaji i manifestacije

Lipovljanski susreti su trodnevna kulturna, turistička i sportska manifestacija koja svake godine u kolovozu okupi više tisuća posjetitelja s tendencijom svakogodišnjeg rasta, budući da je sama manifestacija duboko ukorijenjena u životne navike stanovnika ovoga područja koji s manifestacijom žive, sudjeluju u njenom stvaranju i okupljaju se oko njenoga termina, dolazeći u zavičaj čak i iz najudaljenijih zemalja svijeta. Lipovljanski susreti kroz ples, pjesmu, glazbu i narodne običaje njeguju i prikazuju kulturnu baštinu hrvatskog naroda i nacionalnih manjina koje žive na području općine Lipovljani, ali i Hrvatske. Tijekom održavanja manifestacije pokazuju se narodne nošnje, kulinarska baština, tradicijski zanati, ali i amatersko slikarstvo, rukotvorine, literarno djelovanje kao i drugi vidovi kulturnog djelovanja i čuvanja izvornih narodnih običaja brojnih europskih naroda.

Ostala događanja i manifestacije:

- Dani Josipa Kozarca
- Josipovo i Dan Općine u Lipovljanima
- Antunovo u Kraljevoj Velikoj
- Rokovo u Krivaju
- Ivanje u Piljenicama
- Adventski sajam u Lipovljanima
- Dani bundeve i češke kulture
- Noć muzeja u Slovačkoj etno kući
- Dani slovačke kulture u Lipovljanima
- Večer ukrajinske pjesme i plesa
- Međunarodno natjecanje u slaganju rubikove kocke
- Pjesnički susreti u Piljenicama
- Maskenbal u Kraljevoj Velikoj
- druga događanja u organizaciji mjesnih odbora, sportskih klubova i udruga.

U događanjima i manifestacijama redovito organizacijski i logistički sudjeluju ribička i lovačka udruga, mjesni odbori te dobrovoljna vatrogasna društva.

2.2.5. Turističke usluge

Sukladno čl. 4. st.1. Zakona o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma (NN 152/08) na području općine Lipovljani osnovana je Turistička zajednica općine Lipovljani s ciljem poticanja i iniciranja razvoja i unapređivanja postojećeg turističkog proizvoda, razvoja novih turističkih proizvoda, upravljanja turističkom destinacijom, promocije turističkog proizvoda općine Lipovljani, razvijanja svijesti o važnosti i gospodarskim, društvenim i drugim učincima turizma te potrebi i važnosti očuvanja i unapređenja svih elemenata turističkog proizvoda određenog područja, a osobito zaštite okoliša kao i prirodne i kulturne baštine sukladno održivom razvoju.

Turistička zajednica općine Lipovljani, sukladno zakonski utvrđenim zadaćama, sustavno potiče i koordinira aktivnosti za poboljšanje općih uvjeta i sadržaja boravka turista na području općine. TZO Lipovljani djeluje u prostoru Narodne knjižnice i čitaonice Lipovljani koja se nalazi u vlasništvu Općine Lipovljani. Ured TZO Lipovljani profesionaliziran je tek sredinom 2022. godine kada je zaposlena jedna djelatnica, direktorica.

Sustav turističkog informiranja na području općine Lipovljani relativno je dobro razvijen. Pružanje turističkih informacija obavlja Turistička zajednica Općine Lipovljani u okviru redovnih djelatnosti i zadaća te u suradnji s Općinom Lipovljani i ostalim dionicima s područja općine.

TZO Lipovljani pružanje turističkih informacija o turističkoj ponudi na području općine obavlja izravnim putem u poslovnom prostoru TZ i to tijekom cijele godine kada je turistički ured na raspolaganju svim posjetiteljima u radnom vremenu 7:30 – 15:30 sati, izuzev subote i nedjelje. Bez obzira na redovno radno vrijeme, direktorica je i u ostalom vremenu dostupna po dogovoru.

Informiranje turista i posjetitelja o turističkoj ponudi na području općine vrši se i putem promidžbenih materijala (turističke brošure, karte, plakati, letci) te putem dostupnih online kanala – vlastite internetske stranice <http://turizam-lipovljani.hr> te društvenih mreža. Turistički promidžbeni materijali distribuiraju se putem manifestacija te turističkih sajмова u suradnji s TZ Sisačko-moslavačke županije, izravno u ugostiteljskim i privatnim smještajnim kapacitetima, ali i susjednim turističko-informativnim centrima i uredima.

Također, turističko informiranje obavlja se i putem turističke signalizacije. Na području općine Lipovljani izrađeno je i postavljeno 35 turističko-informativnih ploča.

Gledajući turističku osposobljenost i educiranost dionika u turizmu, a naročito privatnih turističkih dionika na području općine Lipovljani, može se zaključiti kako postoji potreba za edukacijama i daljnjim ulaganjima kako u ljudske, tako i u turističke kapacitete.

Tablica 3. Pregled vrsta turističkih usluga u destinaciji Lipovljani

Vrsta usluge	Postoji DA/NE/povremeno
Prijevoz	povremeno – javni prijevoz nije dovoljno razvijen Dobra cestovna povezanost, izlaz na autocestu, željeznički promet, blizina Zagreba i zračne luke, blizina Bosne i Hercegovine
Organizacija putovanja i aranžmana	NE
Vođenje i informiranje	DA
Turističko informiranje	DA
Suveniri i rukotvorine	DA
Informativni centar i karte	DA
Ekološke ture	U sklopu aktivnosti Parka prirode Lonjsko polje
Sudjelovanje u lokalnim projektima zaštite okoliša	DA
Turističke usluge na poljoprivrednom gospodarstvu	DA
Najam bicikala	U sklopu Parka prirode Lonjsko polje

Izvor: Sekundarno istraživanje, TZO Lipovljani, obrada: SI-MO-RA d.o.o.

2.3. Resursna osnova

Resursna osnova određuje smjer razvoja destinacije, a odnosi se na prirodne i kulturne resurse koji trenutno nisu u funkciji turizma, ali predstavljaju temelj za razvoj atraktivnosti i održivosti turističke destinacije.

Prema Rječniku turizma, turistički su resursi prirodna ili antropogena dobra koja se mogu gospodarski iskoristiti odnosno valorizirati. Bogatstvo resursa određenog geografskog područja doprinosi turističkom, a samim time i gospodarskom razvoju, a ukupna turistička ponuda temelji se na atraktivnim svojstvima resursa kojima raspolaže.

Turističku atrakcijsku osnovu čine potencijalne i realne turističke atrakcije te kao temeljni turistički resursi, uključivanjem u destinacijski turistički proizvod, određuju i uvjetuju planiranje, razvoj i upravljanje turističkom destinacijom. Kako bi se odredila optimalna struktura turističkog proizvoda koji može privući turiste potrebno je identificirati, evidentirati i vrednovati sve potencijalne i realne turističke atrakcije na području općine Lipovljani kao poželjnoj turističkoj destinaciji, a vodeći računa o mjerama zaštite od neprimjerenog ili neracionalnog korištenja i devastacije.

Turističku resursnu osnovu čine:

- temeljni turistički resursi (turistička atrakcijska osnova)
- ostali izravni turistički resursi
- neizravni turistički resursi.

Dobro očuvane prirodne resurse općine Lipovljani treba sagledavati kao jednu od njenih najvećih komparativnih prednosti. Zato je potrebno neprestano naglašavati da općina Lipovljani ima priliku

uspostaviti moderno i napredno društvo te istovremeno očuvati dobru kvalitetu okoliša o kojem uvelike ovisi ljudska sigurnost, razvoj i blagostanje. Ekonomski rast, socijalna povezanost i zaštita okoliša su smjernice koje se mogu i moraju uspostaviti u skladu jedna s drugom te voditi prema održivom razvoju općine. Teritorij općine, iako podvrgnut snažnim antropogenim intervencijama (izgradnja naselja, krupne infrastrukture, velikih uređenih vodenih površina ribnjaka i akumulacije), s obzirom na zatečenu izgradnju i prirodne datosti predstavlja izraziti potencijal u razvojnom smislu, a samim time potrebu za očuvanjem svih prirodnih blagodati, npr.:

- očuvani krajolik nizine Lonjskog polja i pribrežja Psunjske gore s juga te Moslavačke gore sa sjevera i doline vodotoka Pakre, Ilove i Subocke
- padine Psunjske i Moslavačke gore pogodne za voćnjake te površine sposobne za razvoj ekološke poljoprivrede i stočarstva
- velike vodene površine akumulacije i ribnjaka
- postojeće šumske površine gospodarske namjene
- poljoprivredne površine vrijednog boniteta (P1, P2, P3)
- mineralne sirovine (eksploatacijska polja plina i nafte)
- naselja Lipovljani, Piljenice i Kraljeva Velika nalaze se u kontaktnoj zoni Parka prirode Lonjsko polje i kao takvi predstavljaju sjeverni ulaz u Park, u neprocjenjivo prirodno bogatstvo, što treba iskoristiti kao turistički resurs prirodne baštine.

2.3.1. Kultura i baština

Budući da je naseljenost ovoga područja od najstarijih vremena uvjetovana povoljnim prirodnim i prometnim položajem, ali je samo područje prilično slabo arheološki istraženo, naseljenost se sa sigurnošću može pratiti tek od srednjega vijeka, od kada se dijelovi ovoga prostora pojedinačno spominju u povijesnim dokumentima.

Inventarizacija i klasifikacija kulturne baštine po kategorijama, na području općine Lipovljani obavljena je sukladno Zakonu o zaštiti kulturnih dobara Republike Hrvatske. Nepokretno kulturno dobro obuhvaća: naselja (gradska i seoska) ili njihove dijelove; građevine, sklopive ili njihove dijelove s pripadajućim okolišem (sakralne, stambene, javne, gospodarske) s pripadajućim inventarom; elemente povijesne opreme naselja; područje, mjesto ili spomen obilježje vezano uz povijesne događaje ili osobe; arheološka nalazišta i zone; etnološki sadržaji i zone te krajolici i dijelovi krajolika koji sadrži povijesne strukture kao pokazatelje čovjekove prisutnosti u prostoru.

Prostornim planom uređenja općine Lipovljani i Konzervatorskim podlogama izrađenim od strane Konzervatorskog odjela iz Zagreba, Uprave za zaštitu kulturne baštine – Ministarstva kulture, izvršena je detaljna sistematizacija prema vrstama nepokretnih kulturnih dobara:

1. povijesna naselja i dijelovi povijesnih naselja Lipovljani i Piljenice
2. arheološka nalazišta i lokaliteti, 5 lokaliteta u Kraljevoj Velikoj
3. povijesno-memorijalna područja 3 groblja (Lipovljani, Kraljeva Velika i Piljenice)
4. pojedinačna nepokretna kulturna dobra:
 - sakralne građevine: 2 crkve u Lipovljanima
 - kapele i poklonici, 3 u Kraljevoj Velikoj, Piljenicama i Krivaju
 - civilne građevine (dječji vrtić i vatrogasni dom u Lipovljanima i Krivaju)
 - stambene građevine u Lipovljanima 26 evidentiranih i predloženih, u Kraljeva Velika 24 građevine, u Krivaju 6 i Piljenicama 15
 - gospodarske građevine, 2 mlina u Lipovljanima i Piljenicama
 - javna plastika i urbana oprema, 6 lokaliteta
5. parkovi i perivoji u Lipovljanima.

Unutar granica općine Lipovljani obuhvaćena su četiri naselja. Predviđen je detaljan obilazak cjelokupnog terena, inventarizacija i valorizacija svih elemenata kulturne baštine. Prema dostavljenim rješenjima Ministarstva kulture u Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja općine Lipovljani uvršteni su kao preventivno zaštićena kulturna dobra, sljedeći arheološki lokaliteti:

1. arheološki lokalitet Piljenice – Grede II, općina Lipovljani – pregledom terena nađeni su keramički ulomci koji datiraju ovaj lokalitet u brončano doba te srednji vijek
2. arheološki lokalitet Piljenice – Crnave, općina Lipovljani – pregledom terena nađeni su keramički ulomci koji datiraju ovaj lokalitet u srednji vijek
3. arheološki lokalitet Piljenice – Grede I, općina Lipovljani – pregledom terena nađeni su keramički ulomci koji datiraju ovaj lokalitet u srednji vijek.

Sva evidentirana dobra vrijedni su elementi identiteta prostora stoga bi ih trebalo sačuvati kao dobra lokalne vrijednosti kao što su povijesna naselja i dijelovi naselja i to Lipovljani – središte naselja i Piljenice – središnji prostor uz kapelu; arheološki lokaliteti i zone i to: lokalitet Čardin - novi vijek, lokalitet Gradina - srednji vijek, lokalitet Gradinice - srednji vijek, lokalitet Kučište - srednji vijek, lokalitet Stari Gaj u Kraljevoj Velikoj; povijesno-memorijalna područja i cjeline odnosno groblje u Lipovljanima, Kraljevoj Velikoj i Piljenicama.

Sakralni objekti

Župna crkva sv. Josipa smještena je u središtu naselja Lipovljani, na kosini ispred parka. Župa se spominje 1334. godine u Kraljevoj Velikoj. Za vrijeme vladavine Turaka propada, a zatim je obnovljena 1693. godine te u Lipovljane prenesena 1768. godine. Postojeća crkva sv. Josipa sagrađena je od čvrstog materijala 1772. godine u kasnobaroknom stilu. Pravokutnog je tlocrta s pravokutnim svetištem užim od glavnog hoda i završenom polukružnom apsidom, sa zvonikom iznad pročelja i prostranom sakristijom uz južni zid. Bogati kasnobarokni inventar i glavni oltar izrađen od kamena krasi ovu crkvu koja je u potpunosti renovirana.

Grkokatolička crkva Bezgrešnog začetca sv. Ane sagrađena je 1924. godine. Križnog je tlocrta s poligonalnom apsidom i sakristijom te širim ulaznim dijelom sa zvonikom. Crkvu krasi interesantni motivi dekoracije istočnoslavenskog porijekla. Obnovljena je 1997. godine.

Ostale crkve i kapele

Crkva sv. Antuna koja se nalazi u Kraljevoj Velikoj, kapela sv. Roka u Krivaju, kapela sv. Ivana Nepomuka u Piljenicama. Sve kapele su pravokutnog tlocrta s poligonalnom apsidom i zvonikom, neogotičke arhitekture.

Od pojedinačnih crkvenih objekata treba istaknuti i župni dvor u Lipovljanima koji je sagrađen u 18. stoljeću, ali zahtjeva temeljitu renovaciju.

2.3.2. Priroda i okoliš

Elementi baštine u smislu prirodnih i kulturnih krajolika lipovljanskog kraja još su i park prirode Lonjsko polje, umjetno jezero – Banovsko jezero, doline rijeka Pakre, Ilove i Subocke, ribnjaci Lipovljani, obronci Moslavačke i Psunjske gore.

Jedan od temeljnih uvjeta koncepta održivog razvoja predstavlja odgovoran odnos prema okolišu i resursima kojima općina raspolaže. Na području općine Lipovljani sustavno praćenje stanja okoliša nije dovoljno razvijeno, a kao mjerodavni uzimaju se podaci za šire područje.

2.4. Javna turistička infrastruktura

Pravilnikom o javnoj turističkoj infrastrukturi („Narodne novine“ broj 136/21.) definiran je pojam javne turističke infrastrukture kao turističke infrastrukture u javnom vlasništvu koja je dijelom ili cijele godine u funkciji turizma te je dostupna svima pod jednakim uvjetima, sukladno njezinoj prirodi i namjeni. Javna turistička infrastruktura izravno ili neizravno može utjecati na razvoj turizma i turističke ponude kao dodana vrijednost turističkih sadržaja pri čemu je sekundarna infrastruktura često presudna kod odabira destinacije budući da nerijetko određuje kvalitetu turističkog doživljaja. Dijeli se na primarnu i sekundarnu.

Primarna je ona infrastruktura koja izravno utječe na razvoj turizma i turističke ponude, a na području općine Lipovljani obuhvaća slijedeće:

- rimokatolička crkva Sv. Josipa
- grkokatolička crkva Bezgrešnog začeća Sv. Ane
- Slovačka etno kuća (etno muzejska zbirka)
- pješačka ruta „Slikovite Piljenice“
- pješačka ruta „Lipa“, Lipovljani
- biciklistička ruta „Kraljeva ruta“
- biciklističko odmorište u Piljenicama
- info ploče i turistička signalizacija.

Na području općine Lipovljani postoji 35 ploča smeđe signalizacije, što uključuje putokaze i table dobrodošlice te info ploču u Piljenicama.

Sekundarna je ona infrastruktura koja ne utječe izravno na razvoj turizma i samo je dijelom godine ili samo sporednom funkcijom u službi turizma. Na području općine Lipovljani obuhvaća:

- arheološko nalazište Kraljeva Velika (Stari Grad)
- arheološka nalazišta Piljenice
- tradicijska okućnica s mlinom u Piljenicama (Vaclavekov mlin)
- spomen soba Josipa Kozarca
- javno fitness vježbalište
- nogometni tereni.

2.5. Komunalna infrastruktura

Komunalna infrastruktura općine Lipovljani preduvjet je kvalitetnog funkcioniranja svih gospodarskih i društvenih aktivnosti na ovome području, a čine je ceste, javne površine, vodovod, kanalizacija, javna rasvjeta, telekomunikacije, energetska i druga infrastruktura koja povećava kvalitetu života na ovome području te omogućava nesmetano funkcioniranje gospodarskih djelatnosti u općini Lipovljani.

2.5.1. Energetska infrastruktura

Elektroopskrba

Pokrivenost područja općine elektroopskrbnom mrežom iznosi 100 %, što znači da su sva domaćinstva na području općine Lipovljani spojena na elektroenergetsku mrežu.

Opskrbu električnom energijom teritorija općine Lipovljani osigurava Distribucijsko područje Elektra Križ. Općinom prolazi 220 kV koridor Novska - Lipovljani - (Krivaj) Međurić, dok koridori 110 kV mreže idu iz smjera Novske i Subocke (3 dalekovoda) do Međurića prema Kutini (2 voda) i 1 vod prema Požegi. Elektroenergetska mreža postoji na dva naponska nivoa: mreža srednjeg napona, 35 kV, nadzemna-

dalekovod kojim se prenosi električna energija trasom Nova Subocka – Lipovljani – Međurić - smjer Kutina i mreža srednjeg napona, 10 kV, nadzemna, koja se prostire po svim naseljima općine, a manjim dijelom podzemna (od dijela naselja Lipovljani do Nove Subocke), a napaja se iz distributivnih trafostanica 10/0,4 kV. Položaj navedenih točaka je povoljan i omogućava daljnji razvoj elektroopskrbe na području općine Lipovljani, a lokacije i koridori novih/planiranih elektroenergetskih objekata distributivnih napona (0,4, 10, 20 i 35 kV) utvrđeni su prostornim planovima užih područja i/ili razradom projektne dokumentacije u skladu s posebnim uvjetima.

Nafta i plin

Na području općine Lipovljani nalaze se eksploatacijska polja ugljikovodika Lipovljani i Jamarice s bušotinama i izgrađenim sustavima za sabiranje nafte i plina.

Tablica 4. Eksploatacijska polja ugljikovodika u općini Lipovljani

Naziv eksploatacijskog polja	Površina polja (km ²)	Mineralna sirovina	Površina (km ²)	Udio površine polja (%)	Godina početka proizvodnje	Godina završetka proizvodnje
Jamarice	42,23	N, NP, PPK, PPL	8,69	20,58	1971.	2040.
Lipovljani	14,07	N, NP, PPK, PPL	8,25	58,64	1963.	2034.

N – nafta, NP – naftni plin, PPL – plin iz plinskog ležišta, PPK – plin iz plinske kape

Izvor: Rudarsko-geološka studija Sisačko-moslavačke županije, 2016.

U tablici je prikazana ukupna površina eksploatacijskih polja, vrsta mineralne sirovine, udio površine svakog eksploatacijskog polja ugljikovodika na području općine Lipovljani u odnosu na ukupnu površinu polja, godina početka proizvodnje te godina završetka eksploatacije po pojedinom eksploatacijskom polju.

Područjem općine Lipovljani prolaze sljedeći naftovodi:

- magistralni naftovod za međunarodni transport Kutina - Slavonski Brod
- magistralni naftovod DN500/50 Jamarice – Stružec
- naftovod DN150/50 Stružec – Lipovljani
- naftovod ČS1 - Banova Jaruga

Plinovodi koji prolaze područjem općine dani su kako slijedi:

- magistralni plinovod Kutina - Slavonski Brod DN 600/75
- magistralni plinovod Lipovljani - Popovača DN 100/50
- magistralni plinovod Kutina - Piljenice DN 150/50
- magistralni plinovod Piljenice - Čvor Janja Lipa DN 150/50
- magistralni plinovod Kutina - Dobrovac DN 200/50
- plinovod kompresorska stanica Lipovljani - Čvor Kozarac DN300/50
- plinovod Janja Lipa -plinska stanica Lipovljani DN 150/50

Duljina plinske mreže na području općine Lipovljani iznosi 47 275 m, a broj priključaka na mrežu je 741.

2.5.2. Telekomunikacijska infrastruktura i dostupnost interneta

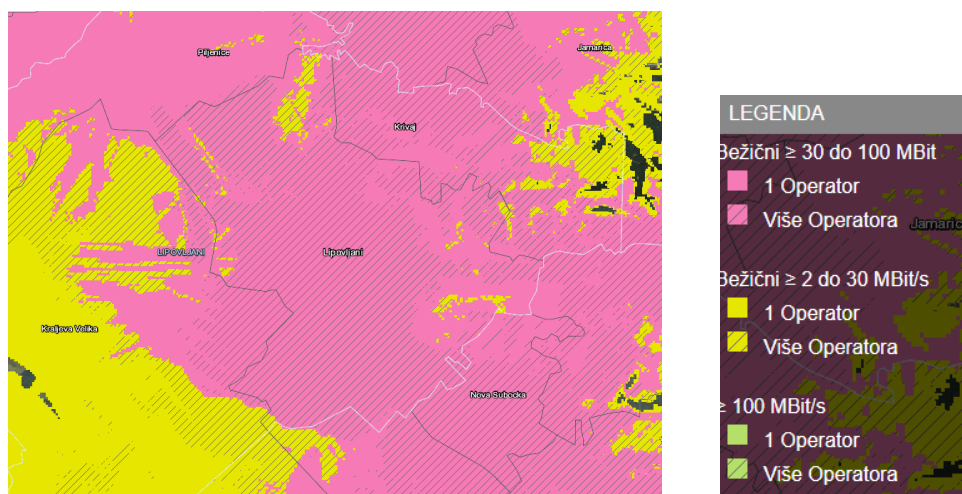
Područje općine Lipovljani pokriveno je elektroničkom komunikacijskom infrastrukturom za pružanje javnih komunikacijskih usluga na nepokretnoj lokaciji, u najvećoj mjeri putem kabelske kanalizacije, antenskih stupova i drugih pripadajućih građevina i opreme, ali i svjetlovodne distribucijske mrežu te nepokretne i pokretne mreže i interneta. Telekomunikacijski promet na nepokretnoj lokaciji je uspostavljen preko tranzitno-pristupne telefonske centrale, svjetlovodnim sustavom prijenosa, pristupnim telekomunikacijskim mrežama i udaljenim pretplatničkim stupnjevima (UPS) u naseljima Krivaj i Lipovljani te priključcima. Za pokretne telekomunikacijske mreže (analogne i digitalne), a prema

podacima Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (HAKOM-a), na području općine postavljene su četiri bazne stanice.

Prostorni obuhvat izgradnje infrastrukture širokopojasnog pristupa te postojećih širokopojasnih tehnologija prikazan je u PPUO Lipovljani.

Iz podataka HAKOM-a vidljivo je da 37,59 % stanovništva koristi nepokretni širokopojasni pristup brzine od 2Mbit/s i veće te da u okviru korištenja širokopojasnog pristupa, veći udio otpada na korištenje brzina ≤ 30 Mbit/s, odnosno na korištenje osnovnog širokopojasnog pristupa. Područje općine ima širokopojasni pristup putem pokretnih mreža i temelji se na 3G (UMTS i HSPA tehnologije) i 4G (LTE tehnologije) signalu. Pokrivenost područja općine Lipovljani pokretnim širokopojasnim pristupom, prema podacima od 19. srpnja 2019. prikazana je na slici.

Slika: Pokrivenost područja općine Lipovljani pokretnim širokopojasnim pristupom

Izvor: <http://bbzone.hakom.hr/hr-HR/SirokopojasniPristup#sthash.piH09NcH.dpbs>

Na slici su vidljiva područja širokopojasnog pristupa brzinama od 2 do 30 Mbit/s i 30 do 100 Mbit/s te da ne postoji mogućnost ultrabrzog pristupa (≥ 100 Mbit/s).

Područja općine Lipovljani u kojima je osigurana mogućnost pružanja širokopojasnog pristupa internetu, prema podacima od 19. srpnja 2019. prikazana su na sljedećoj slici.

Slika: Pokrivenost područja općine Lipovljani širokopojasnim pristupom internetu

Izvor: <http://bbzone.hakom.hr/hr-HR/SirokopojasniPristup#sthash.VzRBOzEQ.dpbs>

Slika prikazuje lokacije u kojima je osigurana mogućnost pružanja širokopojasnog pristupa internetu brzinama od 2 do 30 Mbit/s i 30 do 100 Mbit/s, pri čemu je brži pristup osiguran na području oko naselja Lipovljani te područja pokrivenosti brzinama od 2 do 30 Mbit/s.

U cilju razvoja postojeće elektroničke komunikacijske infrastrukture i povezane opreme, općina Lipovljani osigurala je nužne preduvjete za poboljšanje pokrivanja, povećanje kapaciteta mreža i uvođenje novih usluga i tehnologija. Razvoj širokopojasne infrastrukture utječe na revitalizaciju ruralnih područja, pretpostavka je značajnog povećanja učinkovitosti gospodarstva, razvoja turizma i poboljšanja drugih aspekata života stanovništva na tom području. Razvojem interaktivnih multimedijских aplikacija, usluga i sadržaja otvaraju se nove mogućnosti za razvoj turizma.

Funkciju glavnog poštanskog centra i mjesne telefonske centrale, za potrebe općinskog središta Lipovljani, obavlja poštanski centar i mjesna AXE 10 centrala, a veza sa širim područjem ostvaruje se preko županijskog TK centra (tranzitno pristupne centrale) u Kutini.

2.5.3. Vodoopskrba i odvodnja

U prethodnom razdoblju izvršena su značajna ulaganja u razvoj vodoopskrbe na području općine Lipovljani. Vodoopskrbni sustav općine Lipovljani pripada distributivnom sustavu Moslavina d.o.o. Kutina na koji je prijelaz izvršen krajem 2017. godine kada je u pogon pušten Magistralni vodovod Kutina – Lipovljani duljine 26 km i crpna stanica Torovi. Priključenjem na taj distributivni sustav osigurano je kvalitetnije funkcioniranje vodoopskrbne mreže i postignuta je pokrivenost od 99 %. Izgradnjom sustava povećava se gospodarski potencijal, poboljšavaju se uvjeti za razvoj turizma i standard stanovnika podiže na višu razinu.

Prema podacima tvrtke Lipkom servisi d.o.o. Lipovljani koja vrši distribuciju vode, duljina javne vodoopskrbne mreže na području općine iznosi 40 372 m.

Vodoopskrbni sustav sastoji se od sljedećih cjevovoda:

- vodoopskrbni sustav naselja Lipovljani u duljini 9600 m
- magistralni vodovod Lipovljani – Kraljeva Velika - Gradina u duljini 8565 m
- vodovod u Industrijskoj ulici u duljini 700 m
- distributivni vodovod Lipovljani, Kraljeva Velika, Piljenice i Krivaj duljine 15 506 m
- magistralni vodovod Lipovljani – Piljenice u duljini 6001,80 m.

Prema podacima Općine Lipovljani, na sustav je trenutno priključeno 370 kućanstva, odnosno priključenost na javnu vodovodnu mrežu iznosi 32,34 %. Potrošnja pitke vode po stanovniku iznosi 4m³.

Na području općine Lipovljani trenutno je izgrađen sustav odvodnje mješovitog tipa samo u središnjem dijelu naselja Lipovljani i to bez sustava pročišćavanja. Konceptijskim rješenjem sustav odvodnje podijeljen je u tri sliva (kolektor 1, kolektor 2 i kolektor 3). Planom je predviđena izgradnja kanalizacijskog sustava za ostali dio naselja Lipovljani i mehaničko-biološki uređaj za pročišćavanje otpadnih voda. Ni u jednom drugom naselju općine nije izgrađen sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda, već se oborinske vode s prometnih, krovnih i drugih površina odvođe grabama i kanalima u recipijent, a otpadne vode ispuštaju u septičke jame ili direktno u grabe i kanale iz kojih se procjeđuju u tlo i onečišćuju podzemne vode. Stupanj pokrivenosti kanalizacijskom mrežom naselja Lipovljani je oko 70 %, a na sustav su priključena 72 domaćinstva. Brigu o funkcionalnosti objekata komunalne infrastrukture za odvodnju otpadnih voda i pročišćavanje vodi tvrtka Lipkom servisi d.o.o. Lipovljani. Rješavanje pitanja sustava javne odvodnje jedan je od preduvjeta i prioriteta za održivi razvoj i bolje uvjete života stanovništva te zaštite i očuvanja okoliša.

2.5.4. Gospodarenje otpadom

Na području općine Lipovljani provodi se organizirani način prikupljanja, odvoza i zbrinjavanja komunalnog i biorazgradivog komunalnog otpada kojeg provodi komunalno poduzeće Lipkom servisi d.o.o. Organiziranim odvozom komunalnog otpada obuhvaćeno je svih 1050 domaćinstava na području općine. U sustavu gospodarenja otpadom, općina Lipovljani ima izgrađeno reciklažno dvorište u kojem se prihvaća, balira i privremeno skladišti neopasni otpad. Dvorište ima kontejnere za papir, plastiku, staklo, tekstil, metal, elektronički otpad te u posebnom dijelu posude za ulja, nauljene krpe, mobilno spremište za akumulatore itd. Razdvojene vrste otpada dalje se distribuiraju na odlagalište Johovača u Velikoj Mlinskoj na području Bjelovarsko-bilogorske županije koje je udaljeno oko 33 km od općine Lipovljani gdje se u svojstvu sirovine kroz različite tehnološke postupke prerađuju za novu namjenu.

Primarna reciklaža odvija se putem zelenih otoka razmještenih na području svih naselja te otkupa staklene i PET ambalaže. Prikupljanje krupnog (glomaznog) otpada na području općine nije organizirano.

Na području općine Lipovljani sanirana su sva divlja odlagališta, a kako bi se spriječila pojava novih lokacija odbačenog otpada sanirane lokacije se označavaju i nadziru radi sprječavanja rizika onečišćenja voda, tla, zraka, ugrožavanja biljnog i životinjskog svijeta, ostalih prirodnih resursa te ljudskog zdravlja.

Zahvaljujući provođenju aktivnosti predviđenih Lokalnim akcijskim planom zaštite okoliša i Planom gospodarenja otpadom Općine Lipovljani, očekuje se povećanje količina odvojeno prikupljenog otpada i do 80 %.

2.6. Prometna infrastruktura

Cestovni promet

Mreža prometnica pokriva cjelokupni teritorij općine Lipovljani i povezuje sva naselja, ali su prometnice iako gotovo u cijelosti asfaltirane, pretežito nedovoljnog profila i standarda.

Prema Odluci o razvrstavanju javnih cesta (NN 103/18), prometnice na području općine razvrstane su kako slijedi:

autocesta:

A3: G.P. Bregana (granica Republike Slovenije - Zagreb - Slavonski Brod - G.P. Bajakovo (granica Republike Srbije) duljine 9,2 km

županijske ceste:

Ž - 3124: D 43 – Bunjani - Voloder - Kutina - Novska (D47) duljine 5,8 km

Ž - 3213: Gojlo (L37139) - Piljenice (L33137) duljine 2,4 km

Ž - 3215: Kraljeva Velika (L33138) – Lipovljani – Ž3124 duljine 4,5 km

lokalne ceste:

L - 33137: Piljenice (Ž3213) - Lipovljani (Ž3215) duljine 5,3 km

L - 33138: Piljenice (Ž3213) – Kraljeva Velika (Ž3215) duljine 9,1 km

L - 33141: Lipovljani (Ž3124) – Kozarice (Ž3217) – Novi Grabovac (L33142) – D 47 duljine 2,3 km

Nerazvrstane ceste

Prema podacima Općine Lipovljani, područjem općine prolazi 38,6 km cesta (autocesta, županijske i lokalne) te 37,7 km nerazvrstanih cesta, od kojih 3,2 km nije asfaltirano.

Cestovna gustoća na području općine iznosi 0,374 km/km² računajući dužinu svih vrsta cesta, osim nerazvrstanih.

Intenziviranjem ulaganja u prometnu infrastrukturu i poboljšanjem postojeće infrastrukture omogućava se razvijanje specifičnih oblika turizma i na međunarodnoj razini te suradnju s drugim neposrednim močvarnim staništima (Crna Mlaka, Mokro polje) i šire.

Željeznički promet

Područjem općine prolazi međunarodna željeznička pruga M 103 Dugo Selo – Novska u duljini od 10,6 km. Studijom ŽPD d.d. iz 2009. godine o modernizaciji X paneuropskog koridora predviđena je rekonstrukcija postojeće trase i izgradnja drugog kolosijeka s južne strane postojeće pruge s tim da se na svim dijelovima trase osigura brzina vlakova od 160 km/h i izgradnja denivelirajućih željezničko-cestovnih prijelaza. Isto tako, ukinuo bi se postojeći željeznički kolodvor Lipovljani za kojeg je planirana prenamjena u otpremništvo. Planirano je uređenje te izgradnja svih potrebnih pratećih sadržaja željezničke pruge za putnički međunarodni i međumjesni promet. Prijevoz putnika će se odvijati na novom stajalištu Lipovljani koje se planira izvesti sjeverozapadno od postojećeg križanja željezničke pruge M103 i županijske ceste Ž3215.

Nadalje, modernizacijom željeznice moguće je ostvariti dodatnu prometnu povezanost, razvitak pratećih gospodarskih aktivnosti ili izletničku atrakciju.

2.7. Analiza stanja digitalizacije

Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske razvija informatičke sustave za upravljanje turizmom, uključujući aplikacije za upravljanje destinacijama i turističkim tokovima koje će biti podrška turističkim zajednicama u održivom upravljanju destinacijom.

Koristit će ih lokalne i regionalne samouprave, a intencija je uspostava sustava e-usluga koji će potaknuti digitalnu transformaciju u smjeru razvoja pametne destinacije.

2.7.1. Infrastruktura digitalne tehnologije

Područje općine Lipovljani dobro je pokriveno 4G signalom za sve mobilne mreže, a besplatan pristup internetu postoji u naseljima oko društvenih domova i ostvaren je kroz projekt WiFi4EU.

Digitalni alati za upravljanje destinacijom trenutno se ne koriste, kao ni sustavi za praćenje i analizu interakcije s posjetiteljima budući da je turizam ovoga područja još u začetku, ali su prepoznati kao važni za razvoj turizma. Isto tako, ne postoje sustavi on line rezervacije smještaja na platformama te namjene. Potrebna je edukacija lokalnog stanovništva koje se bavi turizmom ili se želi njime baviti, u informatičkim, komunikacijskim i vještinama prodaje.

Unatoč izazovima koji postoje u razvoju digitalne infrastrukture destinacije Lipovljani, postoje mogućnosti za napredak koje će biti iskorištene, a kroz strateške investicije, edukaciju i suradnju s privatnim sektorom, digitalna tehnologija može unaprijediti kvalitetu turističke ponude, ali i života na ovome području te stvoriti mogućnosti za otvaranje novih radnih mjesta.

2.7.2. Sigurnost i privatnost

Pružatelji usluge smještaja upoznati su s Pravilnikom o obliku, sadržaju i načinu vođenja knjige gostiju i popisa gostiju (NN 5/08, 85/15,140/15) te Pravilnikom o sustavu eVisitor (NN 43/2020), kojima je propisan način prijave i odjave turista, podaci potrebni za prijavu/odjavu te način njihova utvrđivanja, prikupljanja i čuvanja. Popis turista vodi se, a prijava i odjava turista obavljaju se putem sustava eVisitor, kao središnjeg elektroničkog sustava prijave i odjave turista u Republici Hrvatskoj. Upravljanje i održavanje sustava eVisitor u nadležnosti je Hrvatske turističke zajednice. Podaci iz sustava eVisitor

predstavljaju poslovnu tajnu, a turističke zajednice ih koriste za potrebe praćenja turističkog prometa, istraživanja i analiza, razvoja turističke ponude, planiranja marketinških aktivnosti i upravljanja posjetiteljima.

2.8. Analiza stanja pristupačnosti destinacije osobama s invaliditetom

Budući da zbog povijesne arhitekture naselja na području općine Lipovljani prilagođavanje infrastrukture i otklanjanje arhitektonskih barijera u prostoru nije uvijek i svuda moguće, potrebno je raditi na poboljšanju, ali i stjecanju komunikacijskih vještina i usluživanju osoba s drugačijim potrebama, naročito osoba s invaliditetom.

Novouređena parkirališna mjesta prilagođena su osobama s invaliditetom, a u lokalnoj knjižnici u Lipovljanima postoji i sanitarni čvor za osobe s invaliditetom. Kako bi se osobama s invaliditetom olakšao pristup destinaciji, mrežne stranice knjižnice te Općine prilagođene su osobama sa smetnjama vida.

2.9. Analiza organiziranosti i dostupnosti usluga u destinaciji (javne usluge i servisi)

Dom zdravlja s dvije ordinacije obiteljske medicine i ordinacijom dentalne medicine te ljekarnom djeluje u Lipovljanima, a u slučaju većih potreba, najbliže su bolnice u Sisku te Pakracu.

Nadležna policijska postaja je Postaja granične policije Novska s ispostavom Jasenovac.

Na području općine djeluje Vatrogasna zajednica Općine Lipovljani, a u svakom naselju i dobrovoljno vatrogasno društvo - DVD.

U samim Lipovljanima djeluje Dječji vrtić Iskrica s poludnevним i cjelodnevним programom kao i predškolskim programom. U tijeku je izgradnja novog objekta vrtića koji će uključivati i jasličku skupinu.

Osnovna škola Josipa Kozarca Lipovljani obuhvaća matičnu školu u Lipovljanima te pet područnih škola u naseljima: Kraljeva Velika, Piljenice, Stara Subocka, Nova Subocka i Kozarice.

U Lipovljanima djeluje Narodna knjižnica i čitaonica Lipovljani koja uz osnovnu djelatnost prikupljanja, obrade, čuvanja i davanja na korištenje knjižne i neknjižne građe kao viziju ima informirati, educirati, poticati i povezivati, podržavati kulturni, društveni i ekonomski razvoj zajednice, pružati usluge, osiguravati pravo na čitanje i slobodan pristup znanju. U zgradi knjižnice smješteni su Spomen soba Josipa Kozarca i ured Turističke zajednice.

Na području općine Lipovljani otvoreni su trgovački i ugostiteljski objekti i to u Lipovljanima Konzum i tri privatne trgovine, u Kraljevoj Velikoj trgovina Mlin i pekare, a u Piljenicama Studenac. U Lipovljanima postoji i poljoprivredna trgovina AS-agro te željezarija u kojoj je moguće kupiti „uradi sam“ potrepštine i ostale proizvode. Osim navedenog, u Lipovljanima postoje i voćarnica, manja benzinska postaja te poštanski ured.

Ugostiteljska ponuda područja općine Lipovljani sastoji se od manjih ugostiteljskih objekata poput poznate slastičarnice Korzo u centru Lipovljana i četiri kafića u samim Lipovljanima te pekare i grilla Lipovljanka, a novo je otvoren bistro restoran LuMa. Na autocesti su otvorena dva bistroa na odmorištu Kraljeva Velika, bistro Jug i bistro Pat-mat.

U centru naselja postoji bankomat Privredne banke Zagreb, ured Hrvatske pošte te dvije lokacije paketomata.

Na području općine Lipovljani djeluju udruge vezane uz sport, kulturu i civilno društvo. S obzirom na to da su Lipovljani općina u kojoj živi velik broj pripadnika nacionalnih manjina, vrlo su važne i aktivne udruge vezane upravo uz tu tematiku.

Udruge u kulturi i udruge koje okupljaju nacionalne manjine:

- KUD Lipa Lipovljani
- Mješoviti pjevački zbor Lira Lipovljani
- Češka beseda općine Lipovljani
- KPD Ukrajinaca Karpati Lipovljani
- Matica slovačka Lipovljani – upravlja Slovačkom etno kućom
- Matica hrvatska ogranak Lipovljani
- Mlinarice udruga žena Piljenice

Sportske udruge:

- Kuglački klub Slavonac Lipovljani
- LD Srnjak Lipovljani
- ŠRD Šaran Lipovljani
- ŠNK Slavonac Lipovljani
- ŠNK Stari grad Kraljeva Velika
- Plesno-navijački akrobatski klub Iskrice

Udruge civilnog društva:

- Klub tehničke kulture Lipovljani
- Udruga umirovljenika Općine Lipovljani
- UDVDR ogranak Lipovljani

2.10. Analiza stanja i potreba ljudskih potencijala

Prema Mjesečnom statističkom izvještaju Hrvatskog zavoda za zapošljavanje Područni ured Sisak te Područni ured Kutina, u prosincu 2024. godine ukupno je bilo nezaposlenih 126 osoba na području općine Lipovljani, od čega je 38 žena i 88 muškaraca.

Tijekom 2024. godine najveće su potrebe na području općine Lipovljani bile za radnicima/radnicama za pomoć u kući, a odmah slijede potrebe za radnicima/radnicama u drvoprerađivačkoj industriji.

2.11. Analiza komunikacijskih aktivnosti

Turistička ponuda područja općine Lipovljani predstavljena je putem internetske stranice www.turizam-lipovljani.hr, na stranicama društvenih mreža, TZ Sisačko-moslavačke županije i Hrvatske turističke zajednice.

Aktivnosti TZO Lipovljani redovito su popraćene u biltenu Općine Lipovljani koji se fizički dostavlja na sve adrese na području općine, a godišnje se izdaje nekoliko brojeva biltena. Povodom važnijih datuma poput Dana Općine ili Lipovljanskih susreta, tiskaju se prigodni letci i plakati, a u centralnom se parku nalazi city light pano na kojemu se redovito oglašavaju manifestacije, događanja i koncerti na području općine Lipovljani. Općina Lipovljani na svojoj Internet i Facebook stranici na kojoj ima više od 3100 pratitelja redovito objavljuje turističke/promotivne najave i informacije.

Turistička zajednica općine Lipovljani pojavljuje se na Facebooku na kojemu ima 823 pratitelja, na Instagramu na kojemu ima 246 pratitelja te na kanalu na Youtubeu. Promocija se vrši na internetskoj stranici te profilima društvenih mreža kao i na Facebook stranici Lipovljanski susreti koju prati 3126

pratitelja, a za koje je prošle godine prvi put proveden ciljani digitalni marketing pod vodstvom specijalizirane agencije te je plaćeno oglašavanje i izrađen je newsletter. Osim najave same manifestacije, ovim je putem išla i posebna promocija same destinacije kroz predstavljanje prirodnih ljepota te parka prirode Lonjsko polje.

Brendiranje destinacije Lipovljani još nije napravljeno, ali je napravljen Destinacijski marketinški plan udružene destinacije te Marketing plan manifestacije Lipovljanski susreti. Nakon provedenog brendiranja pristupit će se izradi novoga vizuala TZO Lipovljani.

Novi logo manifestacije Lipovljanski susreti napravljen je 2024. godine temeljem novoga brandbooka manifestacije. Budući da postoji velika zaliha promotivnih materijala, novi će se tiskati kad se potroši ta zaliha, a novo je izrađena brošura Lipovljanski susreti – retrospektiva kao fotobrošura uz kratke popratne tekstove. Tijekom 2025. godine TZO Lipovljani će sudjelovati u pripremi turističke fotomonografije Lipovljana u suradnji s Ogrankom matice hrvatske u Lipovljanima.

2.12. Analiza konkurencije

S obzirom na sličnosti u glavnim obilježjima destinacije, konkurencija području općine Lipovljani je područje općine Voćin. S približno istim brojem stanovnika, približno istim obilježjima prostora te prilično novim koracima u razvoju turizma, općina Voćin kao općina na rubu parka prirode Papuk konkurira općini Lipovljani. Općina Voćin smještena je uz park prirode Papuk, a u Voćinu je otvoren i Geoinfo centar. Područje pokriva Turistička zajednica Vrata Papuka. Park prirode Papuk davno je započeo put razvoja u održivom turizmu i kao ruralna destinacija poduzeo je mnoge korake kako bi se razvio u poželjnu destinaciju koja i turizmom potiče napredak općina i gradova u okruženju.

Ključna obilježja konkurentne destinacije sagledavaju se kroz orijentiranost na potrebe turista, ponudu doživljaja i ekološku osjetljivost kao vrlo važnog elementa turizma ovoga prostora. Za poboljšanje konkurentnosti na tržištu potreban je destinacijski branding te primjena e-marketinga kao alata za privlačenje šire populacije turista.

Uspoređujući Lipovljane i Voćin kao slične destinacije koje su i relativno blizu te su sličnih gospodarskih i lokacijskih obilježja, ali je turizam u Voćinu razvijeniji dok je u Lipovljanima gotovo u začetku pa unatoč boljoj turističkoj ponudi na području općine Voćin te većem broju smještajnih kapaciteta, područje općine Lipovljani može očekivati daljnji porast broja turista kao i sveukupan razvoj turizma s obzirom na nove trendove u turizmu koji su stvoreni u doba pandemije, a uključuju održiv turizam izvan gužvi i vreve, usklađen s prirodom.

2.13. Izvješće o provedenoj analizi stanja

Povoljan geografski položaj područja općine Lipovljani ovoj destinaciji osigurava klimatske uvjete pogodne za cjelogodišnji turizam, a blizina većeg središta poput Novske koja se razvija u centar gaming industrije te parka prirode Lonjsko polje dodatno podupiru tu mogućnost. Susjedna destinacija Kutina svojim turističkim proizvodima izvrsno se nadovezuje na destinaciju Lipovljani. Područje općine Lipovljani kao destinacija prometno je dobro povezana lokalnim cestama s bližim mjestima te autocestom s većim središtima poput Zagreba i Slavenskog Broda te inozemstvom.

Smještajni kapaciteti na području općine Lipovljani trenutno se nalaze na tri lokacije, u samim Lipovljanima, u Krivaju te na Opekama. Ukupno broje 15 kreveta, od čega je najveći broj kreveta, njih 10 na lokaciji Lipovljani. S obzirom na blizinu Lonjskoga polja kao atraktivne destinacije te financijskih potpora Općine za razvoj turizma, novi su smještajni objekti u planu. Gledajući podatke za 2023. i 2024. godinu primjetan je porast broja noćenja u posljednjoj godini te smanjenje broja turista što ukazuje na činjenicu da se i strani radnici ubrajaju u turističke dolaske i noćenja.

Podaci za 2021. godinu upućuju na to da je u pandemijskoj 2021. godini broj turista bio osjetno veći s obzirom na iduće dvije godine, što korelira s trendom biranja manjih destinacija s privatnim smještajem u odnosu na velike destinacije, a sve zbog zaštite zdravlja što je bio prioritet u pandemijskim godinama.

Tablica 5. Noćenja turista 2021. – 2024. godine

Vrsta turista	2021.	2022.	2023.	2024.
Domaći	410	92	23	368
Strani	28	154	24	542
Ukupno:	438	246	47	910

Izvor: TZO Lipovljani, obrada SI-MO-RA d.o.o.

Tablica 6. Dolasci turista 2021. – 2024. godine

Vrsta turista	2021.	2022.	2023.	2024.
Domaći	121	37	18	42
Strani	11	38	10	12
Ukupno:	132	75	28	54

Izvor: TZO Lipovljani, obrada SI-MO-RA d.o.o.

Tablica 7. zemlje dolaska posjetitelja

Država	2021.	2022.	2023.	2024.
Bosna i Hercegovina	0	33	0	1
Hrvatska	121	37	18	42
Bugarska	0	3	0	0
Slovenija	0	1	2	0
Makedonija	0	1	0	0
Srbija	11	0	1	0
Ostale azijske zemlje	0	0	0	9
Indija	0	0	0	2
Albanija	0	0	0	0
Argentina	0	0	1	0
Francuska	0	0	1	0
Italija	0	0	2	0
Njemačka	0	0	3	0

Izvor: TZO Lipovljani, obrada SI-MO-RA d.o.o.

Gledajući dolaske, najviše je domaćih turista, s tim da do 2023. godine nije bilo dolazaka s tržišta Indije, Albanije, Argentine, Francuske, Italije, Njemačke i ostalih azijskih zemalja, ali se taj trend počeo mijenjati tijekom 2023. godine. Unatoč širenju tržišta, i dalje su najbrojniji domaći turisti. Porast broja turista s azijskih tržišta i Indije korelira sa zapošljavanjem stranih radnika.

Tablica 8. Noćenja 2021. – 2024. godine

Država	2021.	2022.	2023.	2024.
Bosna i Hercegovina	0	148	0	1
Hrvatska	<u>410</u>	92	23	368
Bugarska	0	3	0	0
Slovenija	0	2	5	0
Makedonija	0	1	0	0
Srbija	28	0	1	0
Ostale azijske zemlje	0	0	0	<u>499</u>

Indija	0	0	0	42
Albanija	0	0	0	0
Argentina	0	0	2	0
Francuska	0	0	1	0
Italija	0	0	6	0
Njemačka	0	0	9	0

Izvor: TZO Lipovljani, obrada SI-MO-RA d.o.o.

Najveći broj noćenja posljednje četiri godine ostvaren je dolascima iz ostalih azijskih zemalja (sezonski radnici), a odmah iza toga slijede noćenja domaćih turista. Sve to ostvareno je u 2024. godini. Godine prije toga bilježile su pad broja noćenja u odnosu na 2021. godinu u kojoj je najveći broj noćenja ostvaren od strane domaćih turista.

Turistička infrastruktura kao i ugostiteljska ponuda destinacije postoje, ali su nedovoljno razvijeni, no s tendencijom rasta i napretka, prateći potrebe osoba s invaliditetom te zahtjeve za održivim turizmom. Ugostiteljska ponuda na području općine Lipovljani postoji u vidu kafića i nekoliko objekata koji nude hranu.

Turističke atrakcije na području općine Lipovljani su prirodne, povijesne i kulturne. Prirodne atrakcije vezane su uz park prirode Lonjsko polje te povijest Piljenica koja se prepoznaje kroz pješačku rutu Slikovite Piljenice. Osim te, postoji još i pješačka ruta Lipa u Lipovljanima. Biciklistička ruta naziva Kraljeva ruta povezuje prirodu i sport trasom od centra Lipovljana kroz Kraljevu Veliku do pitoresknh Piljenica. Potrebno je dalje raditi na podizanju svijesti o važnosti očuvanja prirodnih resursa i održivom korištenju istih u turističke svrhe.

Turističke atrakcije vezane uz ponudu sadržaja vezanih uz kulturu i povijest su Spomen soba Josipa Kozarca, župna crkva Sv. Josipa, Slovačka etno kuća, te grkokatolička crkva sv. Ane. Gledajući zaštićena kulturna dobra, postoji velika potreba za prilagođavanjem pristupa za osobe s invaliditetom što je i potrebno učiniti kroz određeno razdoblje.

Međunarodno poznata manifestacija Lipovljanski susreti najpoznatiji je dio turističke ponude općine Lipovljani, traje tri dana i uključuje etno i gastro sajam te folklorne nastupe, zabavne, sportske i dječje sadržaje. Osim Lipovljanskih susreta, na području općine Lipovljani održavaju se i brojna druga, više lokalna događanja.

Prirodni resursi osim parka prirode Lonjsko polje te dio kulturnih resursa još uvijek nije dovoljno valoriziran za budući razvoj turizma na području općine Lipovljani, a predstavljaju temelj atraktivnosti destinacije kao i njene održivosti.

Turistička ponuda područja općine Lipovljani prezentirana je kroz turističku signalizaciju, internetske portale, stranice društvenih mreža te internetske stranice, a otisnute su i brošure s istom namjenom. Budući da su Lipovljanski susreti jedna od najstarijih manifestacija ovoga kraja i okupljaju zavidan broj posjetitelja, dodatno su uvršteni i u zasebne reklamne materijale.

Područje općine Lipovljani kao turistička destinacija još je u počecima turističkog razvoja što mu daje prednost nad konkurencijom budući da se mogu izbjeći početničke greške koje su se događale u sličnim destinacijama. Gledajući područje općine Voćin koje je relativno blizu Lipovljanima i vrlo slično, ali mnogo turistički razvijenije, potrebno je napomenuti kako blizina Zagreba kao velikog tržišta ipak nosi određenu težinu i daje mogućnost rasta. Ponuda destinacija poput Voćina i Lipovljana poželjna je modernim turistima koji traže mir, prirodu i odmak od civilizacije, a područje općine Lipovljani u tom segmentu može dodatno iskoristiti svoj potencijal i ponuditi uživanje u blagodatima parka prirode kroz

boravak kako u prirodi, tako i na gospodarstvima s očuvanim objektima koji pripadaju kulturnoj i graditeljskoj baštini.

Ujedno, treba iskoristiti potencijal parka prirode Lonjsko polje kao i projektnog udruživanja sa susjednim turističkim zajednicama, kojim se stvorila šira destinacija područja koja turistima može ponuditi kvalitetniju i atraktivniju turističku ponudu.

3. POTENCIJAL ZA RAZVOJ I PODIZANJE KVALITETE TURISTIČKIH PROIZVODA

Turističke su destinacije živ organizam koji raste i razvija se kroz vrijeme te se mijenja i prilagođava potrebama tržišta. Promatra li se razvoj destinacije područja Lipovljani kroz Butlerov model životnog ciklusa destinacije koji je univerzalan i na jednostavan način predviđa promjene koje dolaze, može se reći da destinacija prolazi fazu uključivanja i već postoje određeni smještajni kapaciteti i turistička infrastruktura te se primjećuje i sezonalnost. a istovremeno Lipovljani kao destinacija na putu su prema trećoj fazi, fazi razvoja u kojoj se otvaraju dodatni smještajni kapaciteti i raste turistička ponuda. Potrebno je stvoriti još smještajnih kapaciteta koji mogu zadovoljiti potrebe turista koji žele odmor provesti u destinaciji koja može pružiti istovremeno i mir, ali i mogućnosti za aktivan odmor te dodatne sadržaje u smislu wellnessa, najma opreme i slično.

Turizam je na području općine Lipovljani još vrlo mlad, ali ima mogućnosti i potencijala za razvoj. Potencijal destinacije područja općine Lipovljani leži u mirnom okruženju, čistoj prirodi i blizini parka prirode, kao i u dobroj prometnoj povezanosti s velikim središtima te inozemstvom. Mogućnosti za razvoj malih obiteljskih gospodarstava koja nude turističke usluge postoje i treba ih poticati kako bi se čim više obitelji odlučilo za ovaj vid samozapošljavanja i na taj način si osigurala ostanak na ovome području. Osim parka prirode Lonjsko polje, destinacija područja općine Lipovljani ima turističke atrakcije koje su relativno lako dostupne i na kojima nema gužvi, što je u posljednje vrijeme vrlo traženo kod većine turista koji se odlučuju za kontinentalne destinacije. Preporuka je da se kulturna i prirodna baština bolje iskoriste u turističke svrhe, pazeći pri tome na održivost kao glavni postulat razvoja turizma. Isto tako, treba kontinuirano raditi na edukaciji lokalnog stanovništva, ali i dionika u turizmu. Svakako treba iskoristiti i trenutni potencijal STEM područja, odnosno izvrsnih uspjeha lokalne udruge koja u Lipovljane dovodi međunarodna i državna natjecanja (slaganje rubikove kocke i robotička natjecanja) te sudjeluje na državnim, europskim i svjetskim natjecanjima.

Područje općine Lipovljani pogodno je za razvoj novih oblika turizma poput cowboy core putovanja, JOMO trenda, calmcatationsa, nokturizma pa i zabavnih putovanja. Cowboy core putovanja inspirirana su kaubojskom kulturom, a trend je u turizmu postao popularan kao odgovor na želju za autentičnim iskustvima u prirodi te željom za odmakom od užurbane svakodnevice. Budući da uključuje elemente povezane s ruralnim životom, tradicionalnim načinom života, jednostavnošću i kaubojskom kulturom, na ovome je području moguće na već postojećim imanjima koja se razvijaju u tome smjeru. JOMO je turistički trend koji slavi uživanje u vlastitom društvu i zadovoljstvo odustajanjem od praćenja trendova i digitalne povezanosti za što je područje općine Lipovljani gotovo idealno budući da je pitoreskno i mirno, na rubu parka prirode, a opet prometno dobro povezano. JOMO trend je uživanje u sporijem, mirnijem introspektivnijem načinu odmora daleko od gužvi i stresa, a područje općine Lipovljani svakako može razvijati ovaj specifični oblik turizma. Calmcatations je trend u putovanjima koji je fokusiran na odmor, smanjenje stresa, opuštanje i duhovnu obnovu, a uključuje putovanja u destinacije smještene u prirodnim, mirnim okruženjima daleko od buke i gužve, što područje općine Lipovljani uistinu jest. Budući da mnoge calmcatations destinacije uključuju wellness i spa tretmane, ovdje ima prostora za napredak i rast. Sve popularniji trend u putovanjima je i nokturizam, trend koji se temelji na istraživanju destinacija i doživljajima tijekom noćnih sati.

Turistički proizvod	Trenutno stanje	Potencijal
Smještaj	Malen broj smještajnih kapaciteta. Nedostatak visoko kategoriziranih smještajnih jedinica. Nedostatak tematski opredijeljenog smještaja.	Ulaganje u razvoj smještajnih kapaciteta u domaćinstvima. Ulaganje u razvoj tematski opredijeljenih smještaja. Poticanje bike&breakfast ili bed&breakfast ponude. Diversifikacija smještajnih kapaciteta, npr. kampovi Poticanje brownfield investiranja.
Ugostiteljstvo	Postoji ponuda lokalnih proizvoda. Otvorena moderna kušaonica meda. U objektima za posluživanje hrane ponuda je standardna. Nedostatak radne snage. Nedostatak seoskih imanja koja pružaju uslugu prehrane.	Poticanje povezivanja lokalnih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i lokalnih ugostitelja. Organiziranje eno i gastronomskih događanja i tematske ponude u objektima. Poticanje razvoja agroturizma.
Turističke atrakcije: Park prirode Lonjsko polje	Prirodno bogatstvo. Zaštićeno. Popularno. Autentično.	Ulaganje u turističku infrastrukturu. Obnova i otvaranje poučne Tenine staze za posjetitelje. Zajednička promocija područja, preporuke posjetiteljima za susjedne destinacije.
Turističke atrakcije: mlin Vaclavek	Zatvoreno za posjetitelje, bez ugostiteljskih usluga. Atraktivno hodačima i izletnicima.	Povremeni rad u ugostiteljskoj i turističkoj djelatnosti – inicijativa vlasnika. Prezentacija povijesti kraja – mlinarstvo.
Turističke atrakcije: Piljenice	Kulturna i povijesna baština. Pitoreskno. Atraktivno hodačima, biciklistima i izletnicima. Poučna staza Tenina staza Povijesni mlinovi.	Ulaganje u turističku infrastrukturu: mostovi, staze, odmorišta. Promocija povijesti mlinarstva. Otvaranje smještajnih i ugostiteljskih objekata – privatna ulaganja.
Kulturno-povijesna baština: Spomen soba Josipa Kozarca, Slovačka etno kuća	Izložbeni postavi su u funkciji.	Promocija i daljnje popunjavanje zbirki. Multimedijsko opremanje prostora.
Događaji lokalnog, regionalnog i državnog značaja: Lipovljanski susreti	Kontinuirano održavanje manifestacije Lipovljanski susreti - festival nacionalnih manjina RH	Promocija i unapređenje radi širenja tržišta. Unapređenje ostalih događanja koja imaju turistički potencijal.
Turističke usluge	Unapređenje turističkih usluga i razvoj zajedničkih turističkih proizvoda udružene destinacije.	Umrežavanje s drugim destinacijama, poticanje razvoja agroturizma. Suradnja s pružateljima usluga, edukacija lokalnog stanovništva.
Sakralna baština	Zaštićena izvorna baština, očuvana i valorizirana, ali nedovoljno turistički iskorištena.	Promocija sakralne baštine i poticanje razvoja vjerskog i kulturnog turizma.
Prirodna baština	Zaštićeno područje parka prirode, očuvanost ostalih dijelova prirode, područje zanimljivo hodačima, biciklistima i izletnicima.	Promocija različitih oblika turizma, poticanje dodatne valorizacije prirodne baštine. Ulaganje u javnu i turističku infrastrukturu (staze, interpretacijski centri, odmorišta, vidikovci i dr.)

Komunalna infrastruktura	Cestovna povezanost je dobra, postoji i željeznička infrastruktura, ali je sustav javnoga prijevoza loš. Nedostatak biciklističkih staza.	Poticanje stanovništva na brigu o okućnicama, infrastrukturna ulaganja koja će doprinijeti postizanju ciljeva povezanih s energetsom učinkovitošću, poticanje korištenja obnovljivih izvora energije, poticanje razvrstavanja otpada i recikliranje. Izgradnja biciklističkih staza, povezivanje sa susjednim destinacijama.
Digitalne tehnologije	Postojeće stanje digitalne tehnologije je zadovoljavajuće gledajući mobilnu i fiksnu telefoniju.	Poticanje dolaska digitalnih nomada, ulaganje u poboljšanje funkcionalnosti mobilne mreže.
Pristupačnost destinacije	Nedovoljna pristupačnost atrakcijama za osobe s invaliditetom, nedovoljna infrastruktura za osobe s invaliditetom, nedovoljno razvijen javni prijevoz.	Ulaganje u prilagodbu destinacije osobama s invaliditetom.
Javne usluge i servisi	Blizina javnih usluga za stanovništvo, udruge koje provode razne aktivnosti kroz godinu.	Poticanje društvenih aktivnosti i razvoja društvene osviještenosti.
Ljudski potencijali	Nedostatak adekvatne radne snage.	Poticanje dolaska studenata i volontera, povezivanje s gaming centrom u Novskoj radi poticanja digitalnog nomadstva. Realizacija edukacija za sve dionike.
Komunikacijske aktivnosti	Komunikacijski kanali postoje i za određene segmente su dovoljno razvijeni, a ponegdje su moguća poboljšanja.	Jači razvoj komunikacijskih kanala i aktivnosti prema tržištima.

Temeljem podataka dobivenih u analizi stanja, preporuke za razvoj različitih oblika turizma na području destinacije općine Lipovljani su:

1. razvoj aktivnog/rekreativnog turizma

Područje općine Lipovljani smješteno je u jednoj od županija s najviše zaštićenih prirodnih područja i dijelom se nalazi i na području parka prirode Lonjsko polje što je izuzetno velika prednost za razvoj aktivnog/rekreativnog turizma, poput cikloturizma, promatranja ptica, pješačenja, planinarenja i slično. Budući da treba razvijati smještajne kapacitete, prijedlog je da se to radi u smjeru razvoja održivih seoskih imanja koja bi u budućnosti mogla biti i nositelji EU Ecolabel oznake što će svakako diverzificirati smještajne kapacitete ovoga područja od smještajnih kapaciteta u sličnim područjima budući da ih u Hrvatskoj ima tek nekoliko.

2. razvoj manifestacijskog turizma

Lipovljanski susreti međunarodno su priznata i poznata, dobro posjećena manifestacija s dugogodišnjom tradicijom koju je potrebno očuvati, ali i konstantno osvježavati i oplemenjivati novim sadržajima poput prezentacija starih zanata, edukativnih radionica starih vještina poput vezenja i pletenja, gastro radionica i sl. Poticanje stanovništva na uključivanje u manifestaciju sudjelovanjem u vidu edukatora, promicatelja i slično može pomoći povezivanju lokalnog stanovništva s destinacijom i dovesti do više evaluacije destinacije kod lokalnog stanovništva. Kod ovog vida turizma potrebno je surađivati sa susjednim destinacijama, naročito Parkom prirode Lonjsko polje te Novskom i Kutinom kao većim središtima iz kojih turisti mogu biti upućeni na lokalnu manifestaciju. Budući da na području postoje i druge manifestacije i događanja, moguće je i njih dodatno promovirati i razvijati kako bi s

vremenom prerasle lokalni karakter, stoga treba ojačati suradnju s aktivnih udrugama, mjesnim odborima i ustanovama koje organiziraju zanimljiva događanja. Potrebno je ojačati suradnju i s lokalnim Klubom tehničke kulture koji u Lipovljanima organizira državna i međunarodna natjecanja u robotici i slaganju rubikove kocke, koja dovode značajan broj sudionika i posjetitelja te promoviraju destinaciju na državnoj razini i međunarodno.

3. razvoj agroturizma

Područje općine Lipovljani pretežito je ruralno područje na kojemu je moguć razvoj agroturizma, ali je potrebno uložiti dodatne napore u zadržavanje mladog stanovništva u manjim sredinama te omogućiti budućim poduzetnicima da lakše i jeftinije pokrenu poslovanje u turističkom smislu. Za to je potrebna suradnja Općine, ali i Županije i države. Očuvanost područja, mirno okruženje i mogućnost autentičnog doživljaja prirode svakako su prednost u razvoju agroturizma ovoga područja. Potrebno je razmotriti mogućnost postavljanja tematskih staza koje će privući posjetitelje, a moguće ih je povezati s biciklističkim ili pješačkim rutama.

Najveći potencijal destinacije područja Lipovljani leži u prirodnim bogatstvima budući da područje dijelom pripada i parku prirode Lonjsko polje pa je moguće razvijati i aktivni turizam, ali i promovirati mir, odmor u prirodi te ukusnu i zdravu hranu koja se na području nudi. Potrebno je dodatno poticati stvaranje autentične ugostiteljske ponude koja će promovirati zdravu, tradicijsku kuhinju, a budući da su Lipovljani multikulturno područje, moguće je razviti vrlo šaroliku gastronomsku ponudu pod utjecajem različitih narodnih kuhinja.

Kako je destinacija područja općine Lipovljani još uvijek prilično nerazvijena, treba iskoristiti prednosti izravne povezanosti s autocestom te pojačati marketinške aktivnosti prema zagrebačkom, ali i stranim tržištima. Marketinške aktivnosti potrebno je segmentirati i kao takve upućivati ciljanim tržištima kroz različite marketinške kanale, a svakako i putem specijaliziranih portala te kroz osmišljavanje različitih tematskih ruta, utrka, degustacija pa čak i kulinarskih natjecanja ili nastupa. Naglasak svakako treba staviti i na ulaganja u javnu turističku infrastrukturu i sadržaje za posjetitelje te pojačanu suradnju s projektno udruženim turističkim zajednicama.

Klima u destinaciji je pogodna za razvoj cjelogodišnjeg turizma, a kultura i tradicija alati koji tome mogu dosta doprinijeti, kao i manifestacije na koje turisti rado dolaze. Za uspješnu promociju i privlačenje turista različitih interesa treba ciljati emitivna tržišta koja pokazuju zanimanje za specifične oblike turizma koje destinacija nudi.

Emitivna tržišta za aktivni/rekreativni turizam su uglavnom tržišta više platežne moći:

- Slovenija, kao zemlja u kojoj se izuzetno cijene prirodne vrijednosti, a vrlo je blizu i lako je dostupna
- Njemačka i Austrija su tržišta koja dobro poznaju Hrvatsku, a pokazuju velik interes za biciklizam, hodanje, planinarenje i eko-smještaj. Izuzetno cijene EU Ecolabel oznake.
- Skandinavci – Švedska, Norveška i Danska su tržišta s kojih dolaze ekološki osviješteni turisti koji vole aktivan odmor u čistoj prirodi
- Francuska je tržište s kojeg dolaze turisti koji vole kampiranje, odmor u prirodi i hodanje
- Nizozemska kao tržište ima turiste koji vole kampove, bicikliranje i često promatraju ptice.

Emitivna tržišta za manifestacijski turizam su:

- Hrvatska – domaće tržište s kojega dolaze jednodnevni posjetitelji ili vikend posjetitelji, obično su to obitelji s djecom i ljubitelji manifestacija

- Slovenija kao tržište za manifestacije povoljna je zbog blizine i relativno lake dostupnosti što u kombinaciji s prirodom i ugodnim smještajem privlači posjetitelje
- Češka i Poljska su zemlje iz kojih dolaze turisti koji rado posjećuju festivale, a kako su Lipovljani poznati po nacionalnim manjinama, Lipovljanski susreti su manifestacija koju svakako treba ciljano promovirati na ondašnjim tržištima
- Njemačko govorno područje – Njemačka, Austrija tradicionalno dolaze u Hrvatsku i cijene hrvatsku tradiciju i baštinu

Osim Njemačke i Austrije čiji turisti tradicionalno posjećuju, cijene i vole Hrvatsku, emitivna tržišta za agroturizam su:

- Belgija čiji su turisti visoke platežne moći vrlo ekološki osviješteni, a vole seoski turizam i dobru hranu
- Nizozemska je tržište s kojega dolaze turisti okrenuti prirodi, bicikliranju i cijene smještaj na gospodarskim imanjima ili u manjim sredinama
- Italija je tržište s kojega dolaze sladokusci i turisti koji pokazuju interes za autohtone proizvode, domaću kuhinju i tradicionalan način pripreme hrane što je na području Lipovljana još uvijek očuvano iako nedovoljno prezentirano
- Slovenija kao nama blisko tržište cijeni domaće proizvode
- Hrvatska je pogodna kao tržište za kraće izlete, grupne ili obiteljske izlete, ali i kao izlete samaca ili osoba s kućnim ljubimcima, što je u posljednje vrijeme vrlo tražena opcija.

4. POKAZATELJI ODRŽIVOSTI NA RAZINI DESTINACIJE

Pokazatelji održivosti turističkim destinacijama daju strukturirane smjernice za praćenje, ocjenjivanje i poboljšanje održivosti što je ključno budući da su održivi pristupi postali izuzetno važni za dugoročni uspjeh turizma u destinaciji. Plan upravljanja destinacijom mora imati obavezne pokazatelje održivosti destinacije, a može imati i specifične pokazatelje održivosti destinacije koji moraju biti utemeljeni na analizi stanja destinacije i povezani s razvojnim smjerom.

4.1. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na društvene aspekte održivosti

Pokazatelji održivosti daju smjernice turističkim destinacijama u sustavnom praćenju, ocjenjivanju i poboljšanju održivosti, što je ključno u vremenu u kojemu su održivi pristupi postali ključni za dugoročni uspjeh turizma. Plan mora sadržavati obvezne pokazatelje održivosti destinacije, a može sadržavati i specifične pokazatelje održivosti destinacije koji moraju biti utemeljeni na analizi stanja destinacije te povezani s razvojnim smjerom.

4.1.1. Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom

Pokazatelj	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone (ZL-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj ostvarenih turističkih noćenja u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika u vršnom mjesecu koji se smatra glavnom turističkom sezonom što ujedno podrazumijeva i najveće opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom.
	Opis	Ovim pokazateljem se nastoji procijeniti tzv. intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu. Valja uočiti postojanje razlike između ovog pokazatelja, koji se može smatrati objektivnim, u odnosu na različite pokazatelje dojma koji lokalno stanovništvo

		ima o turizmu, koji se s druge strane mogu smatrati subjektivnim pokazateljima.			
Metodologija izračuna pokazatelja	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika <i>pokazatelj</i> $= \frac{\text{ukupan broj noćenja turista u vršnom mjesecu}}{\text{broj dana u vršnom mjesecu} \cdot \text{broj stalnih stanovnika u destinaciji}/100}$ Pod pojmom »vršni mjesec« misli se na mjesec u kojem je ostvaren najveći broj noćenja.				
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje				
Početna vrijednost (2024.)	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.
0,34					

Pokazatelj	Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom (ZL-2)		
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj predstavlja procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji su zadovoljni turizmom u destinaciji u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	
	Opis	Zadovoljstvo stanovnika razvojem turizma bitan je cilj održivog upravljanja destinacijom, pri čemu je pozitivan stav stanovnika prema razvoju turizma jedan od ključnih elemenata njegove uspješnosti. Tamo gdje turizam nije podržan može se očekivati otpor stanovnika prema infrastrukturnim ulaganjima. Gostoljubivi domaćini jedan su od ključnih faktora u formiranju cjelokupnog zadovoljstva turista posjetom.	
	Podpokazatelji	– udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom kod onih koji ostvaruju koristi od turizma – udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom kod onih koji ne ostvaruju koristi od turizma	
Metodologija izračuna pokazatelja	Udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom u destinaciji računa se kao omjer broja ispitanika zadovoljnih turizmom i ukupnog broja ispitanika. Pokazatelj se računa na ukupnom skupu te zasebno na skupu ispitanika koji ostvaruju koristi od turizma i na skupu ispitanika koji ne ostvaruju koristi od turizma. Udio lokalnog stanovništva zadovoljnih turizmom i udio stanovnika koji ostvaruju koristi od turizma u destinaciji procjenjuje se pitanjima koja su definirana smjernicama za provođenje primarnih istraživanja.		
Učestalost mjerenja	Svake četiri godine		
Početna vrijednost 2025.	2029.	2033.	2037.
63,63			

4.1.2. Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom

Pokazatelj	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji (ZT-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Procjena zadovoljstva turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevnih posjetitelja cjelokupnim boravkom u destinaciji na skali od 0 do 100. Procjena neto spremnosti na preporuku na skali od 0 do 100, posebno za turiste koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevne posjetitelje.
	Opis	Zadovoljni posjetitelji učinkovit su alat privlačenja novih gostiju te time i stvaranja novih radnih mjesta u destinaciji, a uz to često i dulje borave te generiraju veći prihod u odnosu na posjetitelje koji nisu zadovoljni svojim boravkom u destinaciji. Praćenjem zadovoljstva posjetitelja mjere se i prate učinci aktivnosti na unaprjeđenju turističkog proizvoda destinacije. Ne postoji jedinstveni standard za procjenu zadovoljstva kupaca. Zadovoljstvo je složeni

		pokazatelj koji se može mjeriti na različite načine, poput percepcije kvalitete, percepcije vrijednosti i raskoraka između očekivanog i stvarnog iskustva. Primjenom različitih standarda mjerenja zadovoljstva koji ujedno predstavljaju različite standarde na koje se kupci referiraju prilikom kupnje i njihovim integriranjem u jedinstveni pokazatelj u skladu s validiranom metodologijom Američkog indeksa zadovoljstva klijenta (eng. American Customer Satisfaction Index – ACSI) postignut je sveobuhvatniji pristup mjerenju kvalitete cjelokupnog iskustva posjetitelja. Neto spremnost na preporuku smatra se jednim od glavnih standarda za vrednovanje iskustva korisnika proizvoda/usluga u različitim industrijama, a koristi se i za predviđanje lojalnosti kupaca. Zasniva se na pitanju o vjerojatnosti preporuke proizvoda/usluge rodbini, prijateljima i/ili kolegama. Preporuke rodbine i prijatelja (eng. word of mouth) ujedno su jedan od najvažnijih izvora informacija prilikom odabira destinacije putovanja te u kombinaciji s pokazateljem o zadovoljstvu daje pravu sliku utiska same destinacije.			
	Podpokazatelji (opcionalno)	– Udio (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni boravkom u destinaciji – Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji u sezoni – Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji u predsezoni ili posezoni – Neto spremnost na preporuku destinacije u sezoni – Neto spremnost na preporuku destinacije u predsezoni ili posezoni			
Metodologija izračuna pokazatelja	Vrijednost pokazatelja ZT-1 – Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom sastoji se od: (i) vrijednosti indeksa zadovoljstva posjetitelja destinacijom i (ii) neto spremnost na preporuku destinacije Vrijednosti pokazatelja mjere se pomoću varijabli/pitanja koja su definirana smjernicama za provođenje primarnih istraživanja, donesenih od strane ministarstva nadležnog za poslove turizma.				
Učestalost mjerenja	Svake četiri godine				
Početna vrijednost 2025.	2029.	2033.	2037.	2041.	2045.
Anketa će se provesti u 2025. godini					

4.1.3. Pristupačnost destinacije

Pokazatelj	Udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom PD-1	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj prikazuje udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom u odnosu na ukupan broj atrakcija u destinaciji prepoznatim planom upravljanja
	Opis	Atrakcije kao razlog dolaska u destinaciju mogu biti iznimno raznolike i različite dostupnosti, stoga je svrha ovog pokazatelja uvid u mogućnosti obilaska atrakcija i lokaliteta od interesa osobama s invaliditetom (osobama s tjelesnim, intelektualnim mentalnim i osjetilnim oštećenjem zdravlja), pri čemu se pristupačnost očituje u fizičkoj pristupačnosti i pristupačnosti informacija i komunikacija.
	Podpokazatelji (opcionalno)	– Udio atrakcija (lokaliteta) informacijski i komunikacijski pristupačnih osobama s invaliditetom.
Metodologija izračuna pokazatelja	EA – broj svih evidentiranih atrakcija u destinaciji EAP – broj atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom $\text{Udio pristupačnih atrakcija} = \frac{EAP}{EA} \times 100$	
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine	

Početna vrijednost 2024.	2026.	2028.	2030.
0			

4.1.4. Sigurnost destinacije

Pokazatelj	Broj organiziranih turističkih ambulanti (SD-1)		
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je broj organiziranih turističkih ambulanti u svrhu provođenja mjera zdravstvene zaštite za povećani broj korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima.	
	Opis	Sukladno posebnom zakonu kojim se uređuje zdravstvena zaštita turističku ambulantu može organizirati jedinica područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb, jedinica lokalne samouprave, turistička zajednica, druga pravna i fizička osoba koja obavlja ugostiteljsku djelatnost i/ili pruža usluge u turizmu, zdravstvena ustanova, trgovačko društvo koje obavlja zdravstvenu djelatnost ili privatni zdravstveni radnik, koji su dužni utvrditi i razdoblje rada turističke ambulante tijekom godine. Turistička ambulanta organizira se izvan mreže javne zdravstvene službe. Posebnim propisom o normativima i standardima za turističku ambulantu određeni su minimalni normativi i standardi u pogledu prostora, radnika i medicinskotehničke opreme koje mora ispunjavati turistička ambulanta.	
		Zbog potrebe osiguranja provođenja mjera zdravstvene zaštite za povećani broj korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima, jedinica područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb, za svaku sljedeću turističku sezonu utvrđuje minimalni broj turističkih ambulanti za svoje područje na temelju broja dolazaka turista u prethodnoj godini.	
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj je informacija o broju ambulanti u destinaciji, te se broj direktno preuzima i služi kao pokazatelj.		
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje		
Početna vrijednost 2024.	2025.	2026.	2027.
0			

4.2. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na okolišne aspekte održivosti

Podatke potrebne za izračun pokazatelja održivosti destinacije turističke zajednice prikupljaju primarno iz javno dostupnih izvora i službenih evidencija javnopravnih tijela putem integriranog informacijskog sustava turizma. Izračun obveznih i specifičnih pokazatelja obavlja se putem integriranog informacijskog sustava turizma, a podatke koji nisu dostupni putem integriranog informacijskog sustava turizma, prikupljaju i čuvaju turističke zajednice. Ove podatke, kao i ostale podatke koji su korišteni za izračun pokazatelja, turistička zajednica dužna je dostaviti Ministarstvu u elektroničkom obliku pogodnom za strojno čitanje podataka najkasnije 30 dana prije roka za objavu vrijednosti pokazatelja. Izračun vrijednosti obveznih i odabranih specifičnih pokazatelja te njihova vizualizacija objavljuje se u pravilu u svibnju tekuće godine za prethodnu godinu.

4.2.1. Upravljanje vodnim resursima

Pokazatelj	Omjer potrošnje vode po turističkom noćenju u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije (izraženo po osobi i po noćenju) (UVR-1)		
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je omjer ukupne količine vode isporučene u smještajnim objektima destinacije u odnosu na ukupnu potrošnju vode u destinaciji, koji daje uvid u opterećenje turizma na vodni resurs destinacije.	
	Opis	Ograničavajući čimbenik razvoja turizma u pojedinim destinacijama je dostupnost vode, odnosno njena nepovoljna prostorna i vremenska raspodjela, osobito u Jadranskoj Hrvatskoj te u ljetnim mjesecima, kao i gubici vode u vodoopskrbnom sustavu. Vođenje evidencije o ukupnoj finalnoj potrošnji vode dužno je provoditi i osigurati nadležno tijelo za upravljanje vodnim resursima u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave na temelju posebnog zakona kojim se uređuje upravljanje vodama.	
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izračunava kao omjer (%) finalne potrošnje vode po noćenju turista (m³) u smještajnim objektima destinacije i u odnosu na potrošnju vode po stanovniku destinacije (m³). F_1 – ukupna finalna potrošnja vode u kućanstvima i smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja F_2 – ukupna finalna potrošnja vode u kućanstvima i smještajnim objektima kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja T_1 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja T_2 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja N_1 – broj dana u mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) N_2 – broj dana u mjesecu s najvećim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) S – broj stanovnika u destinaciji $\text{potrošnja vode po noćenju turista} = \frac{F_2 N_1 - F_1 N_2}{T_2 N_1 - T_1 N_2}$$\text{potrošnja vode po noćenju stanovnika} = \frac{1}{S} \left(\frac{T_2 F_1 - T_1 F_2}{T_2 N_1 - T_1 N_2} \right)$$\text{omjer potrošnje vode po noćenju turista i stanovnika} = \frac{\text{potrošnja vode po noćenju turista}}{\text{potrošnja vode po noćenju stanovništva}} \times 100$ Alternativna metoda: Anketa gospodarskih subjekata u turizmu u smještajnim objektima = norma potrošnje vode turista po noćenju / potrošnja vode		
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine		
Početna vrijednost 2024. (%)	2026.	2028.	2030.
4172			

4.2.2. Gospodarenje otpadom

Pokazatelj	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone) (GO-1)		
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj prati omjer količina komunalnog otpada nastalog po noćenju turista u smještaju u usporedbi s količinama otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone po stanovniku, u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja)	
	Opis	Pokazateljem se prati ostvarenje veze između proizvodnje otpada u turizmu i gospodarskog rasta te uspješnost sprečavanja nastanka	

		otpada u destinaciji. Ukazuje na okolišni aspekti rizika u turističkim destinacijama gdje nedovoljno adekvatna infrastruktura gospodarenja otpadom u kombinaciji sa povećanom turističkom aktivnosti može ugroziti konkurentnost turističke destinacije. Pokazatelj je važan za atraktivnost destinacije i u slučaju neuređenog ili preopterećenog (prekapacitiranog) sustava gospodarenja otpadom što predstavlja ograničavajući čimbenik razvoja destinacije. Noćenja turista jesu svaka registrirana noć osobe (turista) u objektu koji pruža uslugu smještaja (prijavljena noćenja u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u sustavu eVisitor). Komunalni otpad je miješani komunalni otpad i odvojeno sakupljeni otpad. Javna usluga sakupljanja komunalnog otpada podrazumijeva prikupljanje komunalnog otpada na području pružanja javne usluge putem spremnika od pojedinog korisnika i prijevoz i predaju tog otpada ovlaštenoj osobi za obradu takvoga otpada.		
	Podpokazatelji (opcionalno)	N/P		
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izračunava kao omjer količine otpada nastalog po noćenju turista u smještaju u odnosu na ukupne količine komunalnog otpada nastale u destinaciji u mjesecima s najnižom i najvišom turističkom aktivnosti F_1 – ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja (tone) F_2 – ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja T_1 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem noćenja T_2 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja S – broj stanovnika u destinaciji N_1 – broj dana u mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) N_2 – broj dana u mjesecu s najvećim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) W_{TN} – količina otpada po turističkom noćenju, $W_{TN} = \frac{F_2 N_1 - F_1 N_2}{T_2 N_1 - T_1 N_2}$ W_{RN} – količina otpada po noćenju stanovnika, $W_{RN} = \frac{1}{S} \left(\frac{T_2 F_1 - T_1 F_2}{T_2 N_1 - T_1 N_2} \right)$ W_T – količina otpada nastalog zbog noćenja turizma u vremenskom intervalu (mjesec s najvećim brojem noćenja). Izračunava se kao umnožak broja noćenja u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja (T_2) i količine otpada po turističkom noćenju (W_{TN}), $W_T = T_2 \times W_{TN}.$ W_R – količina otpada od lokalnog stanovništva u destinaciji u vremenskom intervalu (mjesec s najvećim brojem noćenja). Izračunava se kao umnožak broja stanovnika (S), broja dana u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem noćenja (N_2) i količine otpada po noćenju stanovnika (W_{RN}), $W_R = S \times N_2 \times W_{RN}.$ <i>omjer količine komunalnog otpada koji su proizveli turist u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju i lokalno stanovništvo</i> $(za promatrani period) = \frac{W_T}{W_R}$			
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine			
Početna vrijednost 2024.	2026.	2028.	2030.	
-15,30				

4.2.3. Zaštita bioraznolikosti

Pokazatelj		Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po kategoriji zaštite) (BR-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira udio zaštićenih prirodnih područja (dalje u tekstu: ZPP) (kopnenih i morskih) i područja ekološke mreže Natura 2000, u ukupnoj površini destinacije (jedan ili više JLS-ova), te njihova struktura prema kategoriji zaštite.	
	Opis	Turizam zasnovan na prirodi brzo raste, a jedan od ključnih faktora za iskustvo posjetitelja je kvaliteta okoliša. Bioraznolika područja privlače turiste, posebno ona s infrastrukturom koja omogućava pristupačnost. Očuvanje kopnene i morske bioraznolikosti ključno je za očuvanje značajnih ekonomskih koristi koje države ostvaruju od turizma. Udio zaštićenih područja ukazuje na aktivnosti vezane za očuvanje bioraznolikosti te na očuvanje, obnovu i održivu upotrebu ekosustava i njihovih usluga.	
	Podpokazatelji (opcionalno)	- udio zaštićenih prirodnih područja i područja ekološke mreže Natura 2000 u ukupnoj površini destinacije - kategorije zaštićenih prirodnih područja u destinaciji	
Metodologija izračuna pokazatelja		Pokazatelj se izračunava kao udio površina zaštićenih područja u destinaciji u odnosu na ukupnu površinu destinacije i prema kategorijama zaštite temeljem zakona kojim se uređuje zaštita prirode.	
Učestalost mjerenja		Svake četiri godine	
Početna vrijednost 2024.	2028.	2032.	2036.
0,01			

4.2.4. Održivo upravljanje energijom

Pokazatelj	Omjer potrošnje električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije (UEN-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je omjer ukupne količine električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije, a temelji se na sezonalnosti potrošnje.
	Opis	Ovaj pokazatelj daje uvid u opterećenje energetske infrastrukture i potrebe implementacije održivih oblika energije. S obzirom na intenzivnu potrebu za energijom tijekom visoke sezone, posebice u Jadranskoj Hrvatskoj, važno je razmotriti stvarno opterećenje.
	Podpokazatelji (opcionalno)	N/P
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj se izračunava kao omjer finalne potrošnje el. energije po noćenju turista (kWh) u smještajnim objektima u odnosu na potrošnju el. energije po stanovniku destinacije (kWh). F_1 – ukupna finalna potrošnja el. energije u kućanstvima i smještajnim objektima u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najmanje ostvarenim brojem noćenja F_2 – ukupna finalna potrošnja el. energije kućanstvima i smještajnim objektima u destinaciji kalendarskom mjesecu s najviše ostvarenih noćenja T_1 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najmanjim ostvarenim brojem noćenja T_2 – broj ostvarenih turističkih noćenja u smještajnim objektima u kalendarskom mjesecu s najvećim ostvarenim brojem noćenja S – broj stanovnika u destinaciji N_1 – broj dana u mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31) N_2 – broj dana u mjesecu s najvećim brojem turističkih noćenja (28/29/30/31)	

	<i>potrošnja el. energije po noćenju turista</i> $= \frac{F_2 N_1 - F_1 N_2}{T_2 N_1 - T_1 N_2}$ <i>potrošnja el. energije po noćenju stanovnika</i> $= \frac{1}{S} \left(\frac{T_2 F_1 - T_1 F_2}{T_2 N_1 - T_1 N_2} \right)$ <i>omjer potrošnje el. energije po noćenju turista i stanovnika</i> $= \frac{\text{potrošnja el. energije po noćenju turista}}{\text{potrošnja el. energije po noćenju stanovnika}} \times 100$		
Učestalost mjerenja	Svake četiri godine		
Početna vrijednost 2024.	2028.	2032.	2036.
-996,23			

4.2.5. Ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama

Pokazatelj	Uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika (UPK-1)		
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se utvrđuje postoji li u destinaciji sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika	
	Opis	Članak 7. Pariškog sporazuma postavlja globalni cilj »poboljšanja sposobnosti prilagodbe, jačanja otpornosti i smanjenja ranjivosti na klimatske promjene«. Provedba nacionalnih i lokalnih planova prilagodbe, izgradnja kapaciteta i tehnologije te povećani financijski tokovi navedeni su kao ključni alati za provedbu aktivnosti prilagodbe. Sektor turizma je jedan od pet najranjivijih sektora na klimatske promjene. Stoga je uspostava sustava za procjenu izloženosti, otpornosti i rizika te provedbu mjera za prilagodbu klimatskim promjenama na svim razinama ključna za održivost turizma kao ključne gospodarske grane u Republici Hrvatskoj. Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu (NN 46/20) i Zakon o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja (NN 127/19) reguliraju pitanje prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj.	
	Podpokazatelji (opcionalno)	N/P	
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj je informacija o tome je li destinacija donijela dokumente (strategiju i/ili plan i/ili program) te koji je napredak/udio mjera u provedbi i/ili implementiranih mjera za prilagodbu i ublažavanje klimatskih promjena i procjenu rizika – DA/NE/udio mjera u provedbi i/ili implementiranih		
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine		
Početna vrijednost 2024.	2026.	2028.	2030.
NE			

4.3. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na ekonomske aspekte održivosti

4.3.1. Turistički promet

Pokazatelj	Ukupan broj dolazaka turista u mjesecu s najvećim opterećenjem (TP-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj dolazaka turista u destinaciji u mjesecu koji se smatra glavnom turističkom sezonom temeljem broja ostvarenih noćenja što ujedno podrazumijeva i najveće opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom kontekstu.

	Opis	Priljev posjetitelja u turističku destinaciju predstavlja obvezni uzrok potrebe za upravljanjem održivošću destinacije. S obzirom na činjenicu da turizam predstavlja uglavnom sezonalnu aktivnost, ovim pokazateljem svakako valja uzeti u obzir razlike u priljevu posjetitelja unutar i van turističke sezone, pri čemu je priljev posjetitelja u periodu glavne, odnosno visoke turističke sezone najrelevantniji podatak za upravljanje održivošću destinacije.		
	Podpokazatelji (opcionarno)	N/P		
Metodologija izračuna pokazatelja	Pokazatelj je informacija o ukupnom broju dolazaka turista u destinaciji u mjesecu s najvećim brojem ostvarenih noćenja, te se broj direktno preuzima iz sustava eVisitor i služi kao pokazatelj.			
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje			
Početna vrijednost 2024.	2025.	2026.		2027.
295				

Pokazatelj		Prosječna duljina boravka turista u destinaciji (TP-2)			
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira prosječan broj noćenja koje jedan turist ostvari u destinaciji.			
	Opis	Duljina boravka, odnosno prosječan broj noćenja koje turisti ostvaruju u destinaciji se može smatrati relevantnom informacijom za upravljanje destinacijom, poglavito u kontekstu suvremenih trendova skraćivanja duljine boravka, ali i s aspekta upravljanja ljudskim potencijalima potrebnim za održavanje ujednačene razine pružanja sveobuhvatne turističke usluge što se posebno odnosi na segment smještaja.			
	Podpokazatelji (opcionarno)	– Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem ostvarenih turističkih noćenja – Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem ostvarenih turističkih noćenja – Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u komercijalnom smještaju – Prosječna duljina boravka turista u destinaciji u nekomercijalnom smještaju			
Metodologija izračuna pokazatelja	$\text{Prosječna duljina boravka turista u destinaciji} = \frac{\text{Ukupan broj registriranih noćenja u destinaciji}}{\text{Ukupan broj dolazaka turista u destinaciju}}$				
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje				
Početna vrijednost 2024.	2025.	2026.		2027.	
16.85					

4.3.2. Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu

Pokazatelj	Broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (PGS-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj zaposlenih na mjesečnoj razini u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećoj nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (dalje u tekstu: NKD)
	Opis	Budući da rad predstavlja obvezni proizvodni čimbenik uslužnih djelatnosti, izravno povezan s isporukom turističkog proizvoda odnosno usluge, povećanje ili smanjenje ukupnog broja zaposlenih osoba u središnjim turističkim djelatnostima (pružanje smještaja te priprema i usluživanje hrane) može posredno ukazivati na poboljšanje

		odnosno pogoršanje poslovanja gospodarskih subjekata općenito u svim turističkim djelatnostima.		
	Podpokazatelji (opcionalno)	– Broj zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane prema satima rada – Broj zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane po spolu, godišnji prosjek – Prosjek broja zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u odnosu na ukupan broj zaposlenih (%)		
Metodologija izračuna pokazatelja	Podaci se preuzimaju iz službenih administrativnih izvora			
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje			
Početna vrijednost 2025. Podaci će biti poznati početkom 2026.	2026.	2027.	2028.	

Pokazatelj	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (PGS-2)		
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira poslovni prihod gospodarskih subjekata ostvaren tijekom godine u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećem NKD-u	
	Opis	Poslovni prihod izravno je povezan sa sposobnosti gospodarskih subjekata da isporuče turistički proizvod odnosno uslugu, pri čemu promjena u vremenu odnosno povećanje ili smanjenje poslovnog prihoda može ukazivati na poboljšanje odnosno pogoršanje poslovnog položaja gospodarskih subjekata uslijed internih ili eksternih razloga, ali i neizravno upućivati na položaj gospodarskih subjekata u svim turističkim djelatnostima na razini destinacije.	
	Podpokazatelji (opcionalno)	– dodana vrijednost gospodarskih subjekata registriranih na području destinacije ostvarena tijekom godine – bruto dobit/gubitak gospodarskih djelatnosti registriranih na području destinacije ostvaren tijekom godine	
Metodologija izračuna pokazatelja	Podaci će na zahtjev biti dostupni u Ministarstvu		
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje		
Početna vrijednost 2025.	2026.	2027.	2028.
Podaci će biti zatraženi od Ministarstva			

4.4. Obvezni pokazatelji održivosti koji mjere utjecaj turizma na prostorne aspekte održivosti destinacije i organizaciju turizma

4.4.1. Turistička infrastruktura

Pokazatelj	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija (TI-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se vrši identifikacija i kategorizacija turističkih resursa na području destinacije, uključujući prirodne (parkovi, rezervati, pejzaži) i kulturno-povijesne/antropogene atrakcije (povijesni lokaliteti, muzeji, spomenici, nematerijalna baština).
	Opis	Identifikacija i kategorizacija turističkih resursa ključna je za razvoj održivog turizma jer omogućava efikasno upravljanje i očuvanje prirodnih i kulturnih resursa. Pruža temelj za kreiranje ciljanih marketinških strategija koje ističu jedinstvene attribute destinacije, privlačeći time

		odgovarajuće turiste. Osim toga, pomaže lokalnim zajednicama da razumiju i vrednuju svoju baštinu, potičući lokalno sudjelovanje i osvještavanje važnosti očuvanja tih resursa za buduće generacije.
	Podpokazatelji (opcionalno)	– popisi kulturnih dobara (opcionalno, uključujući procjenu i naznaku ranjivosti) – identifikacija i popisivanje nematerijalne kulturne baštine – popis lokaliteta i dobara prirodne baštine s naznakom vrste, stanja očuvanja i ranjivosti.
Metodologija izračuna pokazatelja		
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje	
Početna vrijednost 2024.		
Popis i vrsta zaštićenih kulturnih dobara	1. povijesna naselja i dijelovi povijesnih naselja Lipovljani i Piljenice 2. arheološka nalazišta i lokaliteti, 5 lokaliteta u Kraljevoj Velikoj 3. povijesno-memorijalna područja 3 groblja (Lipovljani, Kraljeva Velika i Piljenice) 4. pojedinačna nepokretna kulturna dobra: - sakralne građevine: 2 crkve u Lipovljanima - kapele i poklonici, 3 u Kraljevoj Velikoj, Piljenicama i Krivaju - civilne građevine (dječji vrtić i vatrogasni dom u Lipovljanima i Krivaju) - stambene građevine u Lipovljanima 26 evidentiranih i predloženih, u Kraljeva Velika 24 građevine, u Krivaju 6 i Piljenicama 15 - gospodarske građevine, 2 mlina u Lipovljanima i Piljenicama - javna plastika i urbana oprema, 6 lokaliteta 5. parkovi i perivoji u Lipovljanima 6. arheološki lokalitet Piljenice – Grede II, općina Lipovljani – pregledom terena nađeni su keramički ulomci koji datiraju ovaj lokalitet u brončano doba te srednji vijek 7. arheološki lokalitet Piljenice – Crnave, općina Lipovljani – pregledom terena nađeni su keramički ulomci koji datiraju ovaj lokalitet u srednji vijek 8. arheološki lokalitet Piljenice – Grede I, općina Lipovljani – pregledom terena nađeni su keramički ulomci koji datiraju ovaj lokalitet u srednji vijek.	
Popis i vrsta kulturnih dobara nacionalnog značaja	1. Arheološko nalazište Stari grad – Kučište Kraljeva Velika 2. Crkva sv. Ane Lipovljani 3. Crkva sv. Josipa Lipovljani 4. Spomenik žrtvama fašističkog terora Lipovljani 5. Tradicijska okućnica na kbr. 32 Lipovljani 6. Tradicijska okućnica s mlinom Piljenice	
Popis i kategorija zaštićenih prirodnih područja u RH	Park prirode Lonjsko polje Ekološka mreža Natura 2000	
2025.		
Popis i vrsta zaštićenih kulturnih dobara	1. Arheološko nalazište Stari grad – Kučište Kraljeva Velika 2. Crkva sv. Ane Lipovljani 3. Crkva sv. Josipa Lipovljani 4. Spomenik žrtvama fašističkog terora Lipovljani 5. Tradicijska okućnica na kbr. 32 Lipovljani 6. Tradicijska okućnica s mlinom Piljenice	
Popis i vrsta kulturnih dobara nacionalnog značaja	nema	
Popis i vrsta preventivno zaštićenih dobara	nema	

Popis i kategorija zaštićenih prirodnih područja u RH	Lonjsko polje, park prirode
2026.	
Popis i vrsta zaštićenih kulturnih dobara	
Popis i vrsta kulturnih dobara nacionalnog značaja	
Popis i vrsta preventivno zaštićenih dobara	
Popis i kategorija zaštićenih prirodnih područja u RH	

4.4.2. Održivo upravljanje destinacijom

Pokazatelj	Status implementacije aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom (OUD -1)			
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazatelj je definiran kao praćenje statusa implementacije Plana upravljanja, pri čemu je polazište terminski plan aktivnosti i njihove implementacije.		
	Opis	Postojanje Plana upravljanja preduvjet je destinacijskog razvoja za sva odredišta u Hrvatskoj, stoga je uspješna implementacija aktivnosti iz Plana polazište za održivo upravljanje destinacijom, te praćenja stanja upravljačkih aktivnosti.		
	Podpokazatelji (opcionalno)	– Objavljeni dokument strategije i/ili akcijskog plana destinacije – Strategija/plan su jasno vidljivi i dostupni online – Udio implementiranih aktivnosti iz plana (implementirana aktivnost je aktivnost koja je u potpunosti provedena, završena te postoje informacije u učinku iste)		
Metodologija izračuna pokazatelja	Omjer implementiranih aktivnosti/ukupni broj aktivnosti definiranih Planom X 100 Implementirane aktivnosti su one koje su u potpunosti završene te za njih postoje mjerljivi rezultati provedbe.			
Učestalost mjerenja	Jednom godišnje			
Početna vrijednost 2024.	2025.	2026.	2027.	
NE				

4.4.3. Održivo upravljanje prostorom

Pokazatelj	Broj ostvarenih noćenja u smještajnim objektima destinacije po hektaru izrađenog građevinskog područja JLS (OUP-1)	
Obilježja pokazatelja	Definicija	Pokazateljem se definira ukupan broj ostvarenih noćenja u smještaju destinacije unutar godine dana po izgrađenom hektaru zona stambene i ugostiteljsko-turističke namjene.
	Opis	S obzirom na to da se turistička aktivnost može gotovo isključivo odvijati u zonama stanovanja (S) i zonama mješovite namjene (M1) te u zonama predviđenima za odvijanje ugostiteljsko-turističke namjene (T), sve druge građevinske zone nisu uključene u analizu. Nadalje, pritisak koji proizlazi iz korištenja prostora može se isključivo evidentirati kao pritisak na već izgrađena područja, te stoga u izračun ne ulaze

		planirana(neizgrađena) područja. U konačnici pritisak bi bilo poželjno evidentirati na godišnjoj razini, ali i na razini tromjesečja, da bi se utvrdilo pritisak u najopterećenijem dijelu godine.
	Podpokazatelji (opcionalno)	N/P
Metodologija izračuna pokazatelja	T_N – broj turističkih noćenja unutar destinacije ostvarenih u jednoj godini P_S – površina izgrađenog građevinskog zemljišta u zonama stanovanja (ha) P_M – površina izgrađenog građevinskog zemljišta u zonama mješovite namjene ((pretežito stambene namjene) (ha) P_T – površina izgrađenog građevinskog zemljišta u zonama predviđenim za odvijanje ugostiteljsko-turističke aktivnosti <i>broj turističkih noćenja u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju</i> <i>po izgrađenoj građevinskoj površini</i> $= \frac{T_N}{P_S + P_M + P_T}$	
Učestalost mjerenja	Svake dvije godine	
Početna vrijednost 2025.	2027.	2029.
1,24		

	Pokazatelj	Područje održivosti	Kod pokazatelja/ Tematsko područje
1	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone	društveni	ZL-1 – zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom
2	Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	društveni	ZL-2 – zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom
3	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	društveni	ZT-1 – Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom
4	Udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom	društveni/ upravljanje	PD-1 – Pristupačnost destinacije
5	Broj organiziranih turističkih ambulanti	društveni	SD-1 Sigurnost destinacije
6	Omjer potrošnje vode po turističkom noćenju u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije (izraženo po osobi i po noćenju)	okolišni	UVR-1 – Upravljanje vodnim resursima
7	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone)	okolišni	GO-1 – Gospodarenje otpadom
8	Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po kategoriji zaštite)	okolišni – priroda	BR-1 – Zaštita bioraznolikosti

9	Omjer potrošnje električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije	okolišni – klima	UEN-1 – Održivo upravljanje energijom
10	Uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika	okolišni – klima	UPK-1 – Ublažavanje i prilagodba klimatskim promjena
11	Ukupan broj dolazaka turista u mjesecu s najvećim opterećenjem	ekonomski	TP-1 – Turistički promet
12	Prosječna duljina boravka turista u destinaciji	ekonomski	TP-2 – Turistički promet
13	Ukupan broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	ekonomski	PGS-1 – Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu
14	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	ekonomski	PGS-2 – Poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu/ Turistički promet
15	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija	prostorni/ upravljanje	TI-1 – turistička infrastruktura
16	Status implementacije aktivnosti iz plan upravljanja destinacijom	prostorni/ upravljanje	OOD-1 – Održivo upravljanje destinacijom
17	Broj ostvarenih noćenja u smještaju u destinaciji po hektaru izrađenog građevinskog područja JLS	prostorni/ upravljanje	OUP-2 – Održivo upravljanje prostorom

5. RAZVOJNI SMJER S MJERAMA I AKTIVNOSTIMA

Glavni dionici	Tko	Kako su uključeni
Lokalne i regionalne vlasti	Gradovi, općine, županije, regionalne razvojne agencije	Oni postavljaju osnovne strateške ciljeve za razvoj turizma u skladu s politikama destinacije i osiguravaju pravni okvir za provedbu mjera i aktivnosti.
Turističke zajednice	Nacionalna, regionalne i lokalne turističke zajednice	Zadužene su za izradu plana i koordinaciju dionika.
Privatni sektor	Hotelijeri, ugostitelji, turističke agencije, prijevoznici i sl.	Privatni sektor pruža ključne usluge posjetiteljima i sudjeluje u kreiranju turističkih proizvoda. Njihova ulaganja i poslovne strategije moraju biti usklađene s ciljevima održivog razvoja.
Lokalno stanovništvo	Stanovnici destinacije	Lokalne zajednice doprinose očuvanju kulturne i prirodne baštine te imaju veliku ulogu u stvaranju autentičnih doživljaja. Njihovo sudjelovanje je ključno za osiguranje društvenog prihvaćanja turističkog razvoja.
Nevladine organizacije (NVO)	Organizacije koje se bave zaštitom okoliša, kulturne baštine, socijalnom uključenošću	NVO-ovi često djeluju kao glasnici zaštite interesa lokalnih zajednica i stanovništva te pružaju stručnu podršku u planiranju održivog razvoja.
Stručnjaci	Instituti, akademske institucije, specijalizirane tvrtke i sl.	Pružaju ekspertizu u analizi podataka, izradi studija i istraživanju tržišta. Njihova znanja pomažu u oblikovanju strategija i provedbi plana.

5.1. SWOT analiza

Snage	Slabosti
Kulturno-povijesna baština. Bogata prirodna baština. Blizina službenih ulaza u park prirode Lonjsko polje. Blizina regionalnog parka Moslavačka gora (potencijal za UNESCO geopark). Suradnja lokalnog stanovništva i dionika u turizmu. Manifestacija međunarodnog karaktera – Lipovljanski susreti. Multikulturalnost. Dobra cestovna povezanost s većim središtima. Dobar geografski položaj. Klima pogodna za cjelogodišnji turizam. Suradnja TZ-a s Općinom te susjednim turističkim zajednicama - projektna udruženost.	Nedovoljno smještajnih kapaciteta, posebice seoskih domaćinstava. Nepostojanje wellness usluga i bazena. Nerazvijena primarna i sekundarna turistička infrastruktura. Nepristupačnost atrakcija osobama s invaliditetom. Nedovoljna financijska snaga za razvoj turizma destinacije – posebice turističke infrastrukture. Nedostatak interesa lokalnog stanovništva za bavljenje turizmom – neznanje, nedostatak prihoda. Nerazumijevanje uloga različitih interesnih skupina u razvoju i upravljanju turizmom.
Prilike	Prijetnje
Razvoj novih praksi upravljanja turističkom destinacijom. Stavljanje prirodnih resursa u službu turizma. Ulaganje u turističku infrastrukturu. Promocija i plasman ponude kroz više marketinških kanala. Prilagođavanje suvremenim tržišnim trendovima. Razvoj ljudskih potencijala i mlade radne snage. Porast potražnje za boravkom u ruralnom prostoru i zaštićenim prirodnim prostorima. Porast jednodnevne i vikend potražnje.	Nedostatak javno-privatnih suradnji u poslovnoj praksi. Nedovoljno korištenje modernih tehnologija. Nedostatna privatna ulaganja u turizam. Nemogućnost obnove i modernizacije postojećih atrakcija dovodi do propadanja istih (novac, birokratske zavrzlake, vlasništvo). Turizam u poveljima pa je relativno nepoznat lokalnom stanovništvu. Konkurencija sa sličnim prirodnim i kulturnim sadržajima. Nemogućnost realizacije idejnih projekata (novac, administracija, vlasništvo).

5.2. Identificiranje općih načela i ciljeva turizma

5.2.1. Analiza tržišta

Analiza tržišta je postupak kojim se utvrđuje održivost proizvoda ili određene ponude i time je vrlo bitna za pozicioniranje na tržištu, a radi se o postupku prikupljanja podataka o tržištu unutar nekog segmenta poslovanja. Analizom tržišta omogućava se sagledavanje situacije i u skladu s tim pronalaženje prilika i prijetnji na tržištu. Dobro napravljena analiza tržišta otkrit će potencijalne kupce, njihove navike kao i veličinu ciljanog tržišta i njegovu konkurenciju s prednostima i manama, a na kraju i ono najvažnije, koju je cijenu potencijalni kupac spreman platiti za proizvod ili ponuđenu uslugu.

Na području Republike Hrvatske od lipnja 2022. do lipnja 2023. godine provedeno je nacionalno istraživanje Instituta za turizam TOMAS Hrvatska koje je obuhvatilo turističku potražnju u tom razdoblju. To je istraživanje jedino kontinuirano istraživanje stavova, zadovoljstva i potrošnje turista u Hrvatskoj, a provedeno je na uzorku od 14 632 ispitanika koji su boravili u smještajnim objektima u 148 mjesta u Hrvatskoj, a obuhvatilo je domaće turiste te turiste s devetnaest najvažnijih emitivnih tržišta. Prosječna dob turista koji su u tome razdoblju boravili u Hrvatskoj bila je 42 godine. Većina turista bila je srednje životne dobi između 30 i 49 godina starosti i to njih 60 %. Starije od 50 godina bilo je 25 % turista, a 15 % bilo je mlađe od 30 godina.

Dolazak mladih turista u Hrvatsku motiviran je zabavom, festivalima, događanjima i raznim manifestacijama, a najveći broj takvih turista dolazi iz Španjolske i azijskih zemalja. Turisti prosječne

dobi oko 51 godine motivirani su upoznavanje ruralnih područja i uživanjem u blagodatima sela, a oni stariji od te dobi uglavnom su motivirani zdravstvenim razlozima.

Gledamo li razinu obrazovanja turista koji dolaze u Hrvatsku, njih 42 % ima fakultetsko obrazovanje, a obrazovaniji turisti zastupljeniji su i među gostima hotela viših kategorija.

O ponudi u destinaciji kao i o samoj destinaciji, turisti najčešće saznaju putem interneta, njih 61 % iako se na Internet najmanje oslanjaju domaći turisti. Drugi izvor informacija svakako je preporuka na koju se oslanja 33 % turista, a velik broj turista, njih čak 70 %, posjetilo je Hrvatsku tri ili više puta te im je destinacija poznata.

Automobilski je prijevoz bio dominantan način dolaska turista u Hrvatsku, 82 % turista došlo je automobilom, automobilom s kamp kućicom ili kamperom. Zračnim prijevozom je došlo 14 % turista. Većina turista je unaprijed rezervirala smještaj, a njih 44 % je to učinilo jedan do tri mjeseca prije polaska.

U prosjeku su turisti ostvarili 9,1 noćenje boraveći najčešće u samo jednom smještajnom objektu, njih čak 81 %. Najduži boravak u prosjeku su imali turisti iz Nizozemske, Belgije, SAD-a, Njemačke i Švicarske, dok su najkraće u istraživanome periodu boravili turisti iz azijskih zemalja. Turisti koji su u Hrvatskoj boravili u razdoblju od lipnja 2022. do lipnja 2023. godine bili su vrlo zadovoljni ukupnim boravkom pa je 92 % njih iskazalo vrlo visok stupanj zadovoljstva ukupnim boravkom.

Nezadovoljstvo kod turista koji su u Hrvatskoj boravili u spomenutom razdoblju bilo je uzrokovano prometom u mjestu, prijevozom, mogućnostima za kupnju, biciklističkim stazama i rutama te manifestacijama, događanjima i noćnim životom. Gledajući sve to, javljaju se potrebe za novim modelima upravljanja destinacijama te novim marketinškim konceptima u turizmu budući da se ključna obilježja suvremenog turizma odnose na potrebe kupaca, fleksibilnost, integriranost, ponudu doživljaja i ekološku osjetljivost.

5.2.2. Analiza ciljnih tržišta

Svaki turistički proizvod potrebno je na tržištu plasirati točno određenom potrošaču u pravom trenutku. Ciljni marketing stoga pristupa tržištu na način da najbolje moguće prezentira proizvod koji najbolje može zadovoljiti potrebe kupca, a sastoji se od tri međusobno povezane aktivnosti i to segmentacije tržišta kroz koju se identificiraju tržišni segmenti te se tržište dijeli na različite kupce koji zahtijevaju posebne turističke proizvode. Prilikom identifikacije tržišnih segmenata može se koristiti više kriterija, kao npr. geografski, demografski, psihografski i slično, a svaki je segment potrebno i profilirati da bi se što bolje uvidjele karakteristike potrošača. Proces ciljnog marketinga obuhvaća i izbor ciljnog tržišta kao postupka provjere i odabira jednog ili nekoliko tržišnih segmenata koje će se opsluživati, pri čemu je nužno vrednovati definirane tržišne segmente turističke destinacije. Treća aktivnost u procesu ciljnog marketinga je pozicioniranje kao postupak formuliranja odgovarajućeg konkurentskog položaja organizacije ili njezine ponude za svako ciljno tržište. Pozicioniranje se vrši na tržištima na kojima postoji konkurencija, a budući da broj turističkih destinacija stalno raste, potrebno je pravovremeno odgovoriti na zahtjeve tržišta i turistički proizvod pozicionirati tako da može polučiti očekivani rezultat. Cilj pozicioniranja je postizanje pozitivne percepcije i preferencija turističkog proizvoda na tržištu. Kako bi se pozicioniranje kvalitetno provelo, treba utvrditi trenutnu i željenu poziciju turističke destinacije na turističkom tržištu te odabrati način kojim će se doseći željena pozicija. Pozicioniranje na tržištu određuje se temeljem konkurentskih prednosti pa prvenstveno treba utvrditi konkurentske prednosti turističkog proizvoda na ciljnom tržištu, a da bi proces bio uspješno proveden, odabrani je koncept potrebno komunicirati odabranom ciljnom tržištu i dionicima turističke destinacije. Suvremeno turističko tržište zahtijeva stalno prilagođavanje potrebama i željama

potencijalnih turista, što treba uzeti u obzir prilikom definiranja i analize ciljnih tržišta. Odabir ciljnih tržišta ovisi o turističkim proizvodima i ciljevima razvoja turizma do 2029. godine, a kako se strategija ciljnih tržišta odnosi na privlačenje tradicionalnih geografskih tržišta poput Austrije, Bosne i Hercegovine, Njemačke i drugih bližih zemalja čiji turisti kao prijevozno sredstvo do destinacije koriste uglavnom automobil.

U tablici 9 su navedena potencijalna tržišta s opisom i potrebama prema interesnim skupinama iz čega je vidljivo da su potencijalna tržišta za destinaciju područja Lipovljani turisti različitih dobnih skupina, od obitelji s djecom preko aktivnih samaca do umirovljenika koji vole prirodu ili na odmoru žele doživljaje vezanu uz kulturu i baštinu. Isto tako, potencijalno su tržište kako sportaši tako i rekreativci ili pak ljudi koji samo žele aktivno provesti odmor u mirnom okruženju, s dobrom hranom i mogućnošću dobre zabave kroz manifestacije.

Tablica 9. Potencijalna tržišta s opisom i potrebama prema interesnim skupinama

Interesne skupine	Korisnici	Opis potreba
Turisti na odmoru: kulturni turizam, prirodna baština	Visokoobrazovane osobe oba spola te stariji parovi bez djece, a dobrih primanja Osobe zrele dobi, od 50 do 65 godina Osobe treće dobi, starije od 65 godina	Skupina nije vezana za potrebe djece, imaju dobru financijsku podlogu za putovanja i žele si priuštiti ugodan odmor tijekom kojega mogu biti intelektualno stimulirani kroz upoznavanje kulture i baštine, a ujedno traže kvalitetan smještaj u mirnom i prirodnom okruženju.
Aktivni turisti: sportski rekreativci: biciklisti, hodači	Osobe mlađe životne dobi, od 20 do 35 godina Osobe srednje dobi, starosti 36 do 54 godine Parovi bez djece	Skupina koja na odmoru traži dodatne sadržaje poput biciklizma i pješačenja, a važni su im kvaliteta smještaja i ponuda sportskih sadržaja. Najvažnija im je atraktivnost okoliša.
Jednodnevni posjetitelji i izletnici	Osobe srednje i zrele dobi, od 35 do 65 godina	Turisti koji dolaze iz bližih mjesta, uglavnom domaći turisti. Dolaze u ljetnim mjesecima, često motivirani manifestacijama ili događanjima u parku prirode.

Ciljne potrošačke segmente važno je identificirati zbog valorizacije ukupnih turističkih resursa koji postoje na području općine Lipovljani. S obzirom na posebnosti svake od navedenih skupina, potrebno je uskladiti turističku ponudu prema potražnji.

Prema obilježjima interesnih skupina, faktori koji utječu na uspjeh razvoja turizma na području općine Lipovljani mogu se podijeliti na četiri skupine i to: ekološka svijest, sadržajnost i atraktivnost destinacije, kvaliteta smještajne ponude te kvaliteta prometne infrastrukture.

Turistički proizvodi trebaju biti pojedinačni i prilagođeni različitim tržišnim nišama te trebaju naglašavati aktivnosti vezane uz cjelogodišnji turizam kao i uz prirodne ljepote parka prirode Lonjsko polje i isticanje uživanja u prirodi, lokalnim običajima i kulturi te kulturnim manifestacijama. Isto tako, turistički proizvodi trebaju biti rekreacijskog karaktera, a manjim dijelom edukacijsko-dokoličarskog karaktera te naglašavati mogućnosti i potrebe za obilascima pojedinih područja, lokaliteta ili turističkih atrakcija i to osobnim automobilom ili pak unajmljenim biciklom, plovilom ili nekim drugim vozilom namijenjenim turističkoj svrsi.

Kako bi se najbolje iskoristili postojeći resursi, turistički proizvodi trebaju voditi računa o stupnju tržišne spremnosti što znači da se pojačani naponi trebaju ulagati u razvoj proizvoda koji se na tržište mogu plasirati čim prije i uz minimalna ulaganja.

Turističko privređivanje iako neovisno o pozitivnim gospodarskim učincima turizma, obilježeno je i određenim procesima kao što je kontinuirani rast interesa turističke potražnje koji treba biti usmjeren na cijelu godinu, a ne samo vršne mjesece kako zbog iskoristivosti smještajnih kapaciteta, tako i zbog održivosti turističkog razvoja. Ujedno, potrebno je očuvati vitalnost života na području općine na način da izgradnja smještajnih kapaciteta ne utječe na nj, kao ni na prirodno okruženje.

Vitalnost života i stremljenje cjelogodišnjem turizmu treba očuvati, ali i poboljšati javne sadržaje koji će pak pozitivno utjecati na dolazak i boravak turista na području općine Lipovljani. Osjećaj života u destinaciji privlači turiste više od destinacije koja je samo kulisa pa shodno tome turizam na području općine Lipovljani potrebno i razvijati na taj način.

Turističku atraktivnost područja općine Lipovljani valja promatrati kao prostor koji teži sljublivanju lokalnog, kulturno-povijesnog i turističkog identiteta područja i u tom smislu povijesna naselja i mjesta ovoga područja treba gledati kao ishodište cjelovitog turističkog događaja.

Ekološka svijest u destinaciji koja gravitira parku prirode od izuzetne je važnosti i podrazumijeva čitavu lepezu radnji i mogućnosti, od informiranja građana i gostiju o mogućnostima smanjenja i zbrinjavanja otpada pa do rješavanja pitanja odvodnje, štednji energije kao i korištenju alternativnih izvora energije.

Sadržajnost destinacije mora biti usmjerena održivosti i podržavati ekološki svjesna razmišljanja, što će u krajnjoj liniji uz uređenost i opću atmosferu destinacije, utjecati i na njezinu atraktivnost. Sadržajnost destinacije vidljiva je u kulturnim i prirodnim atrakcijama, šetnicama i hodačkim stazama, biciklističkim stazama, gastronomskoj ponudi, sadržajima za djecu, ponudi izleta u destinaciji i obližnjim mjestima, spoju kulture i baštine kroz manifestacije.

Na kvalitetu smještajne ponude utječu posebnost i različitost tipova smještajnih kapaciteta te atmosfera i osjećaj autentičnosti mjesta. Osim toga, na kvalitetu smještajne ponude utječu stručnost i ljubaznost osoblja, kontinuirano poboljšanje sadržaja i usluga te mogućnost prilagođavanja gostima poput uvođenja smještaja koji prima kućne ljubimce ili ima posebnu ponudu za djecu što omogućava roditeljima da ugodnije provedu odmor.

Kvaliteta prometne infrastrukture osim na kvalitetu cesta, odnosi se i na pješačke zone i uspostavu istih te na signalizaciju u prometu kao i na broj parkirnih mjesta.

5.3. Oblikovanje strateškog pravca i prioriteta

Turističku je destinaciju potrebno promatrati kao cjelinu određenu tržištem, a ne administrativnim granicama jer svako uvjetovanje granica destinacije onemogućava njen daljnji razvoj. Budući da turističke destinacije trebaju biti nositelji turističkoga razvoja, moraju se prilagoditi zahtjevima tržišta i definirati se u skladu s lokalno internim i lokalno eksternim mogućnostima turističkog djelovanja koja su u svojoj osnovi usklađena sa zahtjevima tržišta.

Vizija turističkog razvoja općine Lipovljani treba, a s obzirom na početke turizma na ovome području i mora dati odgovore na pitanja kakav se turizam s njegovim proizvodima na ovome području želi razvijati, kakve vrijednosti želi komunicirati turističkim razvojem, na koja će se tržišta i tržišne segmente usredotočiti te na koji će se način napraviti razlika od drugih destinacija sličnoga tipa. Dakle, odgovoriti na pitanja što, gdje i kako, na koji način će se razlikovati od konkurentskih destinacija, kako će se udovoljiti potrebama gostiju i konačno, koje će se prednosti posebno isticati.

Misija turističkog razvoja općine Lipovljani treba biti općenita i ne uključivati mjerljive ciljeve koji su podložni promjenama jer ona određuje način na koji će se destinacijom upravljati na način da odgovori na pitanja tko smo mi, što radimo i za koga to i kako radimo pa u skladu s tim misija treba dati jasne odgovore na četiri grupe pitanja:

- zašto želimo upravljati turizmom, koja je svrha odnosno razlog djelovanja?
- koje vrijednosti područja želimo prikazati, koje su ključne vrijednosti u koje vjerujemo, koja su moralna načela?
- koje su naše konkurentne prednosti, gdje ćemo biti u budućnosti te kakva treba biti naša pozicija na tržištu i odnosu prema izravnim konkurentima, koje su strateške odrednice tržišnog pozicioniranja?
- koji su standardi ponašanja koji će poduprijeti odgovarajuće kompetencije, kako radimo i kako se ponašamo, kako uslužujemo goste i koje su naše sposobnosti?

Tijekom izrade ovoga Plana okupljeni su ključni dionici koji su kroz sagledavanje postojećeg stanja i mogućnosti koje nudi ova destinacija te kvalitetnu diskusiju, postavili dugoročne smjernice za upravljanje turističkim razvojem područja općine Lipovljani. Prepoznate su bitne sastavnice koje treba ugraditi u razvojne viziju i misiju kako bi i na taj način postale dugoročnim smjernicama za upravljanje budućim turističkim razvitkom, a one su:

1. Razvoj turizma kroz ponudu jedinstvenih, autentičnih i tematiziranih doživljaja prilagođenih interesima različitih skupina turista te godišnjem dobu, a kao isticanje komparativnih prednosti ovoga prostora.
2. Razvoj održivog turizma. Prostor općine Lipovljani je lijep, nezagađen, relativno rijetko naseljen i miran prostor uz park prirode Lonjsko polje pa je zaštita okoliša od izuzetne važnosti za ovu destinaciju te se u promišljanju budućeg turističkog razvoja treba voditi načelom održivosti.
3. Upravljanje turističkim razvojem uz prilagodbu tržišnoj potražnji i trendovima, što znači da vizija turizma treba biti usmjerena na povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva kroz otvaranje novih radnih mjesta i povećanje razine primanja, kroz povećanje kvalitete života u društvenom, kulturnom i bilo kojem drugom smislu, a da bi se to ostvarilo, potrebno je istovremeno i poticati i razvijati turističku industriju koja je sposobna prilagoditi se tržišnim trendovima stvarajući doživljaje, proizvode i usluge koje će zadovoljiti očekivanja kako lokalnog stanovništva, tako i ciljanih tržišnih segmenata.
4. Stvaranje poticajne poduzetničke i društvene klime za razvoj turizma kako bi se prepoznala mogućnost razvoja područja kroz turistički razvoj i uspostavu novog sustava vrijednosti, a sve to kroz promicanje inovativnosti u razvoju turističkih i drugih proizvoda, poticanje na cjeloživotno obrazovanje te razvoj partnerstava, što će u krajnjoj liniji doprinijeti boljoj usluzi, povećanju broja dolazaka te uspostavljanju cjelovitog turističkog lanca vrijednosti.

Vizija Turističke zajednice općine Lipovljani kao turističke destinacije predstavlja težnje, snove i nade koje se u destinaciji žele ostvariti u budućnosti pa kao takva, vizija predstavlja i polazište za kreiranje novih, ostvarivih turističkih doživljaja u cilju turističkog razvoja destinacije.

Vizija turističkog razvoja općine Lipovljani obuhvaća prirodne i kulturne atrakcije u očuvanom i pitomom okolišu, prepoznatljiv izgled manifestacija, pješačke i biciklističke staze, ugodan prostor u kojemu se može dobro odmoriti, jesti i zabaviti na različite načine.

Najviše turističkih proizvoda treba utemeljiti prema prednostima koje su prikazane u SWOT analizi, odnosno iskoristiti klimatološke i geoprometne povoljnosti, blizinu metropole, autoceste te parka prirode kao i iskoristiti dugogodišnju tradiciju multikulturne manifestacije i sredine.

Osim na prednostima, turističke proizvode destinacije područja općine Lipovljani potrebno je temeljiti i na potencijalima koje destinacija ima, a to je svakako turizam koji se kao mlada gospodarska grana može razvijati na ovome području uključujući sve više stanovnika područja u to, kao i manifestacije koje s godinama postaju sve veće i posjećenije.

Turistički razvoj područja općine Lipovljani treba usmjeriti na razvoj turističkih proizvoda temeljenih na tradicionalnim manifestacijama, valorizaciju najvrjednijih materijalnih i nematerijalnih resursa odnosno kulturne i prirodne baštine te na prirodne resurse odnosno turističke proizvode temeljene na aktivnostima u prirodi.

Temeljem svega navedenog, definirana je turistička vizija područja općine Lipovljani koja glasi:

Lipovljani su šarmantna multikulturna destinacija u kojoj se odmara, opušta ili rekreira u prirodi, istovremeno uživajući u pravoj slavonskoj gostoljubivosti.

5.4. Ciljevi razvoja turizma općine Lipovljani

Imajući na umu zaključke okupljenih dionika u turizmu područja općine Lipovljani, izrađene SWOT analize te uvidom u nedovoljan stupanj razvijenosti turizma ovoga područja, a uvažavajući globalne trendove u turističkoj potražnji kao i odrednice razvojne vizije, prepoznata su četiri strateška cilja:

1. razvoj javne i privatne turističke infrastrukture
2. razvoj turističkih proizvoda
3. održiv turistički razvoj
4. stvaranje zajedničkih konkurentskih turističkih proizvoda i promocija destinacije u suradnji s turističkim dionicima i projektno udruženim turističkim zajednicama.

Ostvarenju zadanih ciljeva trebaju težiti svi dionici razvojnog procesa kako bi se ostvarila zacrtana vizija turističkog razvoja. Strateški se pak ciljevi trebaju pridržavati osnovnih razvojnih smjernica i trebaju biti jasni i mjerljivi te korespondirati s definiranom razvojnom vizijom.

5.4.1. Stvaranje poticajnog okruženja za razvoj turizma, unaprjeđenje i diverzifikacija postojeće turističke ponude

Razvoj turizma određenog područja mora pratiti i razvoj kako javne, tako i privatne turističke infrastrukture, a sve u skladu s održivim turizmom. Stvaranje poticajnog okruženja za razvoj turizma izuzetno je bitno za isti pa je shodno tome potrebno poduzeti i aktivnosti u smislu kontinuirane edukacije lokalnog stanovništva, upoznavanja lokalnog stanovništva s vrijednostima, raznolikošću i razvojnim potencijalom postojeće resursno-atraksijske osnove te osvijestiti važnost dodatne promidžbe područja. Osim toga, potrebno je i stvoriti preduvjete za ubrzano osposobljavanje radne snage, naročito mlade radne snage kao i privatnih poduzetnika zainteresiranih za investiranje u turistički sektor.

Stvaranje poticajnog okruženja svakako uključuje i primjerenu te kontinuiranu brigu za zaštitu okoliša i kulturnih dobara, ali i povećanje znanja i sposobnosti u ljudskim resursima što pak uključuje povećanje menadžerskih znanja i vještina, povećanje razine usluge i usluživanja radi osiguranja visoke razine trajno kvalitetne usluge.

Diverzifikacija stereotipne smještajne ponude u vlasništvu lokalnih žitelja potrebno je oplemeniti dodatnim sadržajima te po mogućnosti tematizirati smještajne objekte u smislu povezivanja s cikloturizmom, etno smještajem, eko smještajem i sl., a sve u skladu s različitim turističkim iskustvima koje ovo područje može ponuditi.

Osim u smještajnim kapacitetima, diverzifikaciju je potrebno napraviti i u objektima hrane i pića kako bi se povećala raznolikost i raznovrsnost ponude što će podići kvalitetu iste. Ugostiteljski objekti trebaju se međusobno razlikovati ne samo ponudom već i ambijentom, izgledom i cjenovno, a jedino isto treba biti visoka kvaliteta usluge.

Paralelno s razvojem novih turističkih proizvoda namijenjenih specifičnim tržišnim nišama potrebno je raditi i na proširenju ponude u maloprodaji što uključuje ponudu proizvoda lokalnih proizvođača, bilo da se radi o suvenirima ili hrani i piću za konzumaciju u destinaciji.

Unaprjeđenje i diverzifikacija turističke ponude općine Lipovljani odnosi se i na projekte vezane uz kulturnu baštinu budući da posjeduju određeni stupanj prepoznatljivosti i tržišne spremnosti odnosno mogućnosti za turističku valorizaciju. Realizacijom projekata navedenih u ovome dokumentu turistička će se ponuda općine Lipovljani proširiti i postići bolju konkurentnost u odnosu na druge destinacije.

Poruka vizije destinacije Lipovljani odnosi se na jedinstven turistički doživljaj potaknut multikulturalnošću, mirom u destinaciji i/ili aktivnostima u prirodi. Budući da je turizam destinacije Lipovljani tek u začetima, većina resursa još uvijek ne služi privlačenju turista.

5.4.2. Prepoznatljivost na tržištu

Brendiranje je kontinuirani proces stvaranja i održavanja zasebnog identiteta proizvoda, usluge, tvrtke, osobe ili destinacije, a s ciljem izgradnje pozitivne percepcije na tržištu te zahtijeva trud svih uključenih u rad nekog brenda budući da stvaranje pozitivne percepcije kod potrošača ovisi i o kvaliteti usluge te čak i o pozitivnoj korisničkoj podršci. Kako se neke stvari kod brendiranja postavljaju u pravilu samo jedanput, a mijenjaju se vrlo rijetko, potrebno ih je na početku definirati kako treba.

Brendiranje u turizmu postalo je jedno od najznačajnijih očekivanja u upravljanju turističkim destinacijama u Hrvatskoj, a nije ga moguće napraviti bez određivanja strateške vizije i izrade razvojnih planova. U današnjem konceptu brendiranja destinacije veliku ulogu igra imidž destinacije koji u konačnici biva i presudnim faktorom kako za odluku o posjetu turista, tako i za odluku o ulaganjima domaćih i stranih investitora, što znači da je imidžem destinacije potrebno upravljati aktivno i uvažavajući činjenicu da imidž destinacije, bez obzira kakav je, utječe na konkurentsku poziciju turističkih destinacija.

Raznolikost u identitetu općine Lipovljani te sadašnjih kao i budućih turističkih proizvoda ove destinacije predstavlja atrakcijsku osnovu za kreiranje imidža turističke destinacije. Na području općine Lipovljani atrakcijsku osnovu čine bogata kulturna baština, prirodne ljepote, multikulturalnost, mogućnosti za miran i opušten odmor te rekreaciju u prirodi. Brendiranje je uspješno u trenutku kad nastane proizvod prepoznatljiv za kupce/potrošače, a u ovome slučaju kad se stvori destinacija prepoznatljiva turistima koji je odluče posjetiti. Potrebe i preferencije potrošača se mijenjaju, a trenutno potrošači traže ukupan doživljaj, buđenje emocija izazvano dobrom atmosferom, autentičnošću, ljubaznošću i gostoprimstvom lokalne zajednice.

Primarni komunikaciji kanal destinacije Lipovljani su internetske stranice te stranice društvenih mreža, prilagođene komunikaciji s potencijalnim posjetiteljima. Velik dio obavijesnog kanala čine i preporuke, naročito za tradicionalne manifestacije poput izvrsno posjećenih Lipovljanskih susreta. Budući da se mobilni uređaji danas koriste u svim fazama putovanja i Internet je glavni obavijesni kanal, mobilni uređaji predstavljaju ključnu ulogu u prenošenju dojmova i doživljaja određene turističke destinacije.

Sekundarni komunikacijski kanali odnose se na tradicionalno oglašavanje što je u ovome slučaju oglašavanje putem plakata, brošura i letaka te općinskog glasila. U tom se pogledu Turistička zajednica Općine Lipovljani usmjerila na izradu promotivnih materijala u smislu letaka, brošura i plakata koji su

dostupni na javnim mjestima, a poseban naglasak i posebni promotivni materijali napravljeni su za manifestaciju Lipovljanski susreti.

Promotivne su aktivnosti prilagođene ciljnim tržištima, a kako bi destinacija ostala upamćena te bila što bolje promovirana i nakon posjete, potrebno je osmisliti i izraditi suvenire destinacije Lipovljani. Suvenir treba predstavljati područje općine Lipovljani sa svim njegovim posebnostima i prednostima, a osim standardnih predmeta s logom, treba iskoristiti i druge motive i simbole vezane uz manifestacije ovoga područja, suvenire temeljene na starim zanatima i običajima, kao i one koji su lagani za transport i prilagođeni prijevozu zračnim prometom.

5.4.3. Razvoj turističke infrastrukture

Najveći broj dolazaka na područje općine Lipovljani je zbog manifestacije Lipovljanski susreti, ali i blizina parka prirode Lonjsko polje. Ugodna klima te biciklističke i hodačke rute privlače posjetitelje. Velik broj turista danas traži aktivan odmor pa je sportsko-rekreacijski i cikloturizam na ovom području potrebno povezati kroz nove hodačke i biciklističke rute i staze koje će povezivati zanimljive lokalitete ovoga područja. Isto tako, potrebno je osigurati sigurnost prometnica i staza, naročito dijelova biciklističkih ruta koje nemaju zasebne staze već idu kolnikom. Označavanje staza, popratni sadržaji, sigurnost, dostupnost smještajnih kapaciteta prilagođenih specifičnim vrstama turista trebaju biti imperativ pri ocrtavanju pravca kretanja turizma na području općine Lipovljani.

Kako bi se stvorio cjelogodišnji turizam, treba poboljšati kvalitetu i raznovrsnost smještajne i ugostiteljske ponude. Raznovrsnost ponude potrebno je povećati i uvođenjem tematiziranih objekata u smislu etno smještaja, smještaja s dodatnim sadržajima za cikloturiste i slično, ali sve u skladu s različitim turističkim iskustvima koja su na ovome području moguća. Osim toga, ponuda u objektima hrane i pića treba biti raznolika u smislu da se objekti međusobno razlikuju izgledom, ponudom, ambijentom i cijenom. S obzirom na prednosti područja općine Lipovljani, potrebno je da objekti ipak odražavaju autohtone značajke prostora kao i posebnost životnog stila ove zajednice. Veliki potencijal su jelovnici sa specifičnim jelima i pićima nacionalnih manjina.

U okvirima razvoja turističke infrastrukture na području općine Lipovljani, za realizaciju u idućih pet godina predviđeni su projekti vezani uz Josipa Kozarca i njegovo šumarsko djelovanje te književno stvaralaštvo kroz uređenje poučne šumske staze Tenina staza te dodatno opremanje spomen sobe Josipa Kozarca koja se planira dodatno multimedijски opremiti kako bi na što bolji način bila prezentirana i interpretirana kulturna baština Lipovljana. Planiran je i interpretacijski centar Slavonska šuma koji će predstavljati važan prostor u kojemu će se prezentirati i interpretirati specifična prirodna baština kraja: nizinske šume, gljivarstvo, ornitologija, šumske životinje i sl. Osim navedenih projekata planirani su i projekti vezani uz STEM park Lipovljani, izgradnja sportsko-rekreacijskog centra Lipovljani, kojima će se poboljšati kvaliteta života na ovome području, stvorit će se nove mogućnosti provođenja slobodnog vremena, organizaciju natjecanja, omogućiti nova znanja i vještine, ali i utjecati na razvoj turizma.

Financiranje projekata predviđeno je sredstvima ESI fondova, programa EU, nacionalnih fondova, privatnim sredstvima te sredstvima općinskog i županijskog proračuna.

5.4.4. Održivi turistički razvoj

Tri su razine održivog turističkog razvoja – gospodarska, društvena i ekološka. Na gospodarskoj se razini održivi turistički razvoj odnosi na efikasnost gospodarstva, povećanje potrošnje dobara te konkurentniji i isplativiji način poslovanja. Gledajući društvenu razinu, održivi turistički razvoj obuhvaća očuvanje kulturne baštine i razvoj turizma koji unapređuje kvalitetu života lokalne zajednice. Kulturna baština uvijek je izazov te ju je potrebno kvantificirati, procijeniti važnosti za turizam područja te naći

način da se zaštiti, ali i da po mogućnosti donosi prihod. S aspekta ekološke razine, održivi se turizam ogleda u brizi za čist okoliš, očuvanje prirodnih resursa, smanjenje negativnog utjecaja na okoliš te poticanje biološke proizvodnje. Očuvanje okoliša na ovome području je još važnije zbog blizine Parka prirode Lonjsko polje.

5.4.5. Marketinška koncepcija

Turistički proizvod općine Lipovljani potrebno je integrirati u ponudu šireg pa se stoga javlja i potreba za uspostavljanjem osnovnog, dodatnog i proširenog turističkog proizvoda. Osnovni proizvod su smještaj i parkirališno mjesto, a da bi iz toga mogli proizaći dodatni i prošireni proizvod, potrebno je omogućiti kvalitetan i ugodan boravak u očuvanom prirodnom ambijentu u kojemu se može uživati u lokalnim običajima i interakciji s lokalnim stanovništvom, ako je moguće.

Razinu konkurentnosti moguće je i potrebno unaprijediti kroz podizanje kvalitete smještajne i ugostiteljske ponude, odnosno kroz dodatni proizvod koji se odnosi na prošireni koncept osnovnog proizvoda, a sastoji se od proizvoda i usluga koje turistima omogućuju zadovoljenje širokog raspona potreba i očekivanja, npr. ponuda kvalitetne gastronomske ponude kroz različite koncepte u smislu kušaonica, restorana, agroturizma i slično. Prošireni proizvod podrazumijeva mogućnost zadovoljenja najšireg skupa potreba i očekivanja gostiju, a odnosi se na kreiranje doživljaja za turiste pa to mogu biti obilasci kulturnih i prirodnih atrakcija, rekreativno pješaćenje, bicikliranje, upoznavanje tradicijskog načina života, sudjelovanje i posjeta manifestacijama i slično.

Turistički doživljaj i boravak na području općine Lipovljani treba biti utemeljen na prepoznatljivoj atmosferi, kvalitetnoj turističkoj infrastrukturi te usluzi koja turistima omogućuje doživljaj i iskustvo posebnosti područja te stila života lokalnog stanovništva kao i njihove kulture. Kako bi se potaknuo dolazak, ali i ponovni dolazak turista, sve navedene elemente je potrebno sadržajno i organizacijski povezati kako bi se međusobno kreirali kvalitetni, tematski zaokruženi i tržišno diferencirani proizvodi kao i usluge. S obzirom na blizinu ostalih općina i gradova ovoga područja, turističku je ponudu potrebno povezati i umrežiti u jedinstvenu ponudu s drugim destinacijama.

Kreiranje turističkih doživljaja putem različitih oblika turizma koji sadržajno povezuju pojedine proizvode, usluge, aktivnosti i atrakcije općine Lipovljani u užem i širem okruženju su sportsko-rekreacijski, ruralni i kulturni turizam. S obzirom na identificirane potencijalne oblike turizma od kojih su nekih jače ili slabije zastupljeni, općina Lipovljani ima potencijala za tržišno vrednovanje tijekom cijele godine pa se može pozicionirati kao cjelogodišnja destinacija za odmor i uživanje u očuvanom prirodnom ambijentu zanimljive kulturne baštine i autohtonim vrijednostima. Imidž destinacije igra veliku ulogu u brendiranju destinacije, što je danas jedan od najutjecajnijih faktora u upravljanju turističkim destinacijama u Hrvatskoj. Isto tako, imidž destinacije najčešće je i presudan faktor pri odlučivanju o izboru destinacije, ali i ulaganju domaćih i stranih investitora. Imidžem destinacije treba se aktivno upravljati kako zbog konkurencije koja je na turističkom tržištu globalna, tako i zbog utjecaja na konkurentsku poziciju turističkih destinacija i država, ali destinaciju nije moguće brendirati bez određivanja strateške vizije destinacije, odnosno izrade razvojnih planova.

Da bi brendiranje destinacije prošlo uspješno, potrebno je definirati što jest destinacijski brend, a on nikako nije logo ili vizual nego puno više od toga, destinacijski brend počiva na emotivnoj i dinamičnoj vezi između posjetitelja i destinacije, on je polazišna točka sve marketinške komunikacije. Kako bi se ostvario dugoročan tržišni opstanak, potrebno je stvoriti prepoznatljivo odredište kroz partnerstvo između turističke zajednice i poduzetničkog sektora, a u svrhu kreiranja i provođenja strategije učinkovitog tržišnog predstavljanja destinacije te uspostaviti djelotvoran pristup marketingu i prodaji s posebnim naglaskom na aktivaciju ciljanih tržišnih niša i to sve kroz suvremene komunikacijske kanale koji uključuju direktni marketing, ali i e-marketing te Internet.

5.5. Mjere i aktivnosti

Mjere i aktivnosti navedene u ovome dokumentu odnose se na razdoblje od 2025. do 2029. godine, njihova svrha je definiranje konkretnih koraka vezanih uz prioritetne razvojne potrebe svih dionika turizma područja općine Lipovljani koje zbog turizma koji je ovdje tek u začetku, ima mogućnost kreativno se i inovativno profilirati kao prostor u kojega vrijedi doći bez obzira na dob ili zahtjeve buduću da za svakoga ima što ponuditi i kao takav predstavlja područje idealno za razvoj specifičnih oblika turizma, što može dovesti do razvoja ovoga područja u destinaciju održivog turizma u kojemu se spajaju tradicija i moderno na najbolji mogući način i time tvore prostor jedinstvenog i prepoznatljivog sadržaja.

Mjera je skup međusobno povezanih aktivnosti i projekata kojom se izravno ili neizravno ostvaruje posebni cilj. Provedbom mjera doprinosi se i provedbi međusobno preuzetih obveza, provedbi obveza uređenih posebnim nacionalnim propisima kao i provedbi zajedničkih prioriteta Europske unije. Aktivnost je niz specifičnih i međusobno povezanih radnji unutar projekta ili nekog provedbenog mehanizma čija provedba izravno vodi ostvarenju mjere, a neizravno ostvarenju posebnog cilja. Za svaku se mjeru utvrđuju ključne aktivnosti nužne za provedbu pojedine mjere. Projekt je niz međusobno povezanih aktivnosti koje se odvijaju određenim redoslijedom radi postizanja određenog cilja unutar utvrđenog razdoblja i s definiranim financijskim sredstvima. Pokazatelji rezultata su kvantitativni i kvalitativni mjerljivi podaci koji omogućuju praćenje, izvješćivanje i vrednovanje uspješnosti u provedbi utvrđene mjere.

Cilj: Razvoj turizma i očuvanje prirodne i kulturne baštine	
Mjera 1. Razvoj održivog turizma	Područje općine Lipovljani ekološki je orijentirana turistička destinacija značajnog potencijala s obzirom na blizinu parka prirode Lonjsko polje, regionalnog parka Moslavačka gora te ostalih prirodnih fenomena ovoga područja. Mjera 1. Razvoj održivog turizma obuhvaća razvoj selektivnih oblika turizma i turističke ponude, poticanje promocije i plasmana turističke ponude i razvoj ljudskih potencijala u sektoru turizma.
Mjera 2. Razvoj turističke infrastrukture	Razvoj turističke infrastrukture važan je preduvjet dobro planiranog i osmišljenog razvoja turizma. Mjera 2. Razvoj turističke infrastrukture obuhvaća razvoj turističke infrastrukture u smislu mogućnosti razvoja primarne i sekundarne turističke infrastrukture kako je navedena u Pravilniku o javnoj turističkoj infrastrukturi NN 136/2021.
Mjera 3. Razvoj turističkih proizvoda	Razvoj turističkih proizvoda izuzetno je važan kako za brendiranje destinacije, tako i za diverzifikaciju, ali i za samo povećanje poželjnosti destinacije stoga Mjera 3. Razvoj turističkih proizvoda omogućuje osmišljavanje, razvoj i plasman turističkih proizvoda prostora općine Lipovljani kao turističke destinacije.
Mjera 4. Stvaranje zajedničkih konkurentskih turističkih proizvoda i promocija destinacije u suradnji s turističkim dionicima i projektno udruženim turističkim zajednicama	Budući da je Turistička zajednica Općine Lipovljani već pokrenula aktivnosti u vezi partnerske suradnje s turističkim zajednicama u okruženju, Mjera 4. Stvaranje zajedničkih konkurentskih turističkih proizvoda i promocija destinacije u suradnji s turističkim dionicima i projektno udruženim turističkim zajednicama omogućava povezivanje različitih dionika u turizmu i donositelja odluka u svrhu lakše i veće promocije i stvaranja novih sadržaja u svrhu promocije destinacije i njenih turističkih proizvoda.

6. SMJERNICE I PREPORUKE ZA DIONIKE RAZVOJA

Plan upravljanja destinacijom sadrži prijedloge smjernica te preporuke za razvoj i unapređenje destinacije u skladu s definiranim ciljevima, pokazateljima održivosti i razvojnim smjerom, kako za dionike u turizmu, tako i za dionike u sustavu upravljanja turizmom. Smjernice služe da prikažu zajednički rad i aktivnosti svih uključenih dionika u razvoj i unapređenje turizma.

Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. godine određeno je usmjeravanje razvoja turizma prema održivom i cjelogodišnjem, a za to je neophodna zelena i digitalna tranzicija. S obzirom na analize provedene u okviru ovoga plana, dane su ključne smjernice za nositelje razvoja destinacijske ponude u različitim segmentima.

6.1. Smjernice i preporuke za jedinicu lokalne samouprave

U uspješnom razvoju turizma područja općine Lipovljani važnu ulogu svakako igra i lokalna samouprava kao nositelj strateških i operativnih aktivnosti kojima direktno može utjecati na kvalitetu turističke ponude, zadovoljstvo posjetitelja i dugoročni prosperitet područja na kojemu djeluje. Općina Lipovljani je zadužena za kreiranje dugoročne vizije razvoja kako samog područja, tako i turizma na njemu, a sve u skladu s potrebama lokalne zajednice i tržišta, ona razvija detaljne strategije koje definiraju ciljeve, prioritete i aktivnosti kojima će se postići ostvarenje vizije, a isto tako koordinira aktivnosti vezane uz razvoj turizma na način da planira investicije te upravljanje resursima.

Zadaća Općine je ulaganje u kvalitetnu turističku infrastrukturu kao što su ceste, parkirališta, sportski tereni, komunalna oprema i slično, a sve je to izuzetno važno za poboljšanje boravka turista. Lokalna samouprava uspostavlja i održava partnerske odnose s različitim dionicima u turizmu kao što su turističke zajednice, ugostitelji, kulturni djelatnici, iznajmljivači, lokalno stanovništvo i slično.

Cilj zajedničkog rada je postizanje sinergije i optimizacija rezultata. Dužnost i odgovornost Općine Lipovljani je i zaštita te očuvanje kulturne baštine i prirodnih ljepota područja te Općina mora osigurati odvijanje turističkih aktivnosti na način koji ne ugrožava okoliš.

Zadaci Općine su također i sudjelovanje u organizaciji kulturnih manifestacija koje privlače turiste i obogaćuju ponudu, sudjelovanje u razvoju tematskih ruta i staza koje povezuju kulturne, povijesne i prirodne znamenitosti, podrška lokalnim proizvođačima u promociji proizvoda i organizaciji manifestacija koje predstavljaju eno i gastro specijalitete, razvoj digitalnih alata za promociju destinacije, osiguranje kvalitete usluga i zadovoljstvo turista kroz ulaganje u edukaciju turističkih djelatnika, a sve to u suradnji s turističkom zajednicom. Gledajući sve navedeno, zaključak je kako Općina ima ključnu ulogu u oblikovanju budućnosti turizma unutar vlastitih administrativnih granica jer kroz strateško planiranje, koordinaciju, investicije i suradnju s različitim dionicima može doprinijeti razvoju održivog i profitabilnog turizma od kojega će cijela zajednica dugoročno imati koristi.

Gledajući primjenu digitalne tehnologije, za njenu svrhu u unapređenju konkurentnosti destinacije potrebno je osigurati besplatan i stabilan internet na ključnim turističkim lokacijama istovremeno vodeći računa o kibernetičkoj sigurnosti.

Zadatak Općine je svakako i poboljšanje pristupačnosti ključnih turističkih atrakcija za ranjive skupine kroz omogućavanje fizičkog pristupa javnim prostorima i turističkim atrakcijama izgradnjom rampi, proširenih prolaza, prilagođenih parkirališta te osiguravanjem prilagođenih sanitarnih čvorova na važnim turističkim točkama. Zadatak Općine je i briga o privatnom sektoru i ostalim ključnim dionicima turističke ponude kroz omogućavanje financijske potpore i subvenciju prilagodbe smještajnih i ugostiteljskih objekata ranjivim skupinama, kao i podrška projektima koji uključuju izgradnju novih pristupačnih sadržaja. Poticati ulaganja u smještaje s wellness uslugama.

Kako bi se dodatno podržali ključni turistički proizvodi, potrebno je dodatno ulagati u izgradnju i održavanje pješačkih i biciklističkih staza i ruta, a da bi se što bolje podržala slika područja općine Lipovljani kao zelene turističke destinacije, potrebno je pojačati ulaganja u infrastrukturu koja smanjuje utjecaj turizma na okoliš, u smislu reciklažnih točaka, električnih bicikala, punionice električnih vozila, javnih bicikala i slično. U smislu daljnjeg razvoja održivog turizma područja općine Lipovljani, potrebno je kontinuirano uređenje i održavanje poučnih i tematskih staza, izgradnja odmorišta te postavljanje dodatne smeđe signalizacije kao i uspostavljanje partnerstava s obrazovnim institucijama i sufinanciranje istraživanja i edukativnih programa kao i radionica vezanih uz očuvanje okoliša i zaštitu prirodnih resursa.

Potrebna je i dodatna financijska i logistička podrška u organizaciji postojećih te osmišljavanju novih događanja u funkciji povećanja atraktivnosti i konkurentnosti ključnih proizvoda i pozicioniranja područja općine Lipovljani kao turističke destinacije. Kroz postavljanje dodatne signalizacije te uređenje šetnica, parkova i parkirališta treba povećati vidljivost i pristupačnost atrakcija, a privatne investicije poticati na usluge poput suvenirnica, tematskih ruta, najma bicikala i slično te inicirati povezivanje različitih dionika iz sektora kulture, obrazovanja, poljoprivrede, ugostiteljstva i tradicijskih obrta s ciljem razvoja iskustveno bogatih turističkih doživljaja vezanih uz materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu.

Potrebno je ulagati stalan napor u prometnu povezanost te osigurati poticaje za otvaranje kuća za odmor s wellness sadržajima kao i oznakama kvalitete Europske unije te poticati širenje ugostiteljske ponude na tradicijsku i lokalnu.

Općina Lipovljani kao nositelj strateških i operativnih aktivnosti ima izravan utjecaj na kvalitetu turističke ponude, zadovoljstvo turista i dugoročni prosperitet područja općine Lipovljani. Predstavnici lokalne samouprave izuzetno su važni dionici svakog razvojnog procesa zbog uronjenosti u problematiku lokalne zajednice i dobrog poznavanja iste te su često i inicijatori i lobisti razvojnih projekata kod županijskih i državnih službenika. Iako često ne raspolažu dodatnim sredstvima, jedinice lokalne samouprave mogu namaknuti sredstva za pripremu projekata za lobiranje, a preduvjet za to je prepoznavanje mogućeg doprinosa turizma društveno-ekonomskom razvoju područja pod njihovom jurisdikcijom. Općina koordinira sve aktivnosti vezane uz razvoj turizma i promociju destinacije te razvoj proizvoda i usluga, a zadužena je i za planiranje investicija u turizmu te osiguravanje infrastrukture. Lokalna samouprava kroz zajednički rad i partnerske odnose s različitim dionicima u turizmu postiže sinergiju i optimizira rezultate.

6.2. Smjernice i preporuke za turističku zajednicu

Turistička zajednica Općine Lipovljani neguje manifestaciju Lipovljanski susreti te je ona prepoznatljiva, tradicionalna manifestacija koja je već postala i brend, a svake godine okuplja zavidan broj posjetitelja iz cijeloga svijeta. Izuzetno je važno nastaviti dalje njegovati tradiciju Lipovljanskih susreta i obogaćivati njenu ponudu kroz tradicijske zanate, raznovrsnost ponude i održivost. Lipovljanski susreti promoviraju i simbol su kulturne baštine lipovljanskog kraja i nacionalnih manjina koje su ovdje izgradile i ostvarile miran suživot, međusobno poštovanje i uvažavanje različitosti.

Uz Lipovljanske susrete potrebno je održavati i ostale manifestacije kroz čitavu godinu kako bi se potaknuo cjelogodišnji turizam, ali i organizirati ostale događaje koji mogu promovirati kraj, običaje i baštinu, potaknuti na povratak u destinaciju te promovirati ekologiju, zdravlje, aktivan život i slično. Budući da lipovljanski kraj zbog svoje multinacionalne prošlosti ima određene osobitosti, potrebno je istaknuti bogatu povijest i kulturne znamenitosti poput crkava ili tradicijskih običaja, moguće kroz dobro osmišljene zanimljive interpretacijske šetnje.

Pješačke i biciklističke ture i rute omogućuju posjetiteljima uživanje u prirodnim bogatstvima lipovljanskog kraja, istovremeno miran i aktivan odmor što je danas često traženo u turističkom smislu. Kroz ovakav vid turizma moguće je područje općine Lipovljani promovirati kao destinaciju održivog turizma u kojoj se spajaju duh i tijelo, a sve upotpunjeno mirom, odmorom i dobrom hranom u autentičnom ekološki prihvatljivom okruženju. Potrebno je konstantno voditi računa o pješačkim i biciklističkim stazama i rutama kako bi uvijek bile aktualne i sigurne za posjetitelje.

U svrhu daljnje promocije treba aktivno koristiti mogućnosti digitalne industrije u smislu razvoja internetske stranice i aplikacija za posjetitelje, na taj način nuditi informacije o smještaju, atrakcijama, mogućnostima, lokalnim proizvodima i slično. Na društvenim mrežama treba aktivno koristiti mogućnosti te dijeliti korisne i osjetilima ugodne sadržaje, a poželjno je stvoriti i mogućnost suradnje s influencerima i putopiscima koji će promovirati destinaciju.

Budući da je održivi turizam prioritet, potrebno je kontinuirano ulagati u održivi razvoj kako bi se sačuvala prirodna i kulturna baština. Isto tako, treba poticati i stvaranje i održavanje cjelogodišnjih ekološki osviještenih tura te smještaja, a kroz promociju domaćih proizvoda povezati turizam s lokalnim gospodarstvom.

Budući da su turističke zajednice donošenjem Zakona o turizmu i njemu pripadajućih pravilnika dobile nove uloge u razvoju turizma, potrebna je kontinuirana edukacija svih dionika u turizmu.

6.3. Smjernice i preporuke za druge dionike u turizmu i upravljanju turizmom u destinaciji

Ključni dionici u turizmu područja općine Lipovljani uključuju sve sudionike koji doprinose razvoju, promociji i održivosti turizma, a oni su lokalno stanovništvo, udruge, iznajmljivači, poduzetnici, naročito ugostitelji te vlasnici obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Budući da je temelj svake uspješne turističke destinacije uglavnom lokalno stanovništvo, njihovo sudjelovanje u donošenju važnih odluka i uključivanje u turističke aktivnosti je ključno, a izuzetno je važno i da svi dionici imaju mogućnost međusobne suradnje kako bi se ispunio glavni cilj – jačanje tržišne pozicije destinacije općine Lipovljani. Poduzetnici koji su dio turističke ponude područja trebaju biti podržani u razvoju kvalitetnih proizvoda i usluga budući su neki od njih, primjerice ugostitelji i iznajmljivači, oni koji ostavljaju prvi dojam kod turista koji posjećuje određenu destinaciju. Razvoj turizma područja općine Lipovljani treba biti održiv i usmjeren na očuvanje njegove autentičnosti, ali i ići u korak s vremenom i razvojem. Kroz suradnju svih dionika i spajanjem tradicije i suvremenosti, moguće je na području općine Lipovljani stvoriti atraktivnu destinaciju koja će privlačiti sve više posjetitelja.

Za ostale dionike u turizmu područja općine Lipovljani preporuke su da se konstantno ulaže u edukacije, održivost turizma, interpretaciju destinacije, lokalne baštine i kulture, da se u ponudu što više uvrštavaju domaći i lokalni proizvodi u svrhu stvaranja autentične ponude. Isto tako, potrebno je ponuditi doživljaje koji će dati dodanu vrijednost destinaciji, poput vođenih tura, degustacija, kulinarskih radionica i slično te implementirati zelene prakse poput smanjenja otpada, korištenja obnovljivih izvora energije i uvođenja ekološki prihvatljivih ambalaža kod iznajmljivača i pružatelja ugostiteljskih usluga naročito.

Izuzetno je važno na području općine Lipovljani održavati i promovirati lokalne običaje, priče, plesove, glazbu, gastronomiju, zanate kroz radionice i nastupe te podržavati kulturne, ekološke i druge inicijative koje doprinose dugoročnoj održivosti turizma.

7. POPIS PROJEKATA

Plan upravljanja destinacijom kao svoj sastavni dio sadrži popis projekata koji pridonose provedbi mjera potrebnih za doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti na razini destinacije te popis projekata od posebnog značaja za razvoj destinacije.

7.1. Projekti koji pridonose provedbi mjera potrebnih za doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti

Izgradnja i rekonstrukcija poučne šumske staze Tenina staza			
Opis projekta i svrhe		Ova poučna šumska staza nalazi se unutar Parka prirode Lonjsko polje u mjestu Piljenice, a predstavlja biološku raznolikost parka te svojim nazivom sugerira na poznatog šumara i književnika Josipa Kozarca koji je bio upravitelj šumarije Lipovljani i koji je napisao pripovijetku „Tena“. Potrebno je završiti rekonstrukciju staze sukladno projektu kako bi se stavila u turističko-edukacijsku funkciju. Krajnja svrha je prezentacija biološke raznolikosti područja, poticanje na boravak u prirodi, promocija prirodne (Lonjsko polje) i kulturne baštine kraja (Josip Kozarac).	
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti		Valorizacija bioraznolikosti područja, zadovoljstvo lokalnog stanovništva, turista i posjetitelja, održivo upravljanje prostorom - kontrolirani posjeti zaštićenoj prirodi, unapređenje turističke infrastrukture destinacije, povećani broj dolazaka u park prirode kao i samu destinaciju. Povezivanje prirodne i kulturne baštine.	
Nositelji provedbe	Općina Lipovljani	Lokacija provedbe	Lipovljani
Početak provedbe	2026.	Završetak provedbe	2029.
Ključne točke ostvarenja projekta		Izgrađena i opremljena poučna staza, staza stavljena u turističku i edukacijsku funkciju.	
Vrijednost projekta u eurima	100.000,00	Vlastita sredstva/sufinanciranje	50 % vlastita, EU fondovi, nacionalni fondovi
Potrebna studijska/projektna dokumentacija		Ishodovana je građevinska dozvola, a sve su prethodne aktivnosti uredno obavljene.	

Multimedijsko opremanje Spomen-sobe Josipa Kozarca	
Opis projekta i svrhe	Spomen-soba uređena je kao izložbeni prostor na katu Narodne knjižnice i čitaonice Lipovljani. Sobu je potrebno dodatno opremiti multimedijskim sadržajima kako bi se podigla kvaliteta prezentacije kulturno-povijesne baštine. Svrha projekta je multimedijsko opremanje prostora: prezentacija i interpretacija kulturne baštine kraja kroz priču o šumaru i književniku Josipu Kozarcu koji je deset godina živio i radio u Lipovljanima, a smatra se da je u to vrijeme napisao i svoja najznačajnija književna

		djela te stvorio temelje modernom šumarstvu. Nova interpretacija obuhvatit će teme književnosti i šumarstva.	
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti		Valorizacijom kulturne baštine destinacije projekt će utjecati na povećanje zadovoljstva lokalnog stanovništva, turista i posjetitelja, povećati će turistički promet i unaprijediti turističku infrastrukturu destinacije.	
Nositelji provedbe	TZO Lipovljani, Narodna knjižnica i čitaonica Lipovljani, Općina Lipovljani	Lokacija provedbe	Lipovljani
Početak provedbe	2026.	Završetak provedbe	2028.
Ključne točke ostvarenja projekta		Multimedijski opremljena spomen soba, stavljena u turističku funkciju za prijem turista i posjetitelja.	
Vrijednost projekta u eurima	30.000,00	Vlastita sredstva/sufinanciranje	60 % vlastita, ostalo nacionalni fondovi
Potrebna studijska/projektna dokumentacija		Imovinsko-pravni odnosi su riješeni, a osnova za raspolaganje nekretninom je vlasništvo. Ostala dokumentacija još ne postoji.	

Interpretacijski centar Slavonska šuma, I. faza – izrada idejnog projekta			
Opis projekta i svrhe		Trenutni objekt gdje je planirana gradnja interpretacijskog centra nalazi se na izvrsnoj šumskoj lokaciji te će budućnosti predstavljati važan interpretacijski centar u kojem će se prezentirati i interpretirati specifična prirodna baština kraja: nizinske šume, gljivarstvo, ornitologija, šumske životinje i sl. Nazivom sugerira na književno djelo Josipa Kozarca (pripovijetka Slavonska šuma) te će se interpretacija povezati s kulturnom baštinom destinacije. Realizacija projekta planirana je u fazama, u fazi 1 treba izraditi idejni projekt kojim će se odrediti namjena objekta te način izgradnje tj. rekonstrukcije i uređenja s ciljem stavljanja objekta u turističko-edukacijsku funkciju.	
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti		Projekt će omogućiti značajni razvoj primarne turističke infrastrukture, promovirati i valorizirati bioraznolikost i kulturni baštinu područja, podići će turistički promet te poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu, ujedno će podići zadovoljstvo lokalnog stanovništva, turista i posjetitelja.	
Nositelji provedbe	Općina Lipovljani	Lokacija provedbe	Lipovljani
Početak provedbe	2026.	Završetak provedbe	2029.
Ključne točke ostvarenja projekta		Izrađena idejna projektna dokumentacija kojom će se definirati planirana namjena objekta te planirana gradnja/rekonstrukcija, izrađene potrebne studije.	
Vrijednost projekta u eurima	20.000,00	Vlastita sredstva/sufinanciranje	100 % vlastita sredstva

Potrebna studijska/projektna dokumentacija	Imovinsko-pravni odnosi su riješeni kao i vlasništvo. Potrebno je izraditi idejni projekt kojim će se definirati objekt i popratni sadržaji, te izraditi potrebne studije.
--	--

STEM park Lipovljani, I. faza – izrada idejnog projekta			
Opis projekta i svrhe		U Lipovljanima djeluje mlada, ali uspješna udruga Klub tehničke kulture Lipovljani, a OŠ Josipa Kozarca Lipovljani provela je uspješan STEM projekt. Stoga je na tragu popularizacije i provođenja STEM aktivnosti, planirana izgradnja STEM parka. Prva faza obuhvaća izradu projektne dokumentacije te pribavljanje potrebnih dozvola za izgradnju. Izgradnja STEM parka Lipovljani dodatno će popularizirati STEM područje, ujedno će služiti kao posjetiteljska atrakcija destinacije.	
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti		Projekt će unaprijediti turističku infrastrukturu destinacije, podići će zadovoljstvo lokalnog stanovništva i turista, te će utjecati na turistički promet.	
Nositelji provedbe	Općina Lipovljani	Lokacija provedbe	Lipovljani
Početak provedbe	2026.	Završetak provedbe	2028.
Ključne točke ostvarenja projekta		Izrađena projektna dokumentacija, pribavljene dozvole.	
Vrijednost projekta u eurima	20.000,00	Vlastita sredstva/sufinanciranje	100 % vlastita sredstva
Potrebna studijska/projektna dokumentacija		Vlasništvo i imovinsko-pravni odnosi su riješeni. Profil projekta i idejni projekt nisu izrađeni.	

Manifestacija Lipovljanski susreti	
Opis projekta i svrhe	Lipovljanski susreti su festival nacionalnih manjina Republike Hrvatske s tradicijom održavanja od 1976. godine. Lipovljani turističku prepoznatljivost ostvaruju kroz manifestaciju Lipovljanski susreti koji su nekada bili najznačajnija manifestacija nacionalnih manjina na području bivše Jugoslavije, s tradicijom od 1976. godine. Njihovo održavanje prekinuto je 1990. godine uslijed ratnih zbivanja, a manifestacija je obnovljena 2010. godine u novom ruhu. Na Lipovljanskim susretima se prikazuje kulturna baština većinskog hrvatskog naroda i nacionalnih manjina koje žive u Republici Hrvatskoj, izražena kroz ples, pjesmu, narodne običaje, nošnje, kulinarsku baštinu, tradicionalne zanate, amatersko slikarstvo, literarno stvaralaštvo i druge oblike kulturnog djelovanja i čuvanja izvornih narodnih običaja brojnih europskih naroda. Multikulturalnost je velika komparativna prednost destinacije, ono po čemu se destinacija razlikuje od konkurencije. Uz većinsko hrvatsko stanovništvo, danas Lipovljani broje deset nacionalnih manjina.

Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti		Projekt je trenutno najpoznatiji dio turističke ponude općine Lipovljani, a daljnjim razvojem može potaknuti značajniji porast turističke statistike te doprinijeti promociji destinacije i svih njenih sadržaja.	
Nositelji provedbe	Općina Lipovljani	Lokacija provedbe	Lipovljani
Početak provedbe	2025.	Završetak provedbe	2029.
Ključne točke ostvarenja projekta		Planiranje, organizacija, promocija i izvršenje manifestacije.	
Vrijednost projekta u eurima	500.000,00	Vlastita sredstva/sufinanciranje	Vlastita sredstva, uz većinsko sufinanciranje Općine Lipovljani i nacionalne natječaje.
Potrebna studijska/projektna dokumentacija		Ne.	

7.2. Projekti posebnog značenja za razvoj destinacije

Sportsko-rekreacijski centar Lipovljani, I. faza – izgradnja kuglane			
Opis projekta i svrhe		Obuhvaća izgradnju objekta sportsko-rekreacijske namjene s četverostaznom kuglanom, kafićem, rekreacijskim prostorijama i tribinama, sadržava i nove moderne svlačionice za nogometni klub. U 1. fazi planira se izgradnja kuglane sa pristupnom cestom i parkiralištem. Svrha projekta je podizanje kvalitete rekreacijskog sporta, ulaganje u sportske objekte za javnu namjenu, natjecanja i rekreativce, dodatna sportska ponuda za turiste i posjetitelje destinacije.	
Doprinos ostvarenju pokazatelja održivosti		Projekt će značajno unaprijediti turističku infrastrukturu, podići zadovoljstvo lokalnog stanovništva, turista i posjetitelja, podići će poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu kroz povećani turistički promet.	
Nositelji provedbe	Općina Lipovljani	Lokacija provedbe	Lipovljani
Početak provedbe	2026.	Završetak provedbe	2029.
Ključne točke ostvarenja projekta		Izgrađena 1. faza projekta - otvorena i funkcionalna kuglana.	
Vrijednost projekta u eurima	1.300.000,00	Vlastita sredstva/sufinanciranje	50 % vlastita sredstva, ostalo EU fondovi, nacionalni fondovi
Potrebna studijska/projektna dokumentacija		Vlasništvo i imovinsko-pravni odnosi su riješeni. Izrađeni su profil projekta i idejni projekt te glavni projekt. Ishodovana je građevinska dozvola.	

8. Popis tablica

Tablica 1. Smještajni kapaciteti	11
Tablica 2. Noćenja i broj turista	11
Tablica 3. Pregled vrsta turističkih usluga u destinaciji Lipovljani	15
Tablica 4. Eksploatacijska polja ugljikovodika u općini Lipovljani	19
Tablica 5. Noćenja turista 2021. – 2024. godine.....	27
Tablica 6. Dolasci turista 2021. – 2024. godine	27
Tablica 7. zemlje dolaska posjetitelja	27
Tablica 8. Noćenja 2021. – 2024. godine.....	27
Tablica 9. Potencijalna tržišta s opisom i potrebama prema interesnim skupinama.....	49